

ESZTERGOM ÉS VIDÉKE

TÁRSADALMI ÉS KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

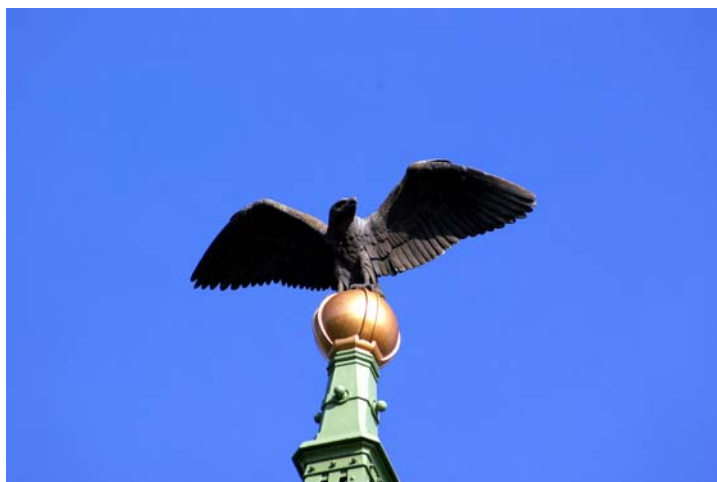
ALAPÍTTATOTT 1879-BEN • ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: DR. KÖRÖSY LÁSZLÓ
MEGJELENT 1944-ig LXV Évfolyam • 2007-ig XXII Évfolyam
ÚJ SOROZAT • IV. Évfolyam 4. Szám

2016/4

Tartalomjegyzék

Ruda Gábor: <i>Összekapcsoló hidak</i>	1
Jaksits Ilona: <i>Híd a futó idő felett</i>	2
Matúš Mészáros: <i>Emka, a Robinson-lány</i>	6
Wernke Bernát: <i>sejtésekből kibolyongva</i>	8
Szulényi Mária Valéria: <i>Szedra</i>	9
<i>Rablótámadás</i>	10
<i>Feleltetés</i>	10
Horváth Ödön: <i>Szépségek egymásutánja</i>	11
<i>Alkonyi séta</i>	11
<i>Tisztaságunk bűvölete</i>	11
Kaiser László: <i>Mennyből a fák</i>	12
Orgoványi Anikó: <i>Miért?</i>	14
Mezey László Miklós: <i>Voltak másféle reggelek is</i>	15
H. Túri Klára: <i>Chemtrail: ...mint fent, úgy lent is?</i>	21
<i>Karácsonyi hümmögő</i>	21
<i>Nincs új a Nap alatt</i>	21
Kissné dr. Kovács Adrienne: <i>Ünnepek és kalácsok</i>	22
Horváth Ödön: <i>Száz éve</i>	26
<i>A Mindenség Ura, Istene</i>	26
<i>Sebzetten</i>	26
Orgoványi Anikó: <i>Atilla-kultusz a Lajtán innen és túl</i>	27
Ambrus Margit: <i>Élet a XX. század első évtizedeiben Székelyföldön (5. rész)</i>	32
Bencze Cs. Attila: <i>A közszolgálo városi lap szervezeti keretei</i> <i>(Adalékok az EVID történetéhez – 4. rész)</i>	38
A. Bak Péter: <i>Művészcsaládok V.</i>	40
Wernke Bernát: <i>látogatás</i>	45
<i>sutba kísérnek</i>	45
<i>indázként leheltetve</i>	45
<i>boltozódó patakként</i>	45
A. Bak Péter: <i>25 éves az Esztergomi Művészek Céhe</i>	46
Nagy Tibor: <i>Az én '56-om</i>	50
Hagymás István: <i>Pipacslelés</i>	53
Csányi Barbara: <i>A lépcsőn ülve</i>	56
<i>Űr</i>	56
<i>Csillagtalan</i>	56
Mayer Erzsébet: <i>Az átalakulóban lévő állandóság – Fülöp Zoltán képeiről</i>	57
<i>Eseménynaptár</i>	59
Horváth Gáborné: <i>Konyhakalendárium</i>	60

Jaksits Ilona fényképfelvétele

Ruda Gábor

Összekapcsoló hidak

Ebben a számunkban kiemelt szerep jut a hidaknak, elsősorban és konkrét értelemben a budapesti Szabadság hídnak (eredetileg *Ferencz József híd*), Jaksits Ilona jóvoltából. Átvitt értelemben is szívesen használják a híd fogalmat az összekötésre, összekapcsolódásra. Két évtizedes tevékenységével ennek a lapnak a kiadója, a pilisvörösvári székhelyű Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület (MBKKE) is próbál helytállni az elméleti hídépítésben, a Kárpát-medence magyar közösségei, illetve azok és más nemzetiségi közösségek között. Folyamatosan kell küzdeni új hidak építéséért és a meglévők (úgy konkrét hidak, mint kulturális kapcsolatok) megtartásáért, karbantartásáért, ápolásáért. Az MBKKE 2002. évi, az EU „Kultúra 2000” programja támogatásával, ausztriai, magyarországi, szlovákiai és szlovéniai helyszíneken megvalósult *Hidak a Dunán* című, komplex, művészeti-irodalmi programsorozatáról azonos című kiadvány is készült, a részprogramot képező, *Hidak* című fotókiállítás a későbbiekben más helyszínekre is eljutott, utolsó állomással 2006-ban Magyarország Szlovéniai Nagykövetségére, Ljubljanába.

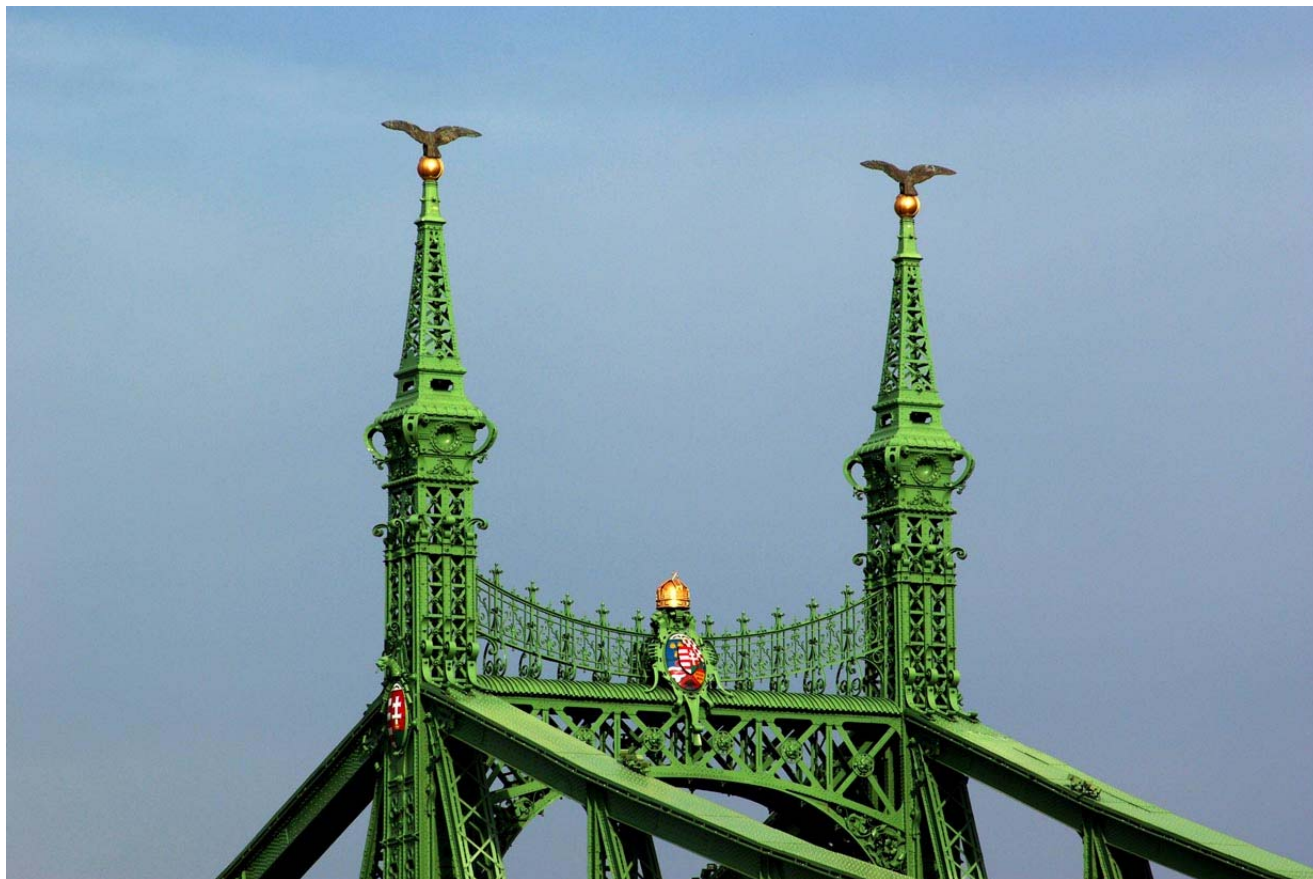
Újvidéken, a soknemzetiségű Délvidéken szerkesztik a *Híd* folyóiratot.

A szlovén–magyar kétnyelvű *Mostovi / Hidak* műsort 1978 óta sugározza a Szlovén Televízió, főleg a Muravidék kétnyelvű régiója eseményeiről, különös hangsúlyt fektetve a magyar nemzetiség kultúrájára, az oktatásra, a hagyományápolásra, a nemzetiségi politikára, a gazdasági kérdésekre, a mezőgazdaságra, a környezetvédelemre stb., hogy hidat képezzen szlovének és szlovéniai magyarok között. A Muravidéken harminc éve működő Lendvai Stúdió kezdetben rövidebben és ritkábban, ma már, hét másik kétnyelvű adással kiegészítve, heti több alkalommal is jelentkezik.

Alföldi Géza (1908–1991) 1948–1962 között németországi emigrációban adta ki a *HÍDVE-RŐK* című, kéthetente megjelenő lapját.

Fábry Zoltán 1957-ben jelentette meg a pozsonyi Szlovákiai Szépirodalmi Kiadónál *Hidak és árkok* címmel válogatott cikkeit és tanulmányait.

Ha nincs is benne a folyóirat nevében, de hídszerepet tölt be magyar–szlovák viszonylatban pl. az *Átkelő* (az Ister-Granum Eurorégió kulturális folyóirata), a leginkább az Ausztria – Magyarország – Szlovákia találkozási régióra összpontosító *szél-járás* és a rimaszombati kiadású *Gömörország* is.

Jaksits Ilona fényképfelvétele

Híd a futó idő felett¹

– morzsák a Szabadság híd történetéből (1. rész)

Előjáróban válaszoljuk meg a kérdést: mi köze a Szabadság hídnak Esztergomhoz? Magának a hídnak semmi, a tervezőjének annál inkább, lévén azonos azzal a Feketeházy Jánossal,² aki a Mária Valéria hidat is tervezte.

A kiváló, nemzetközi híru hídszerkezeti tervezőmérnök egyetemi tanulmányait Bécsben és Zürichben végezte. A Magyar Királyi Államvasutaknál 1873-tól nyugdíjazásáig, 1892-ig, a főmérnöki rangig emelkedett. Az 50 éves főmérnök azonban nyugdíjas éveit nem tétlenül morzsolta. Csak ez után tervezte a Mária Valéria hidat (épült 1894–1895) és legismertebb alkotását, a ma Szabadság hídként ismert, Fővám téri, legénykori nevén Ferencz József hidat (épült 1894–1896).

Anno, 1893-ban az Eskü téri (Erzsébet) és a Fővám téri hidakra együttes nemzetközi tervpályázatot írtak ki. A tekintélyes, szintén nemzetközi bírálók a Fővám térire Feketeházy János tervét tartották a legjobbnak, így ez alapján épült meg – mindössze 25 hónap alatt – az első, kizárólag hazai erővel létrehozott, és még ma is álló budapesti Duna-hídként.³

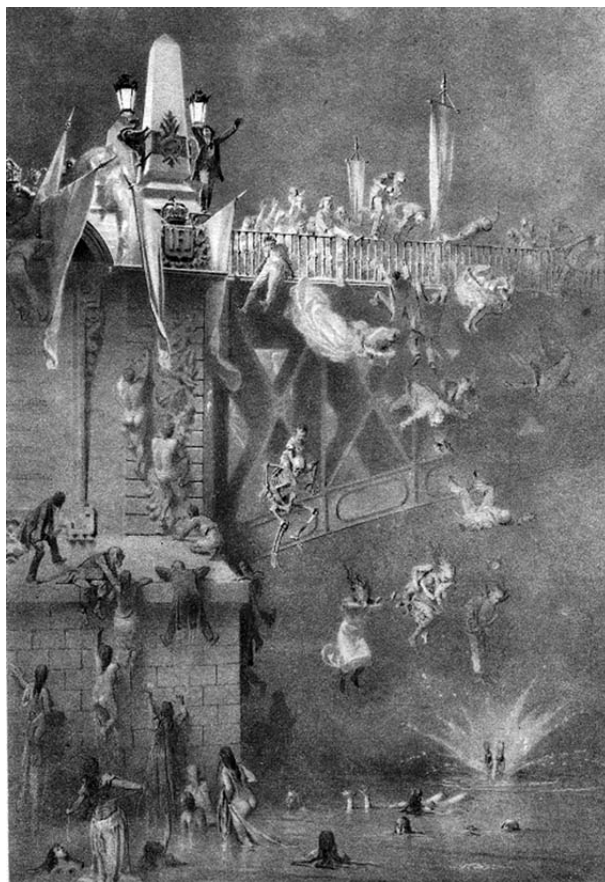
A híd a földhivatali nyilvántartásban 9 helyrajzi számot foglal le, természetben pedig három – V., IX. és XI. – kerület osztozna rajta, ha nem a fővárosé lenne. A 410. számú műemlék; 1987 óta a világörökség része.

Hídvám bárca és bérelet

Átadásának napján, 1896. október 4-én ingyen lehetett átkelni a hídon, másnaptól már hídpénzt kellett fizetni. Erre szolgáltak a vámház-épületek, ahol az átkelni szándékozók készpénz ellenében kaptak egy bárca, amit aztán a túlsó oldalon leadtak, igazolva, hogy a másik parton valóban leszurkolták a megfelelő összeget. A legkülönbözőbb területeken alkalmazott számtalan pénzhelyettesítő bárca közül csak a hídvám bárca több száz fajtája is-

mert.⁴ Ezek közül – az egyéb értékekkel ellentétben – a lyukasak sem érvénytelenek; a lyuk arra szolgált, hogy a bárcaikat a kulcsokhoz hasonlóan fémkarikára fűzhessék föl.

Zichy Mihály illusztrációja Arany János Híd-avatás című, 1877-ben írt verséhez

Az ünneplés mámorában nyilván nem gondolták, hogy az életüktől szabadulni vágyók a Margit híd helyett ezt a hidat fogják választani. Az egyik, ha nem a legelső esetről számol be a Fővárosi lapok 1896. november 18-i száma. Az illető, Böhm Albin ügynök vagy nem mászott föl a kapuzathoz, vagy másodállásban műugró lehetett, különben nehéz elképzelni, amit a lap ír: „A hideg vízben megbánta tettét, a part felé uszott s így megmentették.”

A Gellért-hegy bontása

Azokról, akik nem voltak ilyen szerencsések, a tűzoltóink tudnának napestig mesélni.

Ennél sokkal vidámabb, mi több: örömmel teli élet folyt a budai oldalon a Rudas fürdő és a mai Gellért közötti partszakaszon.⁵

A dualizmus korában fellendült nagyszabású építkezésekhez fiatal férfiak kellettek, akik többnyire család nélkül érkeztek az akkori Magyarország területeiről. Nekik – természetesen – ivari szükségleteik is voltak.

A prostitúciót „iparrá” – részben az ő igényeik kiszolgálására – 1867-ben Pest város tanácsának döntése alapján az első rendőrkapitány, bizonyos Thaisz Elek szervezte meg. Róla annyit érdemes tudni, hogy korrupciója nem véletlenül vált Mikszáth Kálmán számos vitriolos karcolatának tárgyává. Kacér felesége korábban előző férje „tánctanodájában” kasszírónként működött, így kiváló ismereteket szerzett az „erkölcsrendészet” területén, otthonosan mozgott az alvilág köreiben, a szórakoztatóiparban.

Hogy a prostitúció mennyiben függött össze a hódoltság kora óta megmaradt török(ös)⁶ fürdőkkel? Természetesen; középkori – ha nem is magyarországi – leírások tanúsága szerint. Majd az Amerika felfedezését követően pestisként elterjedt vérhaj hatására a bujaság aszkézisbe csapott át, ami az évszázadok során ismét egyre lazult.

Ahol a medencét egyetlen, rendszeresen – persze véletlenül – ledőlő palánk osztotta férfi és a női „részlegre”, és ahol a legváltozatosabb élvezetekben (pedikúr, borbély, köpölyözés, evés-ivás, szerencsejáték) részesülhetett a kedves vendég, nem hiányozhatott a „leg” sem. Egyes fürdők pénztárában még a századelőn is a legtermészetesebben kérdezték meg: Mit oder ohne? (Vele, vagy nélküle?), és nagyot néztek azon, aki csak fürödni akart.

Ha a delikvens nem élt az „árukapcsolással”, és a „levest” kihagyva csak a „főmenüre” vágyott, akkor fölbaktathatott a tabáni utcákba.

Vagy vehette az irányt a Gellérthegy déli lábánál volt Sáros

A Gellért-hegy alatti Duna-part

fürdő felé. Ennek másik neve – egyes források szerint már a török kortól – **Szüzek fürdője** volt. A fürdő tapasztalatokon nyugvó jótékony hatásaként volt ismert, hogy rendszeres látogatása elősegíti a bőséges gyermekáldást. És amit követett... a csecsemőhalandóság. Az erkölcsök alakulásáról – vagyis a bokorban született gyerekekről – a

születési anyakönyvek árulkodnak, a sorsukról pedig a halotti anyakönyvek: 80-90%-uk meghalt még két éves kora előtt.

No de hol volt, és hová lett a Sáros fürdő? Az új, Ferenc József híd áldozatául esett, mert vesz-

A Sáros fürdő bontása

tére pont annak budai hídfőjénél állt. Helyette épült kicsit odébb a Gellért – immár nagyobb szállodával együtt.

És ha valaki nem kívánta a „gyógyvíz áldását”, nyaranta élvezhette a természetes Duna-vizet a dunai fürdők valamelyikében.

Azonban a boldog békeidőknek véget vetett a „nagy verekedés”, vagyis az I. világháború, amit gyászos idők követtek. A monitorláza-dás idején, 1919. június 24-én találat érte a hidat. A fizikai sebe még be se gyógyulhatott, amikor egy mély lelki megrázkódtatást is el kellett szenvednie.

Versailles-ban már folytak a béketárgyalások. A szövetséges nagyhatalmak határozott tiltása ellenére a románok mégis a Dunántúlig (Veszprém – Székesfehérvár – Kisbér) megszállták az országot, dúlták és ra-

Nők a gőzfürdőben
18. századi miniatúra

Dunai fürdők a Ferenc József és az Erzsébet híd között (1930)

A románok által 1919. augusztus 4-ig megszállt területek

Román járőr a budai hídfőnél

Gheorghe Mărdărescu tábornok (jobbra) a Gellért Szálló erkélyén

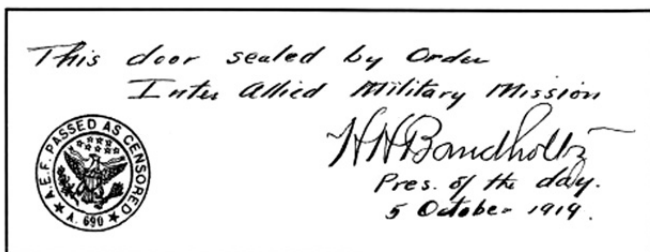
bolták. Az eset pikantériája, hogy ekkor Clemanceau bennünket szólított föl a fegyverszünet betartására.

Budapestre 1919. augusztus 4-én vonultak be, és a Gellért Szállóba kvartélyozták be magukat. A bevonuló román csapatok főparancsnoka, Gheorghe Mărdărescu tábornok és Stefan Panaitescu tábornok egyáltalán nem volt valami jámbor lélek. Hogy mennyire nem, az kiderül a Szövetséges Katonai Bizottság amerikai tagja, Harry Hill Bandholtz vezérőrnagynak a féléves ittéléte alatt vezetett „nem diplomatikus” naplójából. Ettől aztán – miután nyilvánosságra került (kivéve Romániában) – Mărdărescu – pestiesen szólva – teljesen kiakadt.

Harry Hill Bandholtz tábornok emlékműve

Ugyan miért? Túl azon, hogy Harry H. Bandholtz Mărdărescut „öreg gazembernek”, „nagy hazudozónak” nevezte, és az értelmi szintjét egy „álomkóros kanadai rénszarvaséhoz” hasonlította, leírta a románok gaztetteit is. Ezek egyike a nemzeti múzeumi eset. Október 6-án épp azt akarták kifosztani – azzal, hogy a **frissen elfoglalt** Erdélyből származó tárgyak őket illetik –, amit Bandholtz akadályozott meg. Elhajtotta a 14 kamionnyi konvojjal és egy különítménnyel odacsődült románokat, majd magához vette a múzeum kulcsait és – más eszköze nem lévén –, lepecsételte annak kapuját. Ennek emlékére amerikai magyarok kezdeményezésére és adomá-

H. H. Bandholtz pecsétje, a Nemzeti Múzeum három kapujára volt elhelyezve

nyaiból 1936-ban szobrot állítottak a Szabadság téri amerikai követség elé. Persze ezt is jókora diplomáciai bonyodalom övezte, de a szobor most is ott áll. Bár nem volt mindig így: 1949-ben szép csendben eltávolították, és az amerikai követség rezidenciájának kertjéből 1989-ben került vissza az eredeti helyére.

A románok arcátlanságát tükrözi, hogy a béketárgyalásokkor Magyarország támogatását kérték Szerbiával szemben – a Bánát megszerzéséért. (Végül megosztva kapták.)

Schoch Frigyes fényképfelvétele 1900 körül

Jegyzetek

¹ „De ők csak állnak, állnak / (egy tagjuk nem remeg) / a futó folyam és a / futó idő felett!” Illyés Gyula: Hidak (1945; részlet)

² *Vágsellye, Nyitra vm. 1842. május 16. – † ugyanott, 1927. október 31.

³ Itt érdemes megjegyezni, hogy az első hazai tervezésű és építésű híd, az 1883-ban átadott, szintén

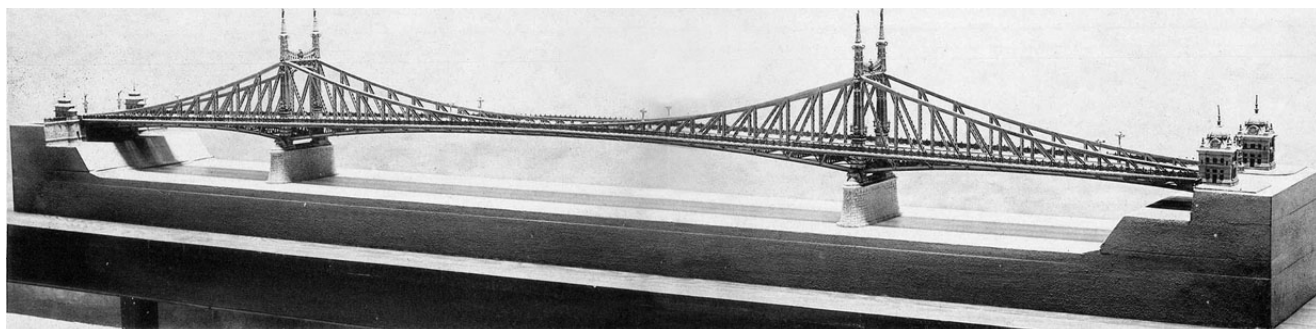
Feketeházy tervezte szegedi közúti Tisza-híd volt, amit 50 évig Eiffel hídként emlegettek, mígnem Móra Ferenc tudatosította a közvéleményben, hogy Eiffel csak a nevét adta hozzá. (Ez a történet is megérne egy misét.) Sajnos ez a híd ma már nem áll, a háború után másikat építettek helyette.

⁴ Csak a Lánchídbárcáknak 48 változata ismert. Hídvámhárcákból közel 100 darabos gyűjteménnyel rendelkezik az esztergomi Duna Múzeum. Az „ESZTERGOMI ÁLLAMI DUNAHÍD” felirattal négyzet és háromszög alakú is volt forgalomban. Az állami hidakon 1918. november 30-ig kellett hídpénzt illetve vámot fizetni.

⁵ A hegy lábánál fekvő partszakaszon már a kora középkorra visszanyúlóan ispotályok (kórházak) mű-

ködtek. A legkorábbiakban johanniták, 1710-től lazaristák gyógyítottak itt.

⁶ Pl. a Gellért termálfürdő férfi és a női részlege csak 2013. jan. 1. óta koedukált; a Rudas török (gőz)fürdőjének használata hét közben manapság is megosztott: női (kedd) és férfi napokra (h, sze, cs, p) – meztelenül.

A modell képeinek eredeti felirata: A fővámtermi dunai híd mintája.

Érdekessége, hogy a 0 vízszinttől 46 m magasságban lebegő turulok helyén még zászlót tartó vitézek állnak.

Emka, a Robinson-lány

Hirtelen sötét lett, és kitört a pánik.

A körülötte lévő világ drámaian bezárult, mintha egy mély, sötét kútba esett volna.

A tömeg visítani kezdett, mint egy ingerült kígyó, egyre szorosabban örvénylett a kis Emka körül.

Emka egyik kezével próbálta szétnyomni a tömeget, de mintha súlyos, homokkal töltött zsákoknak támaszkodott volna. A másik kezével szorosan fogta anyja kezét. Ez volt az egyedüli szilárd kötelék a felbolydult, hullámzó világban. A hirtelen sötétségben semmit sem látott, egészen hátra kellett hajtania a fejét, hogy legalább a sötét alakokat, az élő hullám csúcsát lássa. A tömeg ellenőrizhetetlenül hömpölygött, Emkát dobálta és lökdöste egyik oldalról a másikra, mint egy tengerészt az éjszakai vihar. Keményen szorította az anyja kezét, markolta, mint egy korlátot. De akár egy vergődő angolnát szorítana. Izzadó keze mintha engedett volna, mint a rozszul kötött csomó. Az elemek nyomása úgy megfeszítette kapcsolatukat, mint az öregeket kapáskor a horgászatot, s a keze kicsusszant az anyja kezéből. Csupán csak a nyirkos, meleg érzés maradt utána.

Az embertömeg magával ragadta Emkát, vitte magával, mint az erős hullámverés. Vadul kapálódzott a lábával, mint a fuldokló, hánykódott és lökdösődött egyik oldalról a másikra, mintha hegyi patakban vergődne. Kezét maga előtt tartotta, védekezően az eléje tornyosuló akadályok ellen. Nem látott semmit, csupán nyüzsgő árnyakat és a gyorsan mozgó lábak erdejét. S akkor mintha kilökte volna a hullám. Környezetének zártsága hirtelen engedett, és Emka ürességben vergődött, repült a levegőben, majd a semmibe süllyedt.

Ahogy kinyitotta a szemét, még mindig homály és sötétség ölelte körül. Már nem volt ugyan annyira sűrű és átláthatatlan, úgyhogy megállapíthatta, egyáltalán nem ismerős a környezete. Fent a sötétkék égbolt, a háttérben meg tudta különböztetni a sötétebb leveleket, meg az ágak szövevényét. Ahogy lejjebb esett a tekintete, a világ egyre sötétebb és sűrűbb, a földnél csaknem fekete lett. Környezetét sűrű bokrok és buja növényzet képezte, több ágról friss mohával benőtt zöld növények foszlányai lógtak, mint ruhafodrok szakadozott rongyai. Az óriásbambuszok magas akadályt képeztek, a feje fölött könnyedén lengedeztek a páfrányok levelei. Buja őserdő kelles közepén találta magát.

Emka megigazgatta ruháját, beletörölte földtől piszkos kezét. Így állt ott, és csak bámulta környezetét.

Még soha nem volt erdőben. De látott és hallott már sokfélét arról, mik és kik élnek ott. Reszketett a félelemtől, ahogy most ezekre gondolt. Igen, hiszen az anyukája olvasott neki a sötét erdőkről, ahol különös és veszedelmes lények élnek. A félelmetes erdők sűrűjéről, amit messziről el kell kerülni. A boszorkányok barlangjairól, akik elrabolják és megeszik a kisgyerekeket. Emkának ezek a gondolatok úgy forrtak az agyában, mint valami apró villanások. Szorongó szívvel gyorsan egy százesztendő fa ágai alá rejtőzött, és feszülten hallgatta az erdő rezzenéseit. Még soha nem volt ilyen egyedül, ráadásul az anyja nélkül ilyen vadonban. Összekuporodott, a fa kemény törzsének támaszkodott, és keserves sírásra fakadt. Arra gondolt, hogy a tömeg szinte áradatként sodorta magával, és itt tette partra. Az anyját várta, hogy bármely pillanatban megjelenhet, és elviszi innen. De hát nem volt itt senki, aki mutatta volna az utat. Olyan elhagyottnak érezte magát, mint a palackba zárt üzenet.

Hirtelen hideg, sikamlós valami ért a vállához. Emka felsikoltott, és talpra ugrott. Egy vastag ágon hatalmas valami kúszott feléje, és mérges hangokat hallatott. Emka szaladni kezdett ahogy csak a lába bírta, apró kezeivel tördelte az alacsony ágakat és az őserdő aljnövényzetének vastag szárait. A keze csupa seb lett, de a félelem továbbhajtotta. Amikor már elég messze volt, leült egy sziklára, és kilihegte magát. Tapogatta a kezét, ami nagyon égett, mintha forró vaslemezzel támaszkodna. A Hold enyhe fényében úgy csillogtak a karcolások, mintha ezüstös erek lennének. A kezéről a lábára esett a tekintete, amit hasonló sérülések tarkítottak. A cipője is egymerő sár volt. Anyja majd haragudni fog érte.

Az a hely, ahová jutott, szintén olyan volt, mint az előbbi. Magas, buja növényzet. Hanem a közelében volt egy kis tavacska. A sötét égbolt egy darabkája a fekete földön. Leguggolt hozzá, és megmosta a kezét. A víz olyan kellemesen hűsített, mint a nagymami brokátfüggönye. Ahogy a víz felborzolt felszínét nézte, támadt egy gondolata, miként találhatná meg a hazavezető utat. Ha sikerülne feljutni valami magasabb helyre, talán megállapíthatná, merre menjen. Ha elég magas fára akadna, amire fölmászhatna... Tágra nyitott szemmel nézett körül, s hamarosan meg is látott egy sima törzsű fát, ami enyhén fénylett a tompa félhomályban. Ágai csaknem a földet érték, így könnyűnek látszott felmászni rá. Hanem Emkán erőt vett a félelem. Még soha nem mászott fára. Valójában azt sem tudta igazán, hogyan kell csinálni. Elvégre egy év múlva már

iskolás lesz. Lehet, hogy ott majd tanítanak valami ilyesmit is, de hát most itt áll élete legnagyobb kihívása előtt.

Odament a fához, megtapogatta a sima kéréget. Szorosan átfogta karjaival, és felkapaszkodott az első ágra, ami aránylag alacsonyan volt. Két ág között fölkapaszkodott a továbbira. Így már valamivel magasabban volt. Maga is meglepődött, milyen ügyesen halad, ráadásul még mulatságos is. El tudta képzelni, hogy anyukája miként topogna alatta, s persze megparancsolná neki, hogy azonnal jöjjön le. De hát most nem volt itt anyu, így hát magának kellett döntenie.

Szerencsére elég sűrűn voltak az ágak, így kényelmesen kapaszkodhatott egyre feljebb, és a földön maradt sötétség egyre jobban távolodott a holdvilágos égbolt fényétől. A csúcs felé haladva egyre ritkultak az ágak, egyre nehezebb volt fölfelé haladni, s ez újabb akadályt jelentett. Meg aztán a felső ágak egyre gyengébbek voltak, nem bírták volna el. Ily módon nem is tudott tovább fölfelé jutni. Egyedüli lehetséges út volt merőlegesen haladni. Emkának néhány métert másznia kellene a sima törzsön, hogy megkapaszkodhasson ott, ahol elágazik, és jó kilátóhely kínálkozik. Ahogy lenézett, kissé megszedült. Alatta a mély sötétség. Görcsösen kapaszkodott egy ágban, egész testében remegett. Ha most leesne, széttoccsanna, mint egy tojás. És most Emka úgy tett, mint ahogy a doktornőnél szokta, ha az injekciós tűvel közeledett feléje. Elfordította tekintetét a veszedelemről, és gondolkodás nélkül – akár egy koala mackó – átkarolta a törzset, és – maga is meglepődött, honnan veszi a bátorságot – felmászott a csúcsra.

A kilátás csupán egyfelé volt korlátozott, de a holdfényes éjszakában még így is csupán a zöld fák zöld tetejének hullámzó horizontját látta, ami olyan volt sötétebb és világosabb foltjaival, mint a szőnyeg nagyanja ebédlőjében. Az őserdő végeláthatatlannak tűnt, a láthatár végén a sötétkéék égboltba olvadt. Emkának úgy tűnt, mintha jobb felé valami fényt látna. S ahol fény van, ott emberek is laknak. Az is lehet, hogy már az anyukája keresi. Elindul hát a fény felé.

A lefelé sokkal rosszabb volt, mint a feljutás. Lábai alatt az ágak hajladoztak, a levelek félelmetesebben susogtak, ami csöppet sem tetszett Emkának. Végül azonban sikerült minden baj nélkül lejutnia a fáról. Csak hát, persze, a ruha! A világos ruha csupa piszok, sok helyütt elszakadt, ahogy mászott a fán. Kis ideig rémüldözött, mivel az anyu mindig figyelmeztette, hogy nagyon kell vigyáznia rá, mert sokba került, meg aztán mit vesz majd fel első nap az iskolába menet? A ruha kiszakadt ujja a vállánál lityegett, mint egy rongy, szutykos szoknyája meg úgy csüngött rajta, mint egy elhervadt jácint.

De nem szomorkodhatott, merenghetett sokáig, mert az erdő sűrűjében közvetlen előtte megzörrent valami. Emka szinte megdermedt, rémült tekintetét a fa alatti sötétbe meresztette. S akkor egész váratlanul a sötétségben egy sárga szempár jelent meg. Emka megrettent, szívét a torkában érezte, elvesztve egyensúlyát megtántorodott, és elesett. Összeszedve maradék erejét föltápáskodott, majd félig futva, félig kúszva eljutott egy hatalmas gyökércsomó alá. Lehullott húsos levelekkel álcázta magát, és meg sem moccant. Szinte fulladozott az apró lélegzetektől. Hiába hegyezte fülét, nem hallott semmit. Az a szörny, a fekete szőrű farkas ott állt. Messziről látta vérszomjas sárga szemét és fekete szőrét, amin megvillant a halovány holdvilág.

Emka legszívesebben visszafelé szaladt volna, nem bánta megsebzett kezét-lábát, csakhogy minél messzebb kerüljön ettől a szörnyetegtől, ami rémisztette. De nem tehetett. Tudta, melyik irányba kell mennie. De ez a szörny közte és a fény között volt. Még soha nem állt szemtől szemben ilyen szörnyeteggel, mint a farkas. Egyszer látott ilyet az állatkertben, de az olyan kedvesnek tűnt, akár a szomszédék kutyája. Hallotta azonban, hogy a vadon élő farkassal más a helyzet. Azok ragadozók. Mellette kellene elmennie, ha ki akar jutni ebből a végtelen, bolyongós őserdőből. De nem mehet csak úgy, üres kézzel, valami fegyver kell, hogy védekezhessen. Emka jobban szemügyre vette környezetét, hátha meglát valamit, amivel védekezhethetne a farkas támadása ellen. Nem messze tőle egy jókora husángot pillantott meg, ezt magához húzta, és várt. A sötét bozótost figyelte, ahol a sárga szempár villogott. Várt. Jó idő múlva a szempár lassan szűkülni kezdett, majd végleg eltűnt.

Emka tudta, hogy most érkezett az ideje. Ennek ellenére eltartott egy ideig, amíg rászánta magát, hogy elhagyja rejtekét. Olyan óvatosan lépkedett, ahogy csak tudott. Cipőben azonban ez nem ment. Levetette hát cipőcskáját, amit a szüleitől kapott ajándékba – vigyáznia kellett rá, nehogy piszkos legyen. Semmi esetre sem mehetett benne a sárba vagy az erdőbe, hogy földes, poros legyen. Szerette, de nem hagyhatta magán. Csendben levetette, és otthagya a hatalmas pálma alatt. A föld hideg és kemény volt, de legalább a léptei nem hallatszottak. Lassan lopakodott, a félelme egyre fokozódott. Tán soha az életében nem félt ennyire. Kezében a nagy husángot tartotta maga előtt, a súlyától fokozatosan görcsöt kapott a keze. Ennek ellenére maga előtt tartva haladt előre a bozótosba, ahol azt a szempárt látta. Még mindig csak a sötétség. Lehet, hogy a farkas elszaladt valahová. Már csaknem teljes volt a sötétség. Elég lenne átsiklani az ág alatt és szaladni.

S akkor újra kigyúlt a szempár, csaknem az orra előtt. Úgy elvakította, mint két égő reflektor. Emka riadtan felsikoltott, ösztönösen feléje csapott. Nem talált. Érezte, hogy teljes erőből a fát találta el. A sérült keze fájdalmasat rándult. A hatalmas, fekete, szőrös szörny a magasba menekült, s aztán a kidülledt sárga szempár vészesen közeledett arcához. Emka ösztönösen keresztbe tette kezét az arca előtt, és érezte, hogy az állat teljes erejéből belekapaszkodott. Emka bársonyos bőrt és éles pengét érzett. Az ütközés erejétől elveszítette egyensúlyát, megtántorodott, és hanyatt vágódott. Fejét valami keménybe ütötte, környezete fokozatosan sötétült. Tehetetlenül feküdt a hátán, s mielőtt elsötétült volna előtte minden, még észlelte, hogy arca fölé hajol a sárga szempár...

Két személy beszélgetésére tért magához. Egy férfi és egy nő volt, s hangjuk fokozatosan erősödött, ahogy közeledtek.

– ...semmi baj, hölgyem, már rátaláltunk. A télikertbe tévedt – mondta a mély férfihang.

– Az Isten szerelmére, hogy kerülhetett oda? – kérdezte a hölgy felháborodva, amiben ráismert édesanyja hangjára.

– Bizonyára az áramszünet idején került a télikertbe. Azért nem találtuk – magyarázta a férfi, s a hangok már csaknem Emkához értek.

Emka kinyitotta a szemét, a kezén nyirkos melegséget érzett. Egy hatalmas pálma virágcserepe mellett feküdt. Mellette hasalt egy fekete macska, az nyalogatta a kezén lévő sebeket. A hasadozott levelek közt megpillantotta anyját, ahogy feléje közeledik. A tekintete haragosnak tűnt. Megállt előtte, végigmérte, ahogy ott fekszik a piszkos földön a szakadozott ruhában.

– Nézd, mit tettél a ruháddal – tárta szét tehetetlenül a karját. – Tudod, mibe került ez?

Emka felállt, végignézett rongyos ruháján, koszos mezítelen lábán és a karján lévő horzsolásokon. Az anyja kedvetlenül nézett a férfira.

– Biztos lehet abban, hogy ezt nem hagyom annyiban.

– Áruházunk nevében elnézését kérjük és biztosítjuk önt, hogy mindent megteszünk megelégedésük érdekében – mondta a férfi görcsös mosollyal.

Anyja Emka felé fordult, és a kezét nyújtotta:

– Gyere!

Emka megfogta anyja kezét, és a virágcserep mellett fekvő macskára nézett, az sárga fényű pillantást villantott feléje.

(Vércse Miklós fordítása)

Wernke Bernát

sejtésekből kibolyongva

Végh Éva úrnőnek

színek, vonalak, fények,
oszlopozódnak erre – verdeső,
sugarakba pendülve, néha
mogorván sebekre is
nehezülnek,
cseppnyiben-vagy sűrűbb
sistergésekkel bélelve, fergegetes
percekét szerevve, szemre kívánczó
nyomódásoktól átlehelődve – örök
talányok hajlanak most

közelebb – elválaszthatatlanba
telepítve minket, lépő sejtésekből
kibolyongva, álmodó homlokokra
kiáltoznak, törékeny vetődések
hangtalan zongorája regélget, sosem
vértelen, fuvallatok nyeletébe
fészkelődöttek, mikor lendületbe
égnek a mélységek, hasogatásaikból
remekségekbe... és az ideosonó
hemzsegések fel-felfodrozódnak, a
reppenő arcú karolatokra, majd harsogó
hálózódásaikból omolnak,
tova-tovahaladottan...
hullások hajnalát nekünk
juttatva –
mikor Éva, Te élesedő
sugárzataidat viszed mindig, a
rezzenő fennsíkokra, hogy
látva-lássuk lengeteg, éber,
táj, tárgy és egyéb láncolódásaid
vászonra kápráztatását... és tereléseid
mentve feszítsenek minket, ernyetegeket
mindig kikerülve...
a hunyorgásokat csak permeteg
éjszakák zsongatában menesztve –
ürülőből töltődésbe szállingóztatott
nézéseinkbe...

Szedra

Mint karácsony előtt a háziasszonyok általában, én is hozzáfogtam az ünnepi aprósütemények sütéséhez. Miközben a tésztát nyújtottam a gyúródeszkán, egy kis karácsonyi hangulatot akartam belopni a szívembe. Ezért egymás után raktam a CD-lejátszóba a szebbnél szebb, ehhez az alkalomhoz illő énekeket. Elsőnek Luciano Pavarotti felemelően szárnyaló karácsonyi repertoárját, majd Andrea Bocelli hasonlóan világoszerte ismert magasztos énekszámait. Aztán a Ghymes együttes népies összeállítását hallgattam meg, végül szlovák mendikálók dalai következtek, mert azok is nagyon szépek. Többek között elhangzott a CD-n a következő ének is, amely egyúttal egyházi ének. Szlovák szentmiséken is hallottam már:

Narodil sa Kristus Pán, veselme sa,
z ruže kvietok vzkvitol nám, radujme sa.
Z života čistého,
z rodu kráľovského
nám Pán narodil sa.

Krisztus Jézus született, örvendezzünk,
Néki örömeinket zengedezzünk!
Dávidnak véréből,
Tiszta Szűz méhéből
Született Krisztus nekünk.

Povedzte nám, pastierovia, čo ste videli,
keď ste sa tak o polnoci všetci rozbehli?
Videli Dieťaťko, krásne Pacholiatko,
narodené v Betleheme.

Mondjátok pásztorok, mi történt veletek,
Otthagya nyájakot, hogy elsiettetek?
Más Barányt ad nekünk az Úr ez éjjelen.
Vár minket Betlehemben.

Amikor ezt az éneket hallom, egy harminc évvel ezelőtti karácsonyi esemény elevenedik fel emlékezetemben.

Azokban az időkben „pártunk és kormányunk” olyan nemzetiségi politikát folytatott, amely szerint Kelet-Szlovákiából több mint száz roma családot telepítettek át Dél-Szlovákiába. Ezek a családok gazdaságilag és erkölcsileg is a perifériákon éltek. Koldulásból, lopásból, rablásból, gyereksegélyekből tengették életüket. A bérházakat, amelyeket kiutaltak nekik, teljesen tönkretették. Mivel lakbért nem fizettek, a villanyt és a fűtést lekapcsolták náluk. Ezért tűzrakás és melegedés céljából felszedték a szobák

parkettáit, elégették a konyhaszekrényeket, a beépített szekrények ajtóit, és mindent felélték, amihez csak hozzájutottak.

Koldulni hozzánk is eljártak, s mivel édesanyám sosem tudta őket elutasítani, üres kézzel senki sem távozott. Egy Szedra nevű lány egészen ránk szokott. Úgy húsz éven felülinek néztem őt. Mindig füstszagú, szakadozott ruhában járt, sűrű fekete haja mindig bozontos, ápolatlan, de szép arcvonású nő volt.

Én most sem tudom megmagyarázni magamnak, hogy miért, de valami miatt szimpátiát éreztem iránta. A munkahelyemen is gyakran megjelent egy-egy aszpirinért, és szuverén módon Valikának szólított, pedig a korkülönbség is nagy volt köztünk.

Hogy visszatérjek a megkezdett témámhoz, a szlovák karácsonyi énekhez, ha ezeket az énekeket hallom, Szedra tekintete jelenik meg előttem.

Egy nappal karácsony előtt beállított hozzánk, és nagy hangon elénekelte a már leírt karácsonyi éneket. Mondtam neki, hogy szép volt, Szedra. De miért énekelsz nekünk szlovákul? Magyar éneket nem tudsz? Mire ő:

– Nem tudok magyart, mert ahonnét én gyittem, ott csak szlovákok laktak. Boldog karácsonyi innepeket kívánok, Valika!

– Köszönöm, viszont neked is, Szedra!

– Á, énekem nem lesz boldog.

– Miért nem?

– Azír, mert eevettem a gyerekeket.

– Hogy tehetél ilyet? – kérdeztem meglepődve.

Mindkét vállát fölényesen megrántotta, de közben könnyek szöktek a szemébe.

– Mit szól hozzá az urad?

– Énekem nincs uram. Akivel együtt vagyok, azt mondta, hogy ha megtartom a gyereket, elzavar engemet is, meg a gyereket is. Neki nem kell a gyerek. Tuggya, vót má nekem egy ember, de az ivott és mindig vert engem. A hajamat szaggatta, hát otthagytam, émentem téle.

– De hát ez sem jobb – mondtam én.

Mire ő ismét vállrándítással válaszolt.

– Valakihez tartozni kell – mondta.

Édesanyám is végighallgatta a beszélgetést. Éppen akkor vette ki a sütőből a frissen sült, illatos diós és mákos bejgliket. Jókora darabokat leszelt belőlük, és odaadta a könnyeivel küszködő cigány nőnek, aki fájlalta, hogy az ő kisbabája nem fog megszületni.

Abortusz a cigányoknál jóval ritkábban fordul elő, mint a fehér embereknél. Az anyai ösztön, a gyermekéhez való ragaszkodás, szeretet nem válogat cigány vagy más népfajhoz tartozók közt. Egyformán be van az kódolva minden nő szívébe.

A ma embere talán azt mondaná, hogy egy ingyenélő tolvajjal kevesebb. Nem fog hiányozni senkinek, mert ugyebár az ilyen körülmények közt nevelődő gyerekből mi más lehet?

Mégis, mikor erre a történetre emlékezem így karácsony táján, valamilyen asszociáció folytán Pilinszky János: Francia fogoly című versének első sora jut eszembe:

„Csak azt feledném, azt a franciát...”

Persze tudom, hogy mindkettő a nyomor más-más kategóriájába tartozik, nem lehet a kettőt összehasonlítani.

Én csak a Szedra könnyes tekintetét nem tudom feledni.

Rablótámadás

A rendszerváltás után gyógyszertárainkat fokozatosan elárasztották a különféle kozmetikai termékek. A múlt rendszerben a gyógyszertárak elnevezésüknek megfelelően gyógyszerek tára volt, a kozmetikumok az illatszerboltok árúit képezték. A gyógyszertárak magánkézbe kerültek, így a tulajdonosok a nagyobb forgalom érdekében sok más, gyógyszernek nem minősülő terméket is rendeltek. A pultra üvegtálacskákba vitamincukorkák is kerültek, pár fillér volt egy-egy szem ára.

A gyógyszertárhoz vezető út mellett állt többek közt egy olyan panelház is, melyben kizárólag roma lakosok éltek. (Azóta már lebontották, mert a lakók teljesen tönkretették az épületet.) A gyerekek naponta csapatostól többször is bejöttek a patikába, belemarkoltak a cukorkás tálcáskába, és elvitték a tartalmát. Először bosszantott a szemtelenségük, később megszoktuk, és szó nélkül hagytuk a dolgot.

Minden nap fél hatig volt a nyitvatartás, utána zárás, a kassza elszámolása, és indulás haza. Hat óra már el is múlt ilyenkor, pláne télen, amikor még az átöltözés is tovább tartott.

Egy alkalommal, úgy december elején, már hazafelé indultam. Hatkor már sötét volt, nem járt az utcán senki. A már említett panelházból kijött egy csoport fiú, mert látták, hogy jövök, elém tuszkolták a legkisebbet. Úgy nyolc-tíz éves lehetett. A többiek meghúzódtak az út másik oldalán, onnan figyelték a fejleményeket. A fiúcska elővett egy konyhakést, és a gyom-

romnak szegezte, majd nagy hangon kérdezte: „Mibe kerül a sampon?”

Hangosan elnevettem magam e szokatlan „rablótámadáson”. Azt vártam, hogy a táskámat vagy a pénztárcámat kérje, a sampon árára egyáltalán nem gondoltam. Kérdeztem, hogy melyik fajtára gondol, mert többféle van. Tudtam, hogy csak játék az egész, rám akartak ijeszteni. Erre a többi fiú is hangos nevetésben tört ki, és békében továbbengedtek. Talán azért is, mert nem kiabáltam velük, nem szidtam őket, nem kiáltottam segítségért.

A nevetés feloldotta a feszültséget.

Feleltetés

A komáromi Marianum egyik volt diákja mesélte ezt a kis diákcínynt magáról. Ő már, sajnos, nem él.

A háború alatt történt. Akkor a háborús helyzet miatt összevonták az osztályokat, kilencvenen is össze voltak zsúfolva az iskolapadokban. Az utolsó padosorokban teljesen felbomlott a rend, megszűnt a fegyelem, még kártyáztak is. Az idős tanár urak nem nagyon tudták fegyelmezni a suhancokat. Olyan tanáruk is volt, aki nem is ismerte őket név szerint. Felszólította az említett diákot, hogy jöjjön ki felelni. Ő persze nem készült az órára. Tudta, hogy a tanár úr nem ismeri őt név szerint. Felállt, és pimaszul azt mondta:

– Tanár úr kérem, nincs itt.

Mire a tanár:

– Akkor gyere ki te, fiam.

Az osztály kacagásban tört ki.

Szerencséjére azonban megszólalt a csengő.

Jaksits Ilona fényképfelvétele

Horváth Ödön

Szépségek egymásutánja

Az est, ha jön, alul a völgyből
hamuszín, vastag köd pipál,
mint valami tekergő csőből

kilövellt gőz, s az égre száll.
Bámulgatom mindent feledve;
közben csönddé nyugszik a táj.

Elszürkülve, besötétedve
lassan nincs több a horizonton,
csak a távoli város enyhe

fénye. Ahol állok e ponton
rohamléptekben lomha árnyak
terebélyesednek szét. Orrom

hegyéig se látok: furcsán vak
vagyok, s akkor a hegy gerincén
látomás hökkenti a tájat.

Gyönyörű, halvány-narancsszín fény
dereng fel éjszín-kék kehelyből,
s szétterül a távol vízszintjén

bevilágítva mindent. Ebből
a felbukkanó varázslatból
kel ki a Hold, futó felhőktől,

s felé küldött hódolatomtól
kísért, királynői alakja.
Cseresznyefám is neki bókol;

fényes leveleit mozgatja;
lába előtt a fű sugárzik.
Mintha hirtelen tűz fakadna,

látom a kert margarétáit.
A szanaszét tücskök zenéje
is felhangzik, s üdvrivalgásig

fokozódik, hogy az ég éke
múló kegyébe férközhessék.
Ekkor valami áldott béke

száll le mindenre; könnyed, gyengéd,
elfeledett, drága időkből
delejesség, elégedettség.

Alkonyi séta

Alkonyodik. Baktatok az úton.
Megnyúlt árnyékom kíséri a léptem.
Tízszer nagyobb, mint én. Fekete nyom
a leáldozó bágyadt napsütésben.

Hajlong a nád a feltámadó szélben,
a barna földön hosszú repedések,
távol madárcák búcsúznak a réten;
mennyre jó, hogy tavasz van és élek.

Egymáshoz szalad jelen és a múlt,
a sok-sok szépség itt, s eszembe jut
messze gyermekkorom: sípok, kutyák,

sok ismeretlen arc, százszerű álmok,
egymást követő képek és csodák,
amiket felnőtt még sohasem látott.

Tisztaságunk búvölete

Misztikus gyönyörűségben volt részem.
Öledbe bújva, tested illatától
felajzva kinyíltott a menny, s egészen
elvarázsolódtam. A messze távol

bűvös hangjai csendültek fülemben,
tudatom képei elhalványultak,
földöntúli hatóerőt éreztem,
a külvilág neszei elnémultak,

s csak te léteztél és én. Mind a ketten
szóba önthetetlen, kettős szerepben.
Itt s most, te énbennem, és én tebenned.

Az egymást érző, egymásért rajongó
emberpár, az egymás karjába omló,
két szerető lény, s a büntelen kezdet.

Mennyből a fák

Nagyon várta a karácsonyt. Várta a Jézuskát, várta az angyalkát, az ajándékokat. Leült a szobában, maga köré rakta mindazt, amit tavaly hozott neki a Jézuska, középen kedvence: Brumm Benő, a maci. Nézte a kockákat, a mesekönyveket, aztán közel hajolt a macihoz, hogy lássa a kis fészlést, amelyet ő bibinek nevezett. A tavalyi karácsonyra homályosan emlékezett; alig hároméves volt akkor. Valamiféle halvány képek azért éltek benne: gyertyák, fények, énekek, örökök, süti, finom falatok. Azt tudta, hogy a mostani karácsony szegényebb lesz, vagy ahogy mondták neki: szegény Jézuska jön! Tudta, mert édesanya, édesapa sokszor ismételte, de a néhány évvel idősebb, már iskolás nővére is közölte vele úgy, ahogy a felnőttektől hallotta: szegény karácsony lesz, szomorú karácsony lesz! Lacika ilyenkor kézbe vette Brumm Benőt, a duruzsoló kályha mellé kuporodott, és a maci fülébe súgta: szegény karácsony lesz, szomorú karácsony lesz! Lacika, az alig négyéves pesti kisfiú tökéletesen értette ezt, hiszen nincs nagyobb szomorúság a szegény karácsonynál, amikor a Jézuska is szegény.

Szegény Jézuska! Annyit emlegették a felnőttek mostanában, Istenről nem is beszélve. Aki különben Lacikának rettenetes, szinte elképzelhetetlen volt. Nagy-nagy félelmetes valaki lehet ott fent; hányszor hallotta Lacika az elmúlt hetekben: majd az Isten megveri őt, majd az Isten megveri ezeket. S iszonyú haraggal és félelemmel emlegették még otthon egy embert, nagyon rossz bácsi lehetett, Kádár – így mondták mindig. Meg az oroszokat is szidták. Lacika nemigen tudta, kik ők és miért rosszak, de hogy félni kell tőlük, az biztos, hiszen bánthatják őt is, édesanyját is, nővérét is.

Édesapa különben nem velük élt, Lacikának nem volt emléke arról, hogy együtt van a család. Igaz, majdnem minden hétvégén találkoztak, amikor édesapa elvitte őt és nővérét magához. De az is igaz, hogy jó ideje – néhány hete – nem tudtak találkozni, édesapa nem jött értük, a telefonban pedig olyan izgatott és furcsa volt a hangja. S amikor végre megint jött, nem mentek el hozzá, mint korábban, sőt az utcára se mentek ki, rövid ideig voltak együtt otthon, az édesanyjánál. Most nem hangzott el, mint régebben, hogy ez az én lakásom, édesanya és édesapa békésen megvolt együtt; azokat a valakiket szidták csupán, az oroszokat, a kommunistákat, s újra és újra annak a Kádárnak a neve került szóba.

Lacika elhessegette az emlékeket. Ténfergett

a szobában, unatkozott. Nem volt már kedve a játékokhoz, Brumm Benőnek sem tudott mit mondani. Most a konyhába sem akart kimenni édesanyjához, aki otthon dolgozott, s így délelőttönként ebédet főzhetett a gyerekeknek. Lacika fölállt, tanácstalanul téblábolt, majd lassan elindult az erkély felé. Tisztában volt vele, hogy tiltott dolgot tesz, de nem volt képes ellenállni a megmagyarázhatatlan hívásnak: kinyitotta az ajtót, és kiment az erkélyre. Édesanya sosem engedte, hogy egyedül kinn legyen Lacika, a negyedik emelet mégiscsak negyedik emelet!

Jaksits Ilona fényképfelvétele

A kisfiú most nem törődött ezzel, s ott állt dobogó szívvel az erkély közepén. Szemben a nagy iskola, ahova nővére járt; a tetőn, az erkély párkányán friss hó mindenütt, Lacika mellett pedig jobbra, balra a pincéből felhozott sok-sok kisebb-nagyobb fahasáb: a tüzelő. A gyerek izgult ugyan, ám boldogság fogta el: most volt először egyedül az erkélyen! Befelé pillantott, a szobaajtó csukva, semmi mozgás. Kezdett megnyugodni; visszalépett, behúzta maga mögött az ajtót, aztán az erkély párkányáig lépett, s kissé ágaskodva rajzolni kezdett a hóba. Rajzolgatott a fehérségbe.

Egy idő után ezt is megunt. Gondolkodott, majd hirtelen fölkapott egy kisebb fát a mellette levő halomból. Előbb azzal kezdett rajzolni, aztán váratlanul lelökte a hasábot az erkélyről.

Megrémült. Most fogta fel, hogy mit is tett. Lélegzetvisszafojtva várt, de nem történt semmi, nem volt letről kiabálás, senki sem szólt fel. Megnyugodott. Az erkély amúgy védelmet nyújtott, a vastag fal eltakarta, a párkány körülbelül olyan magas volt, mint ő. Lacika nem láthatott ki, de őt sem láthatta senki. Kinyújtott kézzel éppen a párkány közepéig ért, s ez bőven elegendő volt, hogy a fát addig lökje, amíg az megindul lefelé.

Lacika bizsergést érzett, tetszett neki az izgalom, de jólesett az utána jövő nyugalom is. Nem rossz játék ez, nincs baj belőle! Egymás után tette föl a kisebb fákat a párkányra, s amikor néhány összegyűlt, gyorsan a mélybe lökte őket.

Olyan volt, mint egy fasortűz – repültek a fák a mennyből...

S a nem túl forgalmas Sziget utcában szálltak a fák fentről. Néha kisebb szünet, megállás, de jöttek az újak, egyre jöttek. A hasábok koppanását vagy elnyelte a hó, vagy Lacika talán nem akarta meghallani. Annyira tetszett neki a dobálás, hogy nem látott, nem hallott. Bószén iparkodott, hogy minél több fa a legrövidebb idő alatt a mélybe kerüljön. Nem figyelt föl a lentről jövő kiabálásra, nem figyelt semmire és senkire, csak a fákra, melyek szálltak, egyre szálltak a mennyből.

Lacika édesanyja a konyhában készítette az ebédet; föl sem tűnt neki, hogy fia régóta nem jött ki hozzá, bár a gyereknek szokása volt a kibejárkálás. Váratlanul hosszú csöngetés visított fel, az asszony összerázkódott. Idegesen tette le a kezében lévő krumplit és kést; nem várt senkit, a hivatlan vendég rosszat is hozhat. Ez a ház Újlipótvárosban különben nyugodt hely, itt lövöldözés sem volt az elmúlt hetekben, és innen nem vittek el még senkit. Arra is gondolt ijedtében, hogy a lányával történhetett valami az iskolában. Mire mindez végigfutott a fejében, már az előszobaajtónál volt, s hirtelen mozdulattal kinyitotta. Az asszony előtt egy középkorú, nagydarab, bajuszos rendőr magasodott, s mellette az öreg házfelügyelő szorongott.

– Elvtársnő! – mondta szigorúan az amúgy barátságos képű rendőr. – Elvtársnő, mi folyik ebben a lakásban?

Az anya önmaga számára is meglepő nyugalommal válaszolt, hiszen a lányával ezek szerint nem történt baj, s a lakásban eddig a válását megelőző feszültségeken, veszekedéseken kívül nem volt semmi olyan, ami bármilyen szempontból még ezekben az időkben is kifogásolható lenne.

– Hogy érti ezt, kérem? – kérdezte lassan, hangjában némi távolságtartással, hiszen mégiscsak tanárfeleség volt, ha elvált is, és úgy vette, hogy ok nélkül rátörtek.

– Elvtársnő! – emelte föl a hangját a rendőr, és bajusza rángatózni kezdett. – Mit képzelsz? Csak innen lehet!

– Micsoda lehet innen?

– Elvtársnő! Ha nem tudná, ez fegyveres támadásnak is felfogható! – A rendőr idegesebb volt, mint az anya, elvégre neki kellett rendet teremtenie, az asszony meg úgy vélte, hogy rend van az otthonában.

– Nem értem, hogy miről van szó, uram... vagyis elvtárs.

A rendőr arca előbb szétesett, majd szigorú grimasz formálódott rajta.

– Ki van a lakásban? – kérdezte keményen.

– Ki lenne? Hát a fiam. Bent játszik.

– Ebből elég, azonnal engedjen be, magam is láttam, amit láttam az utcán! – És a rendőr, hogy mégis ura legyen a helyzetnek, az asszony mellett szó nélkül beviharzott a lakásba. Széles volt az ajtó, nem kellett semmi erőszak, egyszerűen benyomult, s nyomában szaporázta lépteit a rémült házfelügyelő. Némi késéssel követte őket a meglepődött anya.

A nagy és hosszú előszobában, aztán benn a szobában is egymás után lépkedtek: a rendőr, a házfelügyelő s a tehetetlen asszony. A szoba közepén megálltak, és mivel senki nem volt ott, egymásra néztek. Az asszony pillantásába most félelem vegyült: hol lehet a fia? Aztán tekintete az erkélyajtón kötött ki; majd odarohant – most ő viharzott el a rendőr mellett –, és feltépte az ajtót. Azonnal követte az asszonyt a rendőr, ő is a nyitott ajtónál termett. És meglátták Lacikát, amint éppen löki a párkányról a mélybe a fákat.

Az első gondolata az volt az asszonynak, hogy hála Istennek, nincs semmi baja a gyereknek. A rendőr nem szólt, elképedve nézte a kisfiút, aki riadtan fordult hátra. A házfelügyelő nem mondott semmit, összehúzta magát, legszívesebben földszinti lakásában itta volna szokásos délelőtti fröccsét.

Hosszú, súlyos másodpercek után elsőnek az anya tért magához.

– Gyere be azonnal, és csukd be az ajtót! – kiáltott fiára.

Lacika nem mozdult, a rendőrt bámulta, mint ha meg lenne bűvölve, s nem tudta levenni szemét a hatalmas alakról. Majd megrázta magát, mint aki hirtelen fájni kezd – amúgy tényleg csak most kezdett fájni –, és belépett a szobába. Lassan, nagyon lassan becsukta az ajtót, hosszasan, hiszen addig sem kellett megfordulnia. De az ajtó végül bezárult, s ő nem tehetett mást: szembefordult a felnőttekkel. Nagy csönd volt, csak a kályhában duruzsolt a tűz, vidáman ropogtak a pincéből az erkélyre, az erkélyről a kályhába került fák.

Mindenki érezte a szobában, valaminek történnie kell, ezt a borzasztó, faropogásos csöndet meg kell törni! Lacika hallgatott; volt ebben félelem is, dac is, de mást nem tehetett. Az anya nem szólt, várta a rendőr első mondatát vagy mozdulatát. A házfelügyelő pedig a kisfiú feje fölött a semmibe révedt, vagy legalábbis úgy tett, tekintete aztán a függönyön kalandozott.

A rendőr magához tért. Tudta, hogy neki most itt feladata van. Csak ő törheti meg a csöndet. Mégiscsak egy csintalan gyerek ez, ha fahasábokkal csintalankodik is, igaz, olyan időkben, amikor a rendőr sem aludhat nyugodtan. Különösen nem ez a talán jobb sorsra érdemes, becsületes képű, meleg tekintetű ember. Próbált kemény és szigorú lenni, hangjában mégis bujkált valami cinkos kópéság.

– Miért tetted ezt, édes gyermekem?

Lacika nem felelt, láthatóan belefeledkezett a rendőr barna szemébe.

– Mondj már valamit, édes fiam! – noszogatta a rendőr, szinte félénken, minden támadó szándék nélkül.

A gyerek végre megszólalt. Kristálytisza, csengő hangon mondta a rendőrnek, szemét annak tekintetébe fúrva:

– Fogd be a pofád, te rohadt vörös csillagos!

A rendőr hátralépett, döbbenet ült az arcára. Az anya és a házfelügyelő egyszerre gondolt ugyanarra: ez az alig négyéves gyermek hol hallhatta mindezt máshol, mint otthon? Hol máshol hallhatta, hogy vörös csillagos, aki rohadt? Nyilván csak a szülőktől, senki mástól. Ha most elvisz a rendőr, mi lesz a gyerekekkel? – villant föl az anyában. Ezt most nem ússza meg az asszony – vélte a házfelügyelő –, csak nehogy bajom legyen ebből.

Egyedül a kisfiú nem gondolt semmire, ő egyszerűen boldog volt, határtalanul boldog, olyan jó volt kimondani ezt a mondatot...

A rendőr az anya szorongó arcába nézett, majd Lacika alig leplezett vigyorát figyelte, végül a házfelügyelő immár lesütött szeménél kötött ki. Hallgatott, aztán megigazította sapkáját, s meglepő határozottsággal mondta:

– Most elmegyek. Ha még egyszer dobálás lesz, én biztos visszajövök. Erre mérget vehettek! – biccentett; keze mozdult a sapkájához, ám a kéz félúton megállt. A nagydarab rendőr esetlenül megfordult, az előszoba felé indult, de mielőtt az ajtóhoz ért volna, visszaszólt:

– Kellemes karácsonyt! – És elsietett.

Orgoványi Anikó

Miért?

Uram!

Miért? Miért? Miért?

Miért sújt le karod az ártatlanra?

Miért tépsz sebet a halandóra?

Miért ontasz gyászt a hozzátartozóra?

Miért? Miért? Miért?

Ezernyi a kérdés és nincsen válasz.

Tiéd a döntés és nálad a támasz.

Megmagyarázhatatlanra nincs magyarázat.

Marad az elfogadás és az alázat.

Miénk a félelem, nálad a vigasz.

Miénk a kétkedés, nálad az igaz.

Miénk a fájdalom, nálad a remény.

Miénk a sötétség, nálad a fény.

Miénk a lázadás, nálad a türelem.

Miénk az elveszés, nálad a végtelen.

Miénk a bánat, nálad a feloldás.

Miénk a szenvedés, nálad az áldás.

Uram!

Adj nyugalmat a távozóknak.

Megbékélést a gyászolóknak.

Ne hagyd, hogy megrendüljön hitünk,

Erősítsd reményünk, szeretetünk!

Jaksits Ilona fényképfelvétele

Voltak másféle reggelek is

Pestszentlőrinc, 2016. július eleje

– Voltak másféle reggelek is. – Ébredéskor ez volt az első összefüggő gondolata, ahogy az éjjeliszekevényen álló órára pillantott. Arra gondolt, fölösleges ilyen korán fölkelni, heverészhet akármeddig, hiszen egy hete nyugdíjas. Majd ha összeszedi magát, megmosakszik, beágyaz, fölöltözik, elballag a piacra, vesz két kiló paprikát, egy kis paradicsomot meg csípős kolbászt, délre főz egy tojásos lecsót. De előtte, hazafelé jövet benéz a „Feltételes megálló” elnevezésű intézménybe, és megiszik egy aperitifet, hogy jobban menjen a főzés.

Igen, voltak másféle reggelek is, sokfélék. Voltak sietősek és boldog nyújtózással kezdődők, lustálkodóak és izgalmasak, nehézkesen indulók és szívszorogatóak. Egy tekintetben azonban mindegyik hasonlított a másikra: a reggel mindig az ígérettel, a nagy lehetőséggel, a beláthatatlan jövővel volt egyjelentésű. Amikor kinyílt a szeme, rendszerint arra gondolt: előttem a mai nap, és ki tudja, mit hoz. Mi minden jó, szép és örömteli történhet velem! Lehet, hogy majd este pocsékul érzem magam, de most még minden mozdulat, minden gondolat, gesztus és lélegzet teli van ígérettel. Számára minden reggel a reményt és a várakozást jelentette.

Ma reggel unalommal fölérő nyugalmat érzett. Ez a nap nem ígért sem többet, sem kevesebbet, mint egy kiadós sétát a piacon, egy pohárka vodkát a „Feltételes megállóban”, meg egy zamatos lecsót, amelynek vörös levében rozskenyeret tunkolhat.

Miközben lassan föltápászkodott, kicsoszogott a vécére, aztán a fürdőszobába, a régi reggelekre gondolt. Könnyű volt, hiszen hatvanhárom évesen az ember fejében eleven képek formájában élnek az emlékek.

Buda, 1966. július közepe

Amikor kipattant a szeme, szájában összefutott a nyál. Rendszerint éhesen ébredt, így első gondolata a kifli és a kakaó volt: Az egy forintért kapható nagy kifli és a fél liter, testes alumínium kannából kimért, híg „gyári” kakaó. A konyhai csapnál gyorsan megmosta a szemét, a fogát, magára rántotta szürke színű rövidnadrágját, bordó zokniját, fölkapott egy kihajtott nyakú kockás inget, majd fogta a tejesüveget meg az asztal sarkára kikészített aprópénzt, és elindult a sarki közért felé. Tizenhárom éves Nagyfiú volt,

illetlenek tartotta volna indián lépésben végignyargalni a rövid utat. Fegyelmezetten, de sietősen lépdelt a sarki üzlet felé. A nyári reggel idején alig néhányan szédelegtek a belső budai utcán, autónak híre-hamva sem volt. Kétháznyi távolságra volt a közért, a bejárata a zsebkendőnyi, háromszögletű térre nézett, amelynek kavicsos sétányán megannyi napfényben csillogó, aranszínű söröskupak hevert. Belépett a savanyú kenyér szagát árasztó kis boltba, a pulthoz lépett, és szinte kérnie sem kellett, az ismerős elárusítónő már nyújtotta is a tenyérszerű papírba tekert egyforintos kiflit, tölcsérrel a duci tejesüvegbe töltötte a kimért kakaót. Nagyfiú gyorsan fizetett a tekerős pénztárgép mögött ülő testes nőnek, és most már mit sem törődve az illetéssel, indián ügetésbe fogva sietett haza. Közben elégedetten nézte a kifli ragyogó, vörösre sült, csavaros hátát, szinte a szájában érezte a letört kéregdarab sült ízét, amelyhez a kakaó kesernyésen mély zamata annyira talált. Otthon virágos oldalú bögréjébe kitöltötte a sötétbarna italt, letörte a kifli sarkát, és enni kezdett. A kifli erősen sült kérge és foszlós belseje közötti kontraszt volt az első gyönyörűség, és erre rákortyni a keserédes kakaót – maga volt a földi mennyország. Ült a hokedlin, lógázta a lábát, tört a kifliből, kortyolt a kakaóból, és kerek volt a világ. Elégedetten gondolt arra, hogy a nyári szünet fele még hátravan. Nemrégiben jött haza a fonyódligeti úttörőtáborból, és nem soká indulnak nyaralni egy hétre a szabadszállási tanyára, Miklós bácsihoz. A Balaton-parti és a tavalyi tanyasi emlékek egymást váltogatva cikáztak az agyában, miközben fogyott a kifli és a kakaó.

Ha a tanyára gondolt, elsőként mindig az állatok jutottak eszébe. Tavalay egy egészen kicsi puli kutya szaladgált az udvaron, Miklós bácsi azt hagyta meg a szaporulatból. Ő az ölébe vette a kis jószágot, a fekete szörgombócot, amelynek egyik végéből rózsaszín nyelvecske lógott ki. Babusgatta a kis kutyát, az meg, bármerre is ment, állandóan a sarkában volt. Városi gyerek számára van-e nagyobb élmény ennél? Most is a kiskutyára gondolt, amely azóta már biztosan nagyra nőtt. Vajon megismeri-e tavalyi kis gazdáját? A kutyakölyök egy reggel a naposcsibékkal játszott. Megkergette a riadt, sárga pihés kis madarakat. Aztán egyet elkapott, és incselkedni kezdett vele. A mancsával föllökte, aztán a szájába vette, és futott vele pár lépést. A Nagyfiú egyszer csak azt vette észre, hogy a csibe egy ilyen játék után mozdulatlanul fekszik az udvar homokjában. A pulikölyök egy darabig szagolgatta, azután elszaladt immár a kacsákat kergetni. Ő gyorsan gödröt kapart, és eltemette a meredt kis jószágot, nehogy kiderüljön a kiskutya akaratlan csínytevése. Hiszen ő csak játszótársat keresett.

Jól osztotta be a reggelit, egyszerre fogyott el a kifli meg a kakaó. Külön élvezettel kapta be a kifli csücskét, nyelte le az utolsó korty kesernyés italt. Összesöpörte a viaszkos vászonterítőről a morzsát, a falikútnál kiöblítette a virágos bögrét, visszatette a helyére, a kredencre, és kiment a körfolyosós bérház sárga keramitkockás udvarára, hátha találkozik a harmadikon lakó Imivel. Ha nem találkoznak, akkor átmegy a szomszéd épületbe Ádámhoz. Ádám hetekkel ezelőtt levitte őt a pincéjükbe, és mutatott neki egy igazi huszárkardot. Szerettek volna vívni, de egy karddal nem lehet. Különben is olyan nehéz volt, alig bírták a fejük fölé emelni.

Fölnézett a harmadik emeletre, megpillantotta Imi, ahogyan az a lábát kilógatta a korlát rácsai közül.

– Följössz? – kiáltotta Imi.

– Lejössz? – kiáltotta Nagyfiú.

– Jó, megyek – válaszolta, és eltűnt a feje, a lába. Hallani lehetett, ahogy letrappol a lépcsőn, hogy kimenjenek a zsebkendőnyi terecskére az egyetlen csenevész fa árnyékába. Esetleg megszámozzák, hány söröskupak hever a murván. Imi egy labdával a hóna alatt jelent meg a lépcső aljában: – Menjünk focizni – indítványozta.

– Jó, menjünk – egyezett bele Nagyfiú, és még mindig a szájában érezte a „gyári” kakaó kesernyés ízét.

Hódmezővásárhely, 1973. február eleje

– Jó reggelt, elvtársak, ébresztő, föl! – ordított be a körlet ajtaján a századnapos. Huszonnégy álmos sóhaj, dühös morgás és trágár káromkodás szállt a frissen meszelt mennyezet felé. Huszonnégy álmos katona kászálódott le az emeletes ágyakról. Egymást lökdösve húzták magukra a nadrágot, bajlódtak a bakancs fűzőjével.

– Mozgás, mozgás! Tegyenek úgy, mintha élénének! – jött meg a rajparancsnok hangja. Gál tizedes, a rangidős rajparancsnak jellegzetes sziszegő hangján erősítette meg a saját ukázat: – De futásban! – Gál tizedesnél ugyanis az élet futásban történt.

– Reggeli tornához sorakozó! – kiabált a századnapos a folyosón, aki mintha maga is fölélenkült volna az álmosító, bóbiskolós éjjeli ügylet vége felé. Három óra múlva leváltják, és végre mehet aludni.

Nagyfiú már várta, Gál tizedes mikor aktivizálja magát újra futás ügyben, de ezúttal csak a kapkodó, ruhájukat magukra cibáló katonák zihálását hallotta. Kinek a nadrágszíja lógott, kinek a bakancsfűzője tekeredett vékony kigyóként a lába után, ki meg fordítva húzta magára az atlétatrikót. A század fősorakozott a folyosón. Csaknem száz bozontos hajú, álmosan pislogó,

rendezetlen öltözetű fiú; az egyik életuntan pislogott, a másik leragadt szemét próbálta fölnyitni, a harmadik meg egyszerűen nekitámaszkodott a falnak, hogy föl ne dőljön.

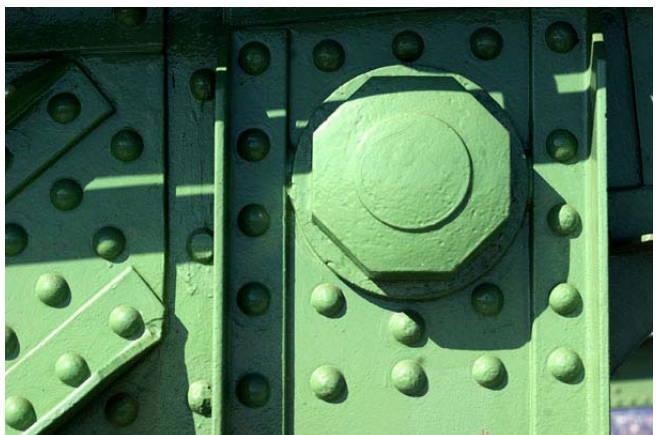
– Ne tarts lépést, indulj! – sísteregte Gál tizedes, és a száz fiatal lezúdult a lépcsőn. Ahogy kiléptek a kaszárnyaépület kapuja elé, mindenki hátrahőkölt, illet még nem látott: tejfehér köd ült az épületek között. A szemben levőt sem látták, pedig mindössze egy szélesebb gyalogjáró és egy gyepes sáv választotta el a két épületet.

Gál tizedes mit sem törődve a köddel, futást vezényelt, és a század élén eliramodott a sportpálya irányába. A száz szuszogó, ziháló katona lankadtabban ugyan, de követte. Nagyfiú valahol a csapat vége felé futott, részint, mert a harmadik szakaszban szolgált, részint meg nem érzett nagy kedvet a futás iránt. Úgy vélte, elegendő kocogni, előbb-utóbb úgyis odaér. A sportpálya szélén a köd miatt láthatatlan Gál tizedes parancsa sistergett át a homályon: – Tíz kör futás!

– Anyád... – súgta valaki maga elé nézve a Nagyfiú mellett. Aztán a száz ziháló, kócos alak nekilódult a négyszáz méteres köröknek. Nagyfiú e pillanatban úgy érezte, inkább kivégzőosztag elé áll, de tíz kört nem fut.

Azért nehézkesen nekilendült az első körnek. A pálya túloldalán, a külső kör ívén állt egy apró, sárgára festett épület, ahol a sporteszközöket, a pályahengert tartották bezárva. Amikor Nagyfiú mellé ért, kiugrott a futópályáról, és beállt a kis raktár túlsó fala mögé. Behúzódott az eresz alá, és nagyokat fűjt. – Tudod, Gál, mikor futok én tíz kört neked...

Ott dekkolt a kis épület külső fala mellett. Tudta, ebben a sűrű ködben senki sem látja, hogy hiányzik. Gál sem tudja megszámolni, hányan róják a köröket. Majd a vége felé visszalép a futók közé, azzal le van tudva a mai reggeli torna. Nagyfiú nagyon meg volt elégedve magával, ahogy túljárt Gál eszén. – Csak fussatok, majmok... – mosolyodott el maga elé nézve, és várt. A zsebéből előkotort egy cigarettát, rágyújtott, és belefújta

Jaksits Ilona fényképfelvétele

füstöt a ködbe. Próbálta számolni, hány kört futhatott eddig a század, talán a harmadikat róhatták. Ekkor pattant mellé a kistermetű, vézna Matyi. – Hogy a rosseb... – motyogta maga elé. Ekkor vette észre a fal mellett lapító Nagyfiút: – Te is? – Ühüm. És hallgattak. Figyelték a futópályát, és próbálták kiszámolni, hol tart a század, mi-

Jaksits Ilona fényképfelvétele

kor jutnak el a kilencedik-tizedik körig, amikor majd visszասurrannak a bolyba. Alig telt el egy perc, amikor Csucus, a zászlóaljkantinos is a fal mellé ugrott ki a futókörből. Aztán az írrok, Túróczi, a levéltárosnak készülő Fűmag, meg Matyi, no és a francia szakra fölvelt Legrand. Egyre többen surrantak ki a pályáról, és húzódtak be a kis sárga raktárépület eresze alá. – Úgy látszik, másnak is eszébe jutott a módszer... – nyögte Nagyfiú. Néhány perc múlva már annyian voltak a házikó fedezékében, hogy nem fértek el a külső fala mentén. Csak a köd sűrűségében bízhattak, hátha Gál nem veszi észre, hogy a fél század fölszívódott. Nagyfiú úgy érezte, már többen tömörülnek a sportszerraktár falánál, mint ahányan futnak. – Ha ezt Gál kiszúrja... – mosolyodott el, miközben arra gondolt, vajon mi lesz ma reggelire. Nyúlós, félig sült szalonna híg, fekete bivalytejjel, vagy tojásporból készült hagymás rántotta brómozott teával? Találgatás közben kilesett a fal sarka mögül. Ekkor a tejföl sűrűségű ködből hirtelen Gál tizedes alakja bukott elő. Mint egy jelenés: ott állt Nagyfiútól két méterre, csipőre tett kézzel. Ő behunyta a szemét, és várta a tizedes hangjának föl-sistergését.

Szeged, 1974. december közepe

Még koromsötét volt a szobában, amikor megszólalt a vekker. A fiú azonnal lenyomta a gombját, ne csapjon zajt ez az öreg jószág. December közepi reménytelen sötét volt, olyan sötét, hogy még a pirkadat is valami halovány, elérhetetlen ábrándnak tűnt föl. Nagyfiú először maga mellé nézett, Jutka párnán szétterülő haját vette ki a fölgyújtott olvasólámpa fénykörében. A lány arcán szelíd nyugalom ült. Nagyfiú szívét is ugyanez a nyugalom töltötte el. Csodálatos volt az éjszaka! Csodálatos, csak éppen rövid. Eleve későn érkeztek Nagyfiú albérleti szobájába, hiszen a házineni a beköltözésekor kikötötte: lányok nem jöhetnek föl. Így aztán hajnali egy óra körül lo-

póztak be a házba, amikor Mária néni már javában horkolt az öblös fotelben a fehéren villódzó tévéképernyő előtt. Ahogy halkan suttogva vetkőztek, ágyaztak, hallották, amint a szomszéd szobában az öregasszony sűrű nyögések és szellentések közepette föltá-pázkodik a foteljéből, kicsoszog a vécére, lehúzza, majd

nyögve, morgolódva lefekszik, lámpát olt, és azonnal elalszik. Amikor hallották a szomszéd szobából Mária néni egyenes lélegzését, Nagyfiú átfogta Jutka vállát, és az ágyra sodródtak. – Halkan – suttogta Jutka. – Persze – mondta ő, és szájával fogta be a lány száját.

Az ébresztőórát ötre állította be, hogy házineni ébredése előtt menjenek el. Így aztán jó, ha egy-két órát alhattak. Mindketten kóvályogtak az álmoasságtól, de bármilyen kimerültek voltak, valami angyali nyugalom ült a lelkükön, a kielé-gült testé és a beteljesült szerelemé. Halkan, óvatos mozdulatokkal öltöztek. A fürdőszobában is épp csak egy picit nyitották meg a csapot, nehogy a túl korai vízcsobogás föltűnjön Mária né-nek. Kapkodva öltöztek, a Nagyfiú óvatos moz-dulatokkal dugta a kulcsot a bejárat zárjába, ne csikorogjon, ha fordul. Már kinn is voltak a sötét, gyéren megvilágított utcán! Mindketten hátrahőköltek. Amíg ők ketten egymásba merültek az éjszaka, vastag hótakaró borította be a várost. A fiú félcipője azonnal elmerült a friss hóban, arcába vágott a szél sodorta porhó. Ott álltak a kis kertés ház bejáratában, nézték a havas utcát és egymást, aztán fölnevettek. Elindultak a villamosmegálló felé. Ahogy kiértek a sugárútra, érezték, hogy szélrohamok söpörnek végig a városon. Porhó vágott a képükbe.

– Jaj a fejem, hogy fázik – nyögte Jutka. Nagyfiú lekapta a nyakából széles, hosszú sálját, és a lánynak nyújtotta. Az ügyesen fejkendő-t hajtogatott belőle, és az álla alatt összecsomózta. Egymásra nevettek.

– Úgy nézel ki, mint Másenyka a szibériai télben... – mondta Nagyfiú, és átfogta a vállát, magához húzta, hogy a testével is melegítse a lányt, aki tegnap este egy vékony kabátban, sapka nélkül indult el a lánykollégiumból.

– Kedves Ivan, Ivanovics, mikor érkezik a trojka? – kérdezte évődve Jutka.

– Nem tudom. Alekszej Alekszejevics talán már elindult a remízből – és szeme fölé a kezé-

ből ellenzót formálva elnézett a végállomás felé, hátha megpillantja az első villamos lámpáit. – Egyelőre csak a szél süvítését és a farkasok ordítását hallom, Másenyka – tette hozzá, mivel semmit nem látott. Szempilláit is hókristályok borították be.

– Jó lenne most egy forró szamovár mellett üldögélni a dácásban – vette föl a fonalat Jutka.

– Bizony-bizony Másenyka, és pirogot enénk, de előtte egy kis vodkát is kortyolnánk. – Majd hozzátette: – És elnéznénk a muzsikokat, ahogy a havat lapátolják – mutatott Nagyfiú egy narancssárga hókotró autóra, amelyik csigalassúsággal haladt a sugárúton, reménytelen küzdelmet folytatva a kavargó porhóval.

– Hol marad a trojka? – kérdezte egy idő után Jutka, és még szorosabbra fogta a sálát a nyakán.

– Ej-ej, ez a lusta Alekszej Alekszejevics még el sem indult a remízből... – felelte nevetve, közben érezte, hogy a nyaka kezd fájni.

– Hány versztát megyünk? – kérdezte a lány.

– Fogalmam sincs, Másenyka. Be kéne ülnünk valahová, egy éjjeli menedékhelyre, melegedni az első óra kezdetéig.

– De mi van nyitva ilyenkor?

– Másenyka, nem tudom, ilyen korai órán nem szoktam elindulni otthonról.

Álltak az üres, hólepte megállóban. Nagyfiú a homlokát Jutka homlokához nyomta, aztán a szájuk összeért. Nem is lehetett pontosan látni, a lehetetük párája vagy a porhó felhője kavarg az arcuk körül.

Pestszentlőrinc, 1978. augusztus eleje

Jóval korábban ébredt, mint szándékozott. Nem a szemébe tűző nap, hanem a szorongás ébresztette föl. Negyed hétre állította be az ébresztőórát, de még fél hat sem volt, amikor kipattant a szeme. Az ébredéssel együtt érkezett az erős szívdobogás, ami nála a szorongásos izgalom legbiztosabb jele. Élete első munkanapjára virradt. Jó, jó, diákmunkásként évek óta minden nyáron dolgozott egy hónapot, de az csupán komolytalan passzió volt ahhoz képest, hogy fölött életpályája a mai nappal veszi kezdetét.

Újól megállapította, hogy ragyogóan süt a nap. Ez legalább biztató kezdetet jelent. Kinézett az ablakon, alant a lakótelepi park fáinak a sötétzöld levélzete szinte csillámlott a Nap fényében. Korán kelők és kutyasétáltatók haladtak el az ablaka és a fák alatt. Visszahúzta a függönyt, és a fürdőszobába sietetett. Belépett a kádba, magára eresztette a vizet, aztán alaposan megborotválkozott, ügyelve, nehogy megvágja az arcát vagy a nyakát. Hogy is festene első munkanapján összekaszabolt nyakkal...

Egy szakkönyvtárban kapott állást. A patinás könyvtáráépület a belvárosban állt, éppenséggel az épülő metróvonal még nem létező állomása mellett. Új munkahelyére való első megérkezését alaposan meg kellett terveznie az elmúlt napokban, hiszen az Üllői utat a metró építése miatt hosszú-hosszú szakaszon lezárták, a régi villamosjáratot pótló buszoknak pedig nagy kitérőt kellett tenniük. Ráadásul a széles Üllői út forgalmát nehezen viselték a keskeny kőbányai terelőutak. Ez a terelés – számítása szerint – plusz félórát jelentett. Miután gondosan ellenőrizte, hogy nincs vágás a nyakán, magára húzta az este előkészített rövid ujjú inget. Izgalmában a reggelit kihagyva zárta be az ajtót. Sűrűn nézte az óráját, miközben várta a villamost, amely immár rövidebb útvonalon közlekedett. A nehézkesen csikorgó jószággal eljutott az ideiglenes végállomásig, ahol átszállhatott a pótló buszra, amely Kőbánya szűk utcáin kanyargott vele, mígnem beért a Belvárosba. A könyvtár épülete előtt szállt le, csaknem háromnegyed órával a munkaidő kezdete, azaz nyolc óra előtt. Ténfergett egy kicsit a környéken, aztán keresett egy korán nyitó presszót, hogy valahol elüsse az időt. Fölösleges volt szívdobogató kávét innia, így is teli volt drukkal, szorongással. Pedig nem is volt számára ismeretlen hely a könyvtár, hiszen a szakdolgozatához az anyaggyűjtés egy részét itt végezte tavaly. Azok a könyvtárosok, akik segítettek neki, akik tájékoztatták, kiszolgálták, mától kezdve a kollégái lesznek. De ez az ismerőség sem nyugtatta meg.

Hirtelen éhség csavarodott a gyomrába, amelyet az otthon elfogyasztott kávé most egy kicsit megmozgatott. Ajjaj, a gyomrom – gondolta, és ettől még izgatottabb lett. Figyelte a villamospótló buszokat, ahogy a keskeny utcákon lavíroznak. Nyolc óra előtt tíz perccel már az épületben volt, fölsietett a díszes, tükrös lépcsőház márványlépcsőin, benyitott a sötétbarnára pácolt, hatalmas sárgaréz kilincsel nyitható, faragott ajtón, és a tekintélyt parancsolóan berendezett olvasóteremben találta magát. Ismerős volt a terem, hiszen tavaly sok-sok órát görnyedt itt a rég megsárgult folyóiratokat lapozgatva, jegyzetelve. Ismerősek voltak a barokkosra faragott lábú asztalok, a bőrborítású székek, a zöld ernyős olvasólámpák és körben a kézikönyvtár vaskos gerincű, édeskés papírszagot árasztó kötetei.

Ott állt a terem ajtajában, körülnézett, sehol senki. Önkéntelenül is köhintett egyet, hátha előkerül valaki a belső munkaszobákból. Hiszen azt is tudta, hogy a díszes, galériás olvasóterem hátsó sarkából nyíló, ugyancsak faragott ajtó három különálló kis munkaszobába vezet. Köhintett még egyet, aztán tétován végigsimította az olvasóterem egyik nagy asztalának tükörfényes,

intarziás lapját. Úgy érezte, a tudomány szentélyében áll, itt csak suttogva lehet beszélni, illő tisztelettel közelíteni a vaskos, bőrkötésű könyvekhez, az egyformára bekötött folyóiratokhoz, az iratgyűjtő dobozokba helyezett fóliánsokhoz. Drukkját most már a megilletődöttség váltotta föl. Körülnézett az ismerős helyiségben, örömmel konstataálta, tavaly óta nem változott itt semmi. Miért is változott volna, ha hatvan éve ugyanolyan? A bejáráttal szemben terjedelmes, rézfogantyús katalógusszekrények álltak, közöttük a belvárosi térre néző ablakokkal. Jobbra, a sarokban a munkaszobákba nyíló faragott ajtó, és körben a kézikönyvtár polcai, felül pedig ugyanaz, csak galériával. Az egyik sarokban, a galériára vezető csigalépcső mellett tekintélyes üvegezett könyvszekrény díszlett, nyilván ebben tárolták a legértékesebb, legrégebbi könyvritkaságokat. – Itt fogok dolgozni – húzta végig a tenyerét még egyszer az olvasótermi asztalon. Jobbra volt még egy vörös márványszegélyű, rézrácsos álkandalló, előtte terpeszkedett a felügyelő könyvtáros asztala, amelyen csak egy kartotékos doboz árválkodott, meg egy ósdi tintatartó, amit nyilván régóta nem használtak. Újra és újra körbetekintett az olvasóteremben, amikor a háta mögött kinyílt a bejárat. Megérkezett az első kolléga, akit még olvasó korából ismert.

– Á, á... – közeledett a természetes ember, mint ha hirtelen nem tudná, hogyan köszönjön az újsütetű kollégának, tegezve vagy magázva.

– Jó reggelt! – mondta ő, aki szintén nem volt biztos benne, hogy kezdeményezheti-e a tegeződést.

– Jó reggelt, jó reggelt – hangoskodott kedélyeskedőn a testes, elhalasztva a tegeződés-magázódás dilemmájának föloldását. Aztán maga elé tessékelte, és bevezette a sarki ajtón az egyik munkaszobába.

– Hát ez lesz az – mutatott egy ugyancsak múzeumi darabnak látszó hatalmas íróasztalra, amelyen egy világosszürke Erika írógép árválkodott. – Ez – ismételte, és meglapogatta az asztalt.

Nagyfiú most egy pillanatra újból kisfiúnak érezte magát.

Lido di Jesolo, 2006. július vége

Arra ébredt, hogy vakító napfény szúrja a szemét. Az ágytól jobbra, a félig nyitott, üveges erkélyajtón tűzött be Itália napjának aranyfénye. Oldalra fordult, a felesége összegömbölyödve aludt mellette, a másik fal mellett, az emeletes ágyon két fia aludta nyugodt álmát, a nagyobbik lent, a kisebbik a felső ágyon. Föül, megdörzsölte a szemét, és zsongító boldogsággal tudatosította magát, itt vannak Jesolóban, az Augustus császár nevét viselő apartmanházban, száz méterre az azúrkék szín-

ben tündöklő Adria partjától. Igen, Itália! Újra itt van a család. Tegnap délelőtt érkeztek a sárga emeletes busszal, délben elfoglalták ezt az apartmant, egy emelettel följebb attól, ahol tavaly nyáron töltöttek egy hetet. Így aztán ismerős volt a ház, a környék, a part, egész Jesolo, hiszen sokszor bejárták a pineafenyők árnyékolt utcákat, a lámpafényes esti korzót, a leánderekkel övezett parti sétányt. Sokszor végigballagtak a napsütött úton a kikötőig, ahonnan minden reggel hófehér hajó indult Velencébe.

Fölkelt, kilépett az erkélyre. Belehallgatott a csöndbe. Jesolo ilyenkor még javában aludt. Rákönyökölt a korlátra, elnézett a keskeny utca fölé a város felé. Egy tejesautó zúgott el az erkély alatt, majd a sarkon fölbukkant a zöldséges háromkerekű teher-motorkerékpárja, megrakva paradicsommal, padlizsánnal, gyümölcsökkel. A darázszerű kis jármű még csak nem is lassított a sarkon, teljes sebességgel robogott át a kereszteződésen. – Késésben van a zöldséges – mosolyodott el. Aztán eszébe jutott, lemegy a közeli szupermarketóba reggelit vásárolni. Idős szemüveges úr a tulajdonos, aki a csemegepulznál szolgál ki, ébenfekete hajú, vastag keretes szemüveget viselő, mosolygós lánya a kasszában ül.

Halkan kiment a fürdőszobába, langyosra állította a zuhanyt, letusolt, rövidnadrágot, trikót húzott, és csöndesen behúzta maga mögött az ajtót. A lépcsőházban az ismerős mosószerillat fogadta. Leballagott a szürke lépcsőkön, amelyek oldalt vörös téglás falban értek véget, kilépett az üvegajtón a keskeny utcára, amely ugyancsak Augustus császár nevét viselte, és a szemben lévő ház árnyékában elindult az önkiszolgáló felé. A sétálóutca sarkán körülnézett, de ilyenkor még gyér volt a forgalom, nyugodtan átmehetett. A következő sarkon befordult egy keskeny utcába, amely épp a tengerhez vezetett, itt volt az ételmisszerűzet. A bejárat mellett fémpolcokon a zöldséges és gyümölcsös ládák sorakoztak, pompás paradicsomokkal, hatalmas kaliforniai paprikákkal, napraforgósárga cukkinivirágokkal, sötétlila padlizsánokkal és hófehér hagymákkal. Máris összefutott a szájában a nyál, pedig nem ezekért jött. Belépett a húsre klimatizált üzletbe, „bonszornót” köszönt a kasszában ülő fekete hajú lánynak, fölvetett egy könnyű fémháló kosarat, és szétnézett. Vett nyolc zsömlét, aminek tudta is a nevét, úgy hívják, panino. Aztán a hűtőpolcra vett egy kockavaját, néhány gyümölcsjoghurtot. A csemegepulthoz lépett, a szemüveges tulajnak is köszönt, és összeszedve olasz tudását kért tíz szelet sonkát. Az értelmiségi arcú, minimum orvosprofesszornak látszó eladó hatalmas pármái sonkát emelt ki az üvegpoltból, majd illesztett a szeletelőgépre, és a lesodródó papírvékony szeleteket egymás mellé helyezte egy műanyag bélé-

ses zsírpapírra, majd az egészből ügyesen teker-
cset formált. Otthon, amikor majd kinyitja a pa-
pírtekercset, az maga egy gusztusosan elrende-
zett sonkás tálca lesz. A „professzor” a szemüve-
ge fölött ránézett, és megkérdezte: – Basta? – Si,
grazie – felelte ő, és a tekercest óvatosan a kosa-
rába helyezte. Nem bírta ellenállni, vett egy kis
rúd szalámit, ami külsőre éppen olyan volt, mint
a hazai, fehér nemes penész borította spárgával
sűrűn átsavart tömzsi testét. Még vett egy do-
boz vérnarancslevet, és a kasszához ment. Köz-
ben hátrafordult, hogy szétnézzen, vajon meg-
vett-e mindent. A professzor az üveges pultban
rendezkedett, megigazította az olajbogyós, rák-
salátás tálakat. A feje fölül a Szűzanya tekintett
le a boltra egy színes nyomatról.

A fekete hajú lány előzékenyen minden árut
egy nejlonszatyorba helyezett, majd visszaadta
az aprót. – Arrivederci – fordult vissza az ajtó-
ból, a fekete hajú lány ekkor mosolyodott el. Ki-
lépett a keskeny utcára, ahol arcába csapott a
tenger felől érkező sós fuvallat. Elégedetten, de
az artistikusan összetekert sonkás csomagra
gondosan ügyelve, elindult az Augustusról elne-
vezett utca felé. Most a hátában érezte a tenger
felől érkező szelet. Szinte röpült a reggelivel.

Pestszentlőrinc, 2016. július eleje

Végzett a fürdőszobában. Magára húzta a kínai
üzletben vásárolt olcsó ingét, kiment a konyhá-
ba. Odakészítette a kotyogóba a kávé, közben
fölnézett a gáztűzhely fölötti falra, amelyet –
ahogy szokta mondani – ezúttal is patinásnak
talált. – Festetni kéne – dörögte a kávéfőző
fölött. Leült az egyik konyhai székre, kinézett a
keskeny ablakon a magasra nőtt lakótelepi fák
fölé. Most is úgy villódtak a napfényben a leve-
lek, mint azon a reggelen, amikor először indult
első munkahelyére. Azóta eltelt csaknem negy-
ven év. A patinás olvasóterem immár afféle
könyvmúzeum. Néha, az utóbbi években egyre
gyakrabban, maga is múzeumi darabnak érezte
magát benne. – Eljárt az idő – nézett maga elé,
és elmosolyodott saját közhelyén. Aztán a kávé-
főző biztató kotyogását hallotta, orrába csapott a
gőz kesernyés illata. – Voltak más reggelek is,
szépek, izgalmasak, napsütöttek és hófúvásosak,
ujjongók és szorongással telők. De hát Istenem,
a reggelek ígérete, a mindennap újraéledő re-
mény, az talán megmaradt. Csak az maradjon
meg! – és virágos oldalú bögrébe töltötte ki a
feketét, mint hajdani Nagyfiú a „gyári” kakaót.

Jaksits Ilona fényképfelvétele

Chemtrail: ...mint fent, úgy lent is?

Kuczor kiskutyámmal sétálgattam naponta arra akkoriban... – az évben, tavasszal történt az eset. Az egyik fenyő ugyan próbált volna még újra hajtani, de – jól láthatón – ez nem sikerült neki. S... a nemrég ültetett szivarfák egyikén is... levél alig, nem hintálja szél, nem fogdoshatja mókás termését kisgyerek, s másik két szomszédja se próbálkozhatna már kitavaszkodással. A Kiskastély harminc méteres körzetében – valamely külső hatásra – nyolc kifejtett lombos és tűlevelű fa pusztult el a parkban aznap. Nem tudni pontosan, mikor történt, ami történt, tulajdonképpen azt sem, hogy mitől esett..., hogy egyik napról a másikra, tűz-szárason kellett meredeznie az égre ottan négy díszfenyőnek: ...északkelet felőli oldalán egy, ha fájón-konokul zöld bojtocskáival élt még ugyan – kivágta azt is aztán a Városgazda... a többi héttel... együtt. Szomorú is voltam, tanácstalan is...

Kik tehettek...? Nem, a Gazda nem permetezett errefelé – mint azt hirtelenében gondolni lehetett volna – ...ez az „áldás” sokkal feljebből: egyenest az égből jöhetett, hisz csak fáink tetejét pusztította el. De azt aztán alaposan : – chamtrail (kemtrél) a szer neve, mint aztán jóval később megtudtam, amely – bár hivatalos állásfoglalás ez ügyben máig sincs – újabb, pusztító hatású napsugárzások ellenszere volna...: ezek tükrös fémszemcsékkel verik vissza a káros sugarakat a világűrbe egyfelől, másfelől meg... az is bekövetkezhet, ami történt. Ez az ég fehér csíkjaiként látható mikroanyag ugyanis – visszahullva a földre – élővilágot pusztít. S a szer folyamatosan, hosszú évtized múltán is – emberek, városok, országok, pártok s kormányok felett – tüdőt, májat, s mindahány más szervet károsítón..., ki tudja meddig még...? Beszervül aztán az emberi s állati szervezetekbe... S ebbe a mai, éjjelnappal akadálytalanul folytatódó élővilágpusztításba nincs ország, amely beleszólhatna?! Ugyan, ugyan... kik is törődnének olyan lehetetlen, valósággal idegesítő dolgokkal – a tudományos világ mai ámokfutásában –, mint az emberélet szentsége?

Karácsonyi hümmögő

Hm de szép a karácsonyfa
Hm hm mesekönyv alatta
Kl á r i k a kapta

Alma dió mogyoró s otthon-gyártott cukorka rajta
Hm hm mosolyog a fenyő ezüst gömbje
Örvend Klárrika piros szíve fölötté

Szeretne ám Kl á r i
Karácsonykor sose kritizálni
De már Kl á r a Hm hm hm
Álmában is mind csak kritizálna
No de mégis leginkább
Csonka-bonka tekintélyre
Karácsonykor egy csöpp elismerésre
Angyal-küldte könnyű hólepelre
S tartósított igaz szeretetre
A kritikus Kl á r i n é n i
Törekedne

S neki bizony be kell vallania
Szava nem mind karácsonyi Néha
Szürke s unalommal teli
S még jó ha nem kritikátlan
Saját magát kellett

Kl á r i k a örökké álmodozna
Kl á r i n é n i folyton csak lazázna
De már Kl á r i m a m á t
Szenteste ha
Szerető család várja

A hümmögést abba hagyja
S mint unokái Mammája
Ő lesz e Föld legboldogabbja
Ilyenkor karácsony tájba'

Nincs új a Nap alatt

Egy istenszegénye
korszakváltó-álomlátó H a l a k
öröklétre ébredve egy nap
hátra se nézve
halálos célkereszttek ellenében
tovatúnt neptuni világa mentén
állatöv-évkörén
nemzeti terébe igyekeztén
isteni szellemisége
türkizkék hullámterében
minden maradék lehetőséget
sikerrel fölmért
s addig-addig pulzált
át
jövő idejébe
mígnem ott találta
helyét
a
V í z ö n t ő b e'

Ünnepek és kalácsok

„A kalács hat évszázad óta a magyar konyha leg-rangosabb ünnepi tésztaétele” – sűríti egybe a Magyar Néprajzi Lexikon a lényegét. Az ünnepekről, az ünnepi étkezésről, a kalácsokról nem táplálkozástudományi előadást akarok tartani, (jöllehet a néprajz fontos része). Szeretném az ünnep megtartásának gazdag hagyományát, ebben az asszonyi feladatokat, a családi együttlétet, az átörökítést, a hagyomány és az új jelenségek kapcsolatát, a hagyomány továbbvihetőségének összefüggéseit megvizsgálni. Nézőpontnak a Kárpátalja – Alföld, Békés megye – Délvidék vonalát ajánlom, dunántúli és felvidéki kitekintéssel. Kárpátjáról gazdag anyagot ismerünk; szülőfalumban, Endrődön, de lehet mondani, szerte a Kárpát-medencében az ünnepiség egyik hordozója: a kalács. „Ünnepen nem maradhatott el” – mondja Kovács Pálné Kovács Gizella, édesanyám. „Nálunk a kalács süteményszámba ment. Egyszerű emberek az endrődi népek, jobban örültek egy szép piros kalácsnak, mint bármi másnak. Az ünnep kezdete volt maga a sütés is.” Véha Imréné Kovács Irén, keresztanyám így látott neki a dagasztásnak: „Uram, Jézus, segíts!” Ez a fohász is jelzi, hogy égi segítségkéréssel kezdődött az ünnepi rákészülés a régiéknél Endrődön.

Kárpátalján a húsvéti kalács, az aludttejes húsvéti pászka gazdag hagyományvilágáról kétféle vélekedést is találtam: „A mai fiatalok már pászkat sem készítenek, hanem megsüttetik a pékségben”. (Homoki Jolán, 72 éves, Salánk). Örültem, hogy fiatalos lendületről, elszántságról tanúskodó vallomást is találtam az interneten: „A húsvétban az egyik legjobb dolog a kalács... Nem kell hozzá PhD, komolyabb felszerelés sem, csak egy kis idő.” Bízom benne, hogy a gondolat kárpátaljai megfogalmazója megsüti ünnepre családjának a kalácsot.

„Ahol még van, sütéskor húsvétkor befűtik a kemencét. Az ünnephez hozzátartozik a terített asztal. Húsvétkor az ételek alapja a sonka, *fontos a rétes és a kalács*. De ez is változik, az újabbfajta ételek és krémes sütemények elmaradhatatlanok ma már.” (Varga Sándor néprajzkutató, Nagydobrony)

A hagyományokhoz való visszatérésnek szép példái vannak Kárpátalján is. „Úgy vettem észre, hogy itt Munkácson egyre többen térnek vissza az ételszentelés tradíciójához, hiszen ez azt jelenti, hogy erősödik az emberek hite” (Gáti Irén, 69 éves, Munkács).

Múlt-jelen párhuzamait nézve a kalácssütés is ahhoz az alapvető kérdéshez kapcsolódik, hogy

ünnep-e az ünnep, rákészülünk-e, meg tudjuk-e tartani, meg tudjuk-e érteni és adni azt a szakralitást megillető tiszteletet, amely az ünnep sajátja kell legyen.

A régiék *egységben látták* az embert és természetet, az éves ünnepköröket, és határozottan megkülönböztették a hétköznapot és az ünnepnapot. Gondoljunk az *ünneplőruha-kapkodóruha* megnevezésre, a dologtöltő napokra, a csak karácsonykor és még vetéskor elővehető *karácsonyi abroszra*, a *karácsonyi és húsvéti kalácsra*.

Igaz, a hétköznapok is szentségben teltek, a kenyér aljára is rajzoltak keresztet megszegéskor, nemcsak a kalácsra. Megköszönték Istennek, hogy az étel megadatott a családnak. Egy egységes világkép alapján a napi táplálék Istennel, az egész világegyetemmel került összefüggésbe. Erdélyi Zsuzsanna, az ősi népi imáink megtalálója, gyűjtője, kutatója is mindig hangsúlyozta, hogy akár a tyúkól közepén elmondott fohással a mindennapokat is átható szakralitásban éltek a régiék. Hát még az ünnepeken! Az ételek szentséghez tartozását a húsvéti ételszentelés egyértelműen mutatja. Karácsonykor az égiekkel egységben élők megszentelték az asztalt, így a rajta levő ételek, a kalács is szentelménnyé vált. Legtöbb helyen a gazdaasszony / gazda végezte szentelt vízzel. Pál István, a néhai, híres tereskei juhász és dudás visszaemlékezéséből tudjuk, az édesapja pálinkával szentelte meg az asztalt.

Egybehangzás és különbségtétel jellemzi a kalácssütés hagyományát. Hétköznap is készült kelt tészta, kenyér hetente egyszer (Endrődön leginkább szerdán, Hosszúhetényben pénteken), de az ünnepi kelt tészta kicsit más, más formájú, más díszítésű volt. Micsoda gazdag formavilágúak a kárpátaljai kalácsok a kereszttel díszítettek-től a leveles-virágos-rózsás díszítésűekig! Az alföldi ünnepi kalács legtöbb helyen fonott és kerek, ott a fonásban tesz különbséget az asszony-nép, pl. *békésszentandrásai rostélyos kalács*. Délvidéken – ahol jellemző a figurális díszítés –, magát a kisült kalácsot is feldíszítették, pl. rózsafüzérrel körbekerítették, alma-dió a közepében. Ma is tesznek a békésiek, endrődiek karácsonykor a fonott kerek kalács közepébe diót, almát. Ha összehasonlítjuk Békés, Délvidék és Kárpátalja kalácssütését, sok párhuzamot felfedezhetünk, és sok egyedi, helyi változatot találunk.

Megállapítható, hogy Endrődön, Zentán és kárpátaljai településeken egyaránt fontos a kalács szerepe ünnepekkor. Mindhárom területen a megformázás sajátosságai teszik igazán ünnepvé a kalácsokat. Kárpátalján különösen jellemző a figurális díszítés, Délvidéken is sok helyütt, Békésben is előfordul. Azt látjuk, hogy a békési, vajdasági, kárpátaljai kalácsok *rokoni, szinte*

unokatestvéri kapcsolatban vannak egymással. Tudjuk, hogy a magyar népi kultúra alapvetően egységes, és a helyi változatok adják a tájegységek, néprajzi csoportok sajátosságait. Témánk is ezt a néprajzi törvényszerűséget mutatja, erősíti.

Endrődön 3-4-6 ágú fonott kalácsokat sütöttek és sütnek, a gyerekeknek madár alakú kis kalács készül. Vajdaságban különleges figurákat is alkottak: kalácstésztából. Kárpátalján azt tartom egyenesen csodálatra méltónak, hogy az ünnepi kalács, pászka díszítményeit másfajta tésztából is készítették, mint az alapkalácsot.

Látnunk kell, hogy az ünnepivé varázsolás a hétköznapi étel, a kelt tészta ünnepivé tétele. Művészei a parasztasszonyok. A „semmből” is tudtak alkotni! Tehát nem a különleges alapanyagok adják a csodát! Az asszonyi tudás, lelemény, odaszánt idő és szeretet.

Endrődön karácsonyra edesebbet, húsvétra sósabbat készítettek. Természetes ez az ízesítés: karácsonykor inkább süteményszerűen fogyasztjuk a kalácsot vajjal, mézzel, almával, dióval, húsvétkor a sonka-tojás mellé jobban illik a sós.

Maga a kelt tészta a paraszti társadalom leleménye: hogyan lehet lisztből, tejből, tojásból, zsiradékból, kovászból / élesztőből – minden otthon megtalálható volt! – olyan ételneműt készíteni, ami a 10-12 asztalt körülülőt jól tudja tartani. „Tarsd jól őket!” – hallom Keresztanyám hangját, amint arra buzdít engem, hogy fiaimat, családomat bőségesen lássam el.

Gondoljuk meg: *hat évszázada* étke a kalács a magyar embernek. Mindig is fontos volt a kelt tészta. Mit is adhattak volna a 8-10 lurkó kezébe, ha nem kelnek hajnalban az asszonyok, és nem dagasztják a tésztát?! De felkeltek és dagasztották. A vendvidéki kalácsfajta, a *kukori* arra utal, hogy a kakaskukorékolás a gazdasszonyt már a dagasztóteknő mellett találta. Bánhegyi Ferencné (Ócsa, 1919–2012), Marika néni elmondta, hogy reggelente, amikor gyerekkorában a tanya-ról elindult testvéreivel iskolába – 10 testvére volt –, a több km-es gyalogúton az a kis cipő melegengette a kezüket, amit édesanyjuk kora reggel friss melegen adott minden gyermeke kezébe. Van miért csodálni a régieket.

A kalács legfontosabb hozzávalói: *otthoni alapanyagok* és *lelki hozzávalók*: szeretet, odaadás és rászánt / odaszánt idő. A meglévők jó arányával jól összedolgozva, kellő időt ráfordítva ma is süthetünk fényes, mosolygó kalácsokat. „*Jól bedagasztjuk*” – mondják nálunk Békésben, Endrődön, Hunyán, Békésszentandrásan. „*A kalácsnak az a mindene, hogy jól legyen kidolgozva és jól keljen.*” – vallja egy hosszúhetényi asszony; „szükség van a kéz melegére” (Velem); „Mindent beleadunk, ami csak létezik” (Dunaegyháza); „Nekiállunk dagasztani. A

négy ujjunkat behajlítjuk. Kívülről befele, alulról fölfele” (Kardos Jánosné, Porrogszentlászló [Porrogszentkirály]); „Sima, ruganyos, közepkeménységű tésztát kapjunk, váljon el a táltól és a kezüinktől” (Magyar Sándorné, Mosdós); „*Akkor a legjobb a tészta, ha hólyagosodik* (Endrőd). Óvatosan kell a tésztával bánni, mint a hímestojással” – ezt többfelé hallottam. „Titka a kelt tésztának, hogy jól keljen. Legalább egy órát, aztán pihen, átgyúrom és még 20 percig kel” – foglalja össze a tápióbicskei asszony, Hosszúhetényben „szendelány szégyellőségűre (=pirosra) sütik ki pl. a kelt gombócot; „Tejjel megkenem a tetejét, hogy piros legyen, ne legyen hóka” (Dunaegyháza). Szépet, pirosat akartak és akarnak az asszonyok az asztalra adni. Rákészülés (az alapanyagokat előző este kikészítik, hogy minden azonos hőmérsékletű legyen), hozzáértés, tapasztalat, szeretet, nem sajnált erő, munka és idő – íme az igazi kalács...!

A kalácsfajtáknak se szeri, se száma. Lehetetlen mindet felsorolni, akár csak a nevét is megemlíteni. Gyűjtéseimből, gyűjteményeimből csak néhányat emelek ki. De feltétlen szeretném megemlíteni a *kárpátaljai húsvéti kalácsot*, az *endrődi ünnepi kalácsot*, a *dunaegyházi paprikás kalácsot*, a *hosszúhetényi piros kalácsot*, az *érsekcsanádi borsos kalácsot*, a már említett szép nevű *porrogszentlászlói kemencés kukorit*, a *velemi gesztenyés koszorút*, a *mosdósi húsvéti fonott kalácsot*, a *békésszentandrásai rostélyos kalácsot*, a *hosszúhetényi piros kalácsot* és *kelt gombócot*, a *szigetbecsei tejeles-hagymás lepényt* (kenyértészta végéből sütik). Mind csodás! Ne feledjük kiemelni az *endrődi*, *porrogszentlászlói* és a Vajdaságban is ismert *kismadarat*, amelyet ünnepek alkalmával a felnőtt családtagoknak, de leginkább gyerekeknek sütöttek. Délvidéken igen gyakori a figurális kalács. Találunk madár-, galamb-, búza-, kalász-, sőt Ádám-Éva-formát is. Mivel a kárpátaljai díszített kalács különlegesség, nekem is hasznomra vált megismerkedni vele.

Szabó Natália nagyszülősi adatközlőm 2014-es szíves szavaiból igen sokat megtudtam. „Derelyemetszővel madarat, pántlikát formáztak, díszíteni a kalácsot. Esküvőre eleve más tésztából készítik a cipó-, kalácsdíszítményt. A formák a vallással is kapcsolatosak. Okvetlen keresztet, virágocskákat készítenek derelyemetszővel, különösen húsvétra.”

Manapság az a szokás járja, hogy a néprajzosok nemcsak elméletben beszélnek a dolgokról, hanem művelik is, csinálják is. Velük tartva én is a legtöbb kalácsot megsütöttem, többféle a háztartásomhoz hozzátartozik, de ünnepen kizárólag az endrődi kalácsot és kismadarat sütöm meg szeretteim örömére. Aki még nem próbálta,

gondoljon az idézett munkácsi fiatalasszony szavaira és rajta! Érdemes.

Pallay Katalin internetes pászkaréceptjéből is sokat tanultam. „A pászka díszes ünnepi kalács, melyet az ortodoxok és a görögkatolikusok megszentelés után fogyasztanak”. Szépek a mintázatok, leveles-rózsás, keresztel díszített kalácsok, nekem nagyon kedves a madaras díszítésű, hasonlít a mi kis madárkalácsunkra, csak itt Kárpátalján a kalács tetején ül. *Mátonyi Magdolna* (Mezőkaszony) máig emlékszik, hogy „nagyapóteken sütöttek cipót, melyet fonattal és a tésztába rajzolt mintával díszítettek. Régebben finom diós, lekváros, mákos, túrós »köttes kalácsot« készítettek.”

A kalácskészítés az asszonyi munka értékmérője volt. (Bár az lenne ma is.) A kalács: kincs, érték, aki meg tudja sütni: igazi ügyes asszony, így tartja a néphagyomány.

Látja a nép az értéket, a történetét is átélte: „Azelőtt rétes volt, meg kalács. Akkor még nem voltak sütemények: Kalács, lángos, csöröge, de jó is vót! Szerettük, szeretjük ma is” – egy bölcs dunaegyházi asszony szavaival. „Régen nem vót cukrászda, hogy menjenek érte, hanem gyorsan összegyúrtak egy kis tésztát” – hallottuk Szurdokpüspökiben a Mátraalján. Csodálatos, ahogy az utolsó munkafázist Budai Istvánné megnevezi Szurdokpüspökiben: „*Pici vízzel megszenteljük, mielőtt pirosra sütjük.*”

A megbecsültség fokmérője a kalácssütés. Endrődön elvárták, hogy eladó lány korára minden leány tudjon szép, mosolygós kalácsot sütni. Dunaegyházán ezt így fogalmazták meg: „Valamikor akkor mehettünk férjhez, ha tiszta volt a tál” (= Akkor érett meg a lány a férjhez menésre, asszonylétre, ha jól ki tudta dolgozni a kelt tésztát). Legszebben Kardos Jánosné, a vendvidéki Porrogszentlászlón élő nagymama mondta: „*A lánynak, menyecskének tisztére vált vagy szegyenére vált, hogy tudja megsütni a kemencés kukorit.*” A paraszti-gazdálkodói-népi életbe így épült be az asszonyi teremtőerő, lelemény, gyakorlat és tapasztalat megbecsülése.

Nyilvánvaló értéként a hagyományláncba ágyazódva, örökségként édesanyjától tanulta, vette át a lánya, sok helyen a nagymama tanította meg az unokát a kelt tészta rejtelseire: „*Ismerni kell a sütés-főzés csínját-bínját* – mondta az én édesanyám – *akkor jó az étel.*”

A kalácssütés asszonyi-lányi örökség voltáról ilyen vallomásokkal találkoztam: „Így dolgozom ki [a tésztát], így tanultam anyukámtól” (Dunaegyháza); „Édesanyámtól tanultam, ő is az édesanyjától” (Kács); „Én a sütést édesanyámtól tanultam. Elég korán el kellett kezdenem. Ők elmentek a határba. Vót, hogy 9 évesen ebédet főztem” (Kács); „Az aranygaluska

(szintén kelt tészta) több mint százéves sütemény, anyukám 1907-ben született, azóta mindig megy nálunk” (Kács); „Viszem tovább az ételleket, amelyeket régen nagymamám tanított nekem” (Keresztes Józsefné, Mosdós). „Én legtöbbit édesanyámtól tanultam, köttésztát, mindent. Édesanyám futott a munkába, a nagyanyánk volt velünk. Én ott voltam mindig körülötte a konyhában” (Békés); A dagasztás fortélyairól egy felsőnyéki, a *piros főnnállót* remekül sütő asszony azt mondta: „Édesanyámtól úgy tanultam, hogy húzzuk fölfelé a tésztát dagasztáskor, akkor szép szálas, foszlós lesz.”

Az asszonyi jutalomról is hadd szóljunk! A jutalom: a család, a gyerekek, unokák öröme. „Ritka ember, aki nem szereti. Csak az, aki nem tudja, mi az!” (Dunaegyháza); „Más az íze a házi készítésű tésztának” (Dunaegyháza); „Az unokák alig várják, hogy mama megsüsse! Nem telik el hétvége, hogy ne legyen sütés. Erre összpontosít a mama” – mondta egy kácsi nagymama. Az alkotás: öröm. Szeretteinknek alkotni: még nagyobb öröm: „Imádom csinálni!”; „Nem tudom, de nagyon szeretem csinálni, és nem tudom megenni. Addig csinálom, míg olyan nem lesz, amilyennek elgondoltam” – vallja a szigetbecsei asszony. Öröm látni, hogy szeretteink jóízűen fogyasztják, ez minden édesanya, nagymama közös élménye. „Repes a szívem, ahogy sodorják befelé! (Kovács Gizella, 1902–1992, Endrőd) Csak elég legyen!”; „Boldog a szíve a házaszszonynak, ha látja, jóízűen fogyasztják a köttést” (Sándorfalva).

Körülülni az asztalt, együtt lenni, együtt enni, mindenki ugyanabból részesül – ez is az ünnepek, a családi élet része. Ezt is át kell örökíteni, ezt is tovább kell adni! Hogy a fiatal lányok, ifjú házasszonyok is átérezhessék azt, amit a sándorfalvai asszony így összegez: „A legnagyobb öröm, akiknek főzhetek-süthetek, jóllaknak. A régi finom köttések, kalácsok!”

Anyagomat e témában nem kívánom lezárni. Tovább gyűjtöm a kalácsról szóló tudást. Összegzés helyett még néhány gondolatot vegyünk számba!

Ha a nyelvészet oldaláról közelítünk is, van min töprengenünk. *Él-élet-étel-eledel-etet* azonos gyökre mennek vissza. A *kerek kalács* – a két szó tövében, gyökében is hordozza ősműveltségünket. Ósi dolgokról, fogalmakról van szó. A *kerek világ* – *kerek erdő* – *keres* – *kering* – *megkerül: a teljességet, a kerekiséget, az egészét jelentő szógyökből* valók.

Gondoljunk arra, mennyivel *korábbi* lehet, hány évszázaddal ezelőtti a kalácssütés tudása, ami valószínűleg még az írásos idők előtt megszületett, történeti fejlődés, átadás-átvétel eredménye, és *hat évszázada* bizonyítottan létezik!

Görög történetíróktól olvashatunk sztyeppein rokon népeink sütéstudományáról. Messzire visz az idő.

A népi kultúrában mindig is jelen volt, van a továbbadás vágya, az átadás készsége. Pál István tereski juhász csodálatos szavai jutnak eszembe: „Nem múlik el velem, ami bennem él” – mondta boldogan, amikor két, népzénet gyűjtő fiatal dudájátékra tanított. Megélte, hogy nem volt hiábavaló, nem ment veszendőbe a tudása.

Amikor kalácsot sütök, szeretnék megfelelni Édesanyám, Keresztanyám sütési színvonalának, az Ő (receptekben leírhatatlan) tudásuknak, a hagyománynak, az endrődieknek, és reményeim szerint nem „néprajzos kalács”, hanem foszlós, puha, magas, pirosan mosolygó endrődi kalács kerül ki a kezem alól. Tiszteletből, szeretetből ezért gyűjtöttem azokat a gondolatokat, érzéseket, mondatokat, amelyeket egyetlen receptkönyv sem tartalmaz.

Asszonyok mondták bölcsen a Kárpát-medence legkülönbözőbb helyein. Érdemes odafigyelni rájuk! Kívánom, hogy kalácstól illatozó ünnepet tudjunk teremteni magunk körül családukunknak, szeretteinknek.

Szakirodalom

Bálint Sándor: *Ünnepi kalendárium I–III., Karácsony, húsvét, pünkösd*, Szent István Társulat, Bp., 1976; Mandala Kiadó, Szeged, 1998.

Borsos Balázs: *A magyar népi kultúra régiói* Mérték Kiadó, 2011., 1. kötet, Ung-Tisza-vidék, Kárpátalja, Szamos-Tisza-vidék 347–359.

Bódi Erzsébet: *Táplálkozás Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Boldogkőújfalu, Abaújalpár községekben* DÉNI + 2236

Életmód: Modellek és minták. Szerk.: Hoppál Mihály – Szecskő Tamás, 1984.

Fejős Zoltán: *Etnográfiai vizsgálat 3 településen* EA 17.344

Hornokné Németh Eszter – Vaszkó Irén: *Édesanyám emléke...*, Endrődi füzetek 7., *Tájjelegű ételek; Háziszóttések*, Gyomaendrőd, Honismereti Egyesület, 1999.

Hornokné Németh Eszter – Kiss Katalin: *Népszokások Endrődön*, Endrődi Füzetek 4., 1995.

Hoppál Mihály: *Folklór és közösség*, Széphalom Könyvesműhely, Bp. 1990.

Hoppál Mihály: *Folklór és hagyományok*, Válogatott tanulmányok, Gondolat Kiadó, Európai Folklór Intézet, Bp., 2004.

Pákozdi Judit: *Kárpátaljai kóstoló*, doksi.hu
Húsvéti pászka, Örökségtár, 2016. június 8. *Fonott kalács húsvétra* www.karpatinfo.net, 2016. június 8.

Kisida Erzsébet: *Népi életmód, népi szokások* Viszlón EA 22 054

Kisfalvai János: *Válasz a táplálkozás, a konyha, a kamra és a cserépedények esti vacsoráján*, Honismeret, 2003., 5. sz.

Márkus Mihály: *Rákóczi hagyományok a kárpátaljai népek karácsonyesti vacsoráján*, Honismeret, 2003. 5. sz.

Dr. Szilágyi Ferencné Németh Eszter: *Tájnyelvi megegyezőség összehasonlító vizsgálata* 2015., a *Tájszótár* után ez a gondolatsor még kéziratban

Ujváry Zoltán: *Születéstől a halálig*, *Folklór és Etnográfia*, Debreceni Egyetem, Néprajzi Tanszék, 1988.

Varga Sándor közlése

A Magyarság Néprajza I–IV. 1941–1943., Bp. Királyi Egyetem Nyomda, Harmadik kiadás

Magyar Néprajzi Lexikon I–V. 1977–1982., Bp., Akadémiai Kiadó,

Magyar Néprajz I–VII. 1997–2011., Bp. Akadémiai Kiadó

Ízörzők sorozat DTV

Saját gyűjtések: *Endrőd, Gyoma, Hosszúhetény, Istvándi, Debrecen, Beregszász, Nagyszőlős, Szeged, Zenta*

Elhangzott a Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület Kárpátalja – Oktatás, kultúra, hitélet és nyelvi folyamatok című konferenciáján a Nagyberegi Református Líceumban 2016. október 8-án.

Jaksits Ilona fényképfelvétele

Horváth Ödön

Száz éve

Telihold volt. A csillagok ragyogtak.
Valamikor egy tehénistállóban
hasonló tündöklő dicsfény fogadta
világra jövő, közös megváltónkat.

Most háború dúl, szent karácsony éjjel
is hadban állunk. Változó kedéllyel
lövöldöztünk egymásra egész héten,
ám váratlan jött elcsendesülésben

egy bajtársunk elkezdett énekelni,
s magasba emelt kézzel nekiindult
végtelen hosszúnak tűnő útjának,
az ellenség állása felé. Senki

nem szólt rá. Aki látta, nézte, izgult,
mikor lövik le, de ő bátran ment, ment,
s szép erőteljes, fülbemászó hangon
dalolta a „Stille nacht”-tot! Az égbolt

csillagjai segítették. Mily rég volt
az a csoda ott, az egykori éjben,
s számunkra mintha új csoda történe,
többen felálltunk és előre lépve,

feltett kézzel mentünk Herman nyomában.
Az ellenség nem lőtt. Lövészárkában
gubbasztott, ám hirtelen felpezsdülve,
rágyújtott saját ünnepi dalára.

A váratlan örömtől felbuzdulva,
a két kórus szinte összefonódott.
Ők is elindultak (a szögesdrótot
szétvagdalva, átlépve) irányunkba.

Amikor csak néhány méterre voltunk
egymástól, meggyorsítva lépteinket,
(ki derűsen, ki könnybe lábadt szemmel)
egymás kezét rázva, összeborultunk,

s valahonnan előkerült egy labda.
Az állások közötti üres térben,
tündöklő holdfényben, a „Csendes éjben,”
több száz fiú kurjongatva rugdalta.

Mind ott fekszenek
rájuk szállt nyugalomban,
és örök csendben.

Ó, örök Isten,
irgalmasságod fénye
vezessen minket!

A Mindenség Ura, Istene

Az Ős-semmiből alkotott világot.
A bizonytalanság sűrű ködéből.
Megvalósította a titkos álmot:
anyagba öntötte vízből és szénből

a számtalan, színes alakzatot,
életre ébredt, változó csodát.
Megannyi még tovább formálhatót:
gigászi nagyot, nem látszó parányt.

Mindezt mélyen átgondolt, terv szerint,
mintha öröktől kezdve így lett volna;
a Fény és Árnyék szétválása óta,

bölcsességtől sarkallva bekapcsolta,
az idők végéig mozgásba hozva,
a végtelenség hajtóműveit.

Sebzetten

Félek, borzongok. Kinn kavargó felhők
gyülekeznek, kertemben a kopasz fák
ide-oda hajladoznak, a fenyők
száradt túleveleiket hullatják.

Elfojtott álmok szomorúsága
szakad rám. Minden átfogalmazódik,
minden elcsitul, mintha széles szárnya
néne térnek, időnek s egy hang szólít.

Gyere! – suttogja s lelkem zavarában,
magam megadva állok kinn a szélben,
a kavargó felhők alatt, a hulló

túlevelek bőrt sebző záporában,
s riadt búcsúzkodók tekintetével,
most döbbenek rá, ki is az a Súlyó!

Atilla-kultusz a Lajtán innen és túl

*„Van egy város a Duna mentén, Osterlandban,
a neve, mint [Kriemhild] megtudta, Tulna,
sok ismeretlen szokással, amelyet sose látott,
nagy tömeg fogadta ott, szívére bánat szállt.
Ettel [Attila] király előtt lovascsapat haladt,
nemes, nagy, gazdag udvari társaság
jó huszonnégy herceg, nemesek, hatalmasak,
hogy úrnőjüket lássák, egyébre sem vágytak.
Két messze földön ismert, gazdag herceg
haladt a hölgy oldalán, ruháját hordozván
amikor Ettel király elébe ment,
s ő a nemes fejedelmet kedves csókkal üdvözölte.”*
(Részlet a Nibelung-énekből)

Egy csendes ausztriai kisvárosban, a Bécstől negyvenhárom kilométerre, nyugatra fekvő Tullnban, a Duna partján áll egy impozáns szoborcsoport. Az alkotáshoz közeledvén az utazó alig akar hinni a szemének! Atilla,¹ hun nagykirály és a germán királyleány, Kriemhilda (Ildikó), valamint kísérőik találkozásának lehetünk szemtanúi. A Nibelung-énekekben is megörökített történelmi esemény elevenedik meg a szemünk előtt, Mihail Nogin orosz szobrászművész jóvoltából. A 2005-ben felavatott mű három részből áll. A már említett szoborcsoport előtt rusztikus kövön nyugvó bronzkönyv nyitott oldalain a Nibelung-ének sorait olvashatjuk. A könyv és a szoborcsoport között a Hans Muhr által megálmodott szökőkút két oldalról szembe-szökő vízsugarai megismétlik a nyitott könyv kettős ívét, egyben utalva kelet és nyugat találkozására. A felirat szerint Atilla idejében itt, Tullnban húzódott Németország (Deutschland) és Magyarország (Ungarn) határa!

A kilencalakos szoborcsoport két jól elkülöníthető térfélre oszlik. A balról, Passau felől érkező Kriemhildát háromtagú küldöttség kíséri. Rüdiger von Bechelaren, Osterland (Ausztria) órgrófja vezeti a nemes hölgyet, Siegfried özvegyét Atilla elé, míg az eposzban megénekelte két „jól ismert lovag” a palástja szegélyét viszi úrnője után. A Hunnia felőli oldalon Atilla várakozik kíséretével. A nagykirály mögött fivére, Bleda (Buda) áll, akit a száműzetésben élő, de Atilla udvarában védelemre talált Dietrich von Bern (Berni Detre) és Gibich hercegek követnek. A sort Atilla kisfia, Csaba királyfi zárja, pontosabban – a művész élve az alkotói geg szabadságával – az ő kis játszótársa, egy mókás patkány. A szobrok által megidézett karakterek egytől egyig telitalálatok. Így képzeli el az ember a germán

királykisasszonyt és főurakat, és így Atillát és Budát, a két hun testvér vezéregyéniséget. A keleties, markáns arcvonásokat beragyogja a lelki gazdagságról és tiszta erkölcsiségről tanúskodó szelíd mosoly. A méltóságteljes nagykirály, tapasztalt hadvezér áll itt ünnepi díszben. Isten ostora, aki, ha kell, kíméletlenül lecsap ellenfelére, ám ugyanakkor gyengéd érzelmekre is képes. Atillának talán ez az első ábrázolása, amely valódi személyiségébe, emberi mivoltába enged bepillantást. Alakját számos műalkotás örökíti meg a világ különböző országában, ám ezek legtöbbször kegyetlen, barbár zsarnokként ábrázolja őt. Ennek az az oka, hogy leginkább az ellenfelei állítottak emléket a vele való találkozásnak.

Az első tudósítók egyike a kortársként tudósító római katonatiszt, Ammianus Marcellinus volt, aki a hunok 375 és 378 között véghezvitt barbár tetteiről számol be. Miután a valóságban sohasem látott hunokat, a nomád szkítákról szóló mendemondákat, illetve a Kr. e. 6. és 5. században élt Hekataiosz és Hérodotosz, valamint a Kr. u. a 2. században élt Iustinus rosszindulatú feljegyzéseit használja forrásmunkaként. Priszkosz rétor, görög történetíró 449-ben valóban járt Atilla udvarában a bizánci követség tagjaként. A hunokról írt beszámolója hitelesnek tekinthető, mivel szemtanúként írta le a látottakat. „Fenséges étkeket szolgáltak fel nekünk és a barbár vendégeknek ezüst tálakon, de Atilla nem evett mást, csak sültet, egyszerű, fa tálcáról. Minden másban hasonlóan mértékletes volt; fakupából ivott, míg vendégei arany és ezüst serlegből. Ruházata is egyszerű volt, csupán a tisztaságát igényelte. Sem az oldalán viselt kard, sem szkíta lábbelije, sem lova kantárja nem volt díszített, eltérően más szkítákétól, akik arannyal, ékkövel vagy bármi értékessel ékesítették azokat. A földet gyapjú szőnyegek borították.” Valószínűleg Priszkosz rétor leírásait használta fel a hunokról írott beszámolójában a gót Jordanes is, aki több részletet is lefordított a műből, mint például a Csodaszarvas története, a hunok saját eredetmítosza; Atilla palotájának leírása, Mars (az Isten) kardjának felfedezése és átadása Atillának; Atilla és Leo pápa találkozásának története a Mincio folyónál; valamint Atilla halálának és temetésének leírása.

Az 5. században élt hispániai Paulus Orosius Világkrónikája egy gyalázkodó „hun eredetmondát” mutat be, amelyben a hunok ördögök és parázna boszorkányok nászából születtek. A többi kora középkori krónikás, pl. Gergely, tours-i püspök, Sevillai Izidor püspök és mások elsősorban annak a két esztendőnek (451–452) a történeseit őrizték meg, és legtöbb esetben torzították el, amikor Atilla „a művelt Nyugat”, Gallia és Itália ellen támadt, s nem szólnak Atilla korábbi

nagy hadjáratairól, mint például a Keletrómai Birodalom elleni háborúról.

Mindezek ellenére Atilla már életében olyan emberfeletti hatalomra tett szert, amelyhez fogható a Római Birodalom határain kívül mindaddig ismeretlen volt. Atilla a birodalom maradványain kívül minden akkor ismert európai föld ura s minden fejedelem nagykirálya volt. Birodalma Közép-Európától a Fekete-tengerig, a Dunától a Balti-tengerig terjedt. Mind a Kelet-, mind a Nyugatrómai Birodalom rettegett ellenfele volt. A Balkánt kétszer is megszállta, Konstantinápolyt is körülfárta. Nyugaton egészen Orleans-ig jutott. A fővárosából, Ravennából űzte el III. Valentinianus nyugatrómai császárt 452-ben.

Számos nép meséiben is felidézi nagy királyunk alakját, egy olaszországi monda szerint például Atilla építtette az udinei várhegyet, hogy innen kövesse figyelemmel, amint csapatai győzelmet aratnak. Frankföldön Anianus (Ányos) orléans-i püspök vált nemzeti hőssé, akinek imái hozták el a hunok elleni felmentő sereget. Szent Ányos példája révén számos nyugati városnak teremtett „városvédő szentje”, ilyen például Metz, és Troyes, de köztük olyanoknak is, ahová a hunok be sem tették a lábukat, például Arras vagy a belgiumi Tongres. Leghíresebbek közülük Szent Genovéa, aki Párizst óvta meg a hun pusztításától, és Szent Ursula (Orsolya), aki 11 000 lánytársával lelt mártírhalált, mert megtagadta a hunok epekedő közeledését. Igaz, hogy a 11 főből álló lánycsoport egy félrefordítás miatt duzzadt hadseregnyivé, de ez a történet hátborzongató hatása szempontjából érdektelen volt.

A germán mondák valamivel árnyaltabb leírással szolgálnak. A már említett Nibelung-énekekben Etzel néven, Atli-ként a Völsunga Sagában és az Edda-énekekben hírneve Izlandig és Grönlandig is eljutott, s Aetla-ként az angol-szászok körében is élt. „Attila, rex hunorum, medorum, gotorum et danorum...”, vagyis Atilla, a hunok, médek, gótok és dánok királyaként nemes és nagylelkű hadvezér.

Magyar krónikáink is mind felidézik Atilla alakját és cselekedeteit. Ezekben Atilla feddhetetlen erkölcsű, dicső nagykirály, méltó az Isten Ostora kitüntető címre. (Az idézetekben érdemes odafigyelnünk, hogy a magyarokat és hunokat szinonimaként említi a szerző, valamint, hogy Atillát királlyá koronázták, tehát a leírtak szerint ő volt első királyunk.)

A Nagy Lajos királyunknak 1358-ban készült Képes Krónika így ír: „Az Úr megtestesülése utáni négyszázegyedik, a magyarok Pannóniába történt bejövetelétől számított huszonnyolcadik évben a magyarok, vagyis a hunok, a rómaiak szokása szerint egyező akarat-

tal Atylat, Bendekuz fiát, aki eddig csak egy volt a kapitányok közül királynak emelték maguk fölé.”

A magyarok ősgesztájaként számon tartott, hányatott sorsú krónika – amely Tarih-i Üngürüz néven török fordításból lett nyelvünk-re visszafordítva – szintén értékes részleteket tartalmaz Atilláról. „Atilusz jó természetű, éles eszű és okos ember volt, s szerfölött alkalmasnak látták őt a királyságra, és igyekezettel arra törekedtek, hogy Atiluszt a trónra juttassák. Végül is az összes bégek és a többi előkelőségek összejöttek és tanácsot tartottak. Atiluszt méltónak látták a királyságra, mindnyájan meghódoltak, és engedelmességet fogadtak (neki). A trónra és a koronára érdemesnek találták, és Hazreti iszá időszámítása szerint a háromszáznyolcvanhetedik évben Atiluszt megkoronázták, a szultáni trónra ültették, és királlyá választották. Így tehát Atilusz lett a király, okosan és igazságosan kezdett uralkodni.”

Thuróczy János a 15. században írta, s Mátyás királynak ajánlotta „A magyarok krónikája” című művét, amelyben gazdag leírást ad a hunokról és Atilla személyéről.

„A hunok Atillát egybehangzó kívánsággal és egyöntetű akarattal királlyá emelték maguk fölé. Meg is illette őt ez a méltóság, mivel ő volt a hunok közt éles eszével, lelki erejével, a fáradalmak elviselésével, a katonai tudományokban való jártassággal, serénységével és nagyravágyásával a legkülönb; mindenkinél jobban értette a módját, hogy az ellenséget félrevezesse, és tört vetve pusztítsa el őket; ravasz és furfangos volt a cselvetésben, testében serény, lelkében bátor és merész, szándékában nagyra törő, a csatában fortélyos, külső megjelenésében kiváló: széles vállú, sötét, vagyis barna színű, mogorva tekintetű, hosszú szakállú, és állítólag módfelett érzéki természetű.”

A későbbi korok művészeti alkotásai szintén vegyes képet mutatnak Atilláról, annak függvényében, hogy a Lajtán inneni vagy túloldali nézőpontból örökítette meg alkotója. A párizsi Pantheonban Jules Elie Delaunay: „Attila és seregének menetelése Párizsban” című hatalmas méretű falfreskója kíméletlen zsarnokként mutatja a hun vezért, aki öldöklésre buzdítja katonáit. Az Eiffel-torony közelében lévő Szent Leó-templom diadalívén Atilla vágat lován a Szentatya, I. Leó pápa ellen. A Vatikán kertjében álló szobor szintén ezt a jelenetet, Atilla és Leó pápa 452-ben történt találkozását örökíti meg, aminek következtében Atilla eláll Róma lerombolásától. (Vajon, ha valóban pogány lett volna a nagykirály, ahogyan sokan állítják, akkor is így cselekedett volna?) Ugyancsak ez a téma ihlette meg Raffaellót 1514-ben készült festményén. Itt a pápa lóhátról, elégedetten szemléli, amint Atilla és

kísérete megretten a rómaiak segítségére siető két égi szenttől, Szent Páltól és Szent Pétertől.

A magyar művészeti alkotások közül először a krónikáinkban jelenik meg Atilla személye, koronás királyként hol trónusán, hol fehér lovon ülve, máshol állva, Istentől kapott kardját a magasba emelve, pajzsán jelképével, a turulmadárral ábrázolva. Hasonló ikonográfiai szabályokkal ellátott ábrázolást láthatunk a középkori festő, Tulipán Tamás: Atilla király című festményén, és az 1664-ben kiadásra került Nádasdy Mausoleum című könyv „Attila hun király képe” című rézkarcán is. A középkori Budán két szobrot is emeltek Atilla tiszteletére, az egyiket még Mátyás király idejében, mára azonban mindkettő elpusztult.

Than Mór 1870-ben „Attila lakomája” című festményét Priszkosz rétor leírása alapján készítette, így könnyebben magunk elé képzelhetjük a korabeli környezetet és a híres jelenetet: „Mikor az este közeledett, fáklyákat gyújtottak, és két barbár jött előre Attila előtt és dalokat énekeltek, amiket írtak, megénekelve győzelmeit és háborús tetteit. És az ünneplők nézték őket, és voltak, akik örvendeztek a dalokon, mások szíve izgatott lett, ahogy emlékeztek a háborúkra, de mások könnyekben törtek ki – azok, akik testét meggyengítette az idő és akik lelke megpihenni kívánt.”

Sopronban 1935-ben állítottak szobrot a hun királynak. Tápiószentmártonban, a Kincsem lovasparkban 2002-ben avatták fel mellszobrát. Pilisszántón a Csillagösvényen állították fel Schmidt Róbert Atilláról készült fafaragását.

Az irodalom területén is születtek Atillát és korát bemutató remekművek. Arany János legnagyobb epikai műve, a Buda halála (1863) dolgozza fel a népszerű témát. Gárdonyi Géza: A láthatatlan ember című regényében állít emléket a nagy uralkodónak. Talán kevésbé közismert, hogy Giuseppe Verdi olasz zeneszerző is írt operát Atilláról, Zacharias Werner: Attila, König der Hunnen, magyarul: „Attila, a hunok királya” cí-

mű művének feldolgozásával. Az ősbemutató 1846. március 17-én volt Velencében.

Végezetül idézzük fel az amerikai PhD. D. Wess Roberts (USA) 1990-ben megjelent „Leadership secrets of Attila the hun” (Attila, a hun vezetési titkai) könyvének előszavát:

„Attilát ma úgy jellemezhetnénk, mint kitűnő vállalkozót, több nyelven beszélő diplomatát, szociális újítót, államférfit, kiváló hadvezért, és kitűnő házigazdát. De nem ezekért a tulajdonságaiért választotta Attilát a szerző könyve kövendő főhősévé, hanem határozottságáért, bölcsességéért, szilárd, és megalkuvást nem tűró, példamutató egyéniségéért, aki nem riad vissza a legnehezebb feladatoktól sem, dicső tetteket vitt véghez, a megoldhatatlannak látszó problémákat is megoldotta.” W. Roberts évekig kutatott korabeli görög történetírók munkáiban, ez alapján írta meg könyvét. Könyve az 500 legnagyobb amerikai vállalat vezetőinek továbbképzésére szolgál. A könyv Atillát bölcs és humánus uralkodónak mutatja be.

A tengerentúli kitekintés után, most térjünk vissza az utunk kezdetén bemutatott alkotáshoz. A tullni szoboregyüttes méltán nevezhető korunk egyik kiemelkedő alkotásának, amely nemcsak impozáns megjelenésével, de üzenetével is áldoz Atilla nagykirályunk emlékének. Várhatóan a szobor zarándokhelyé válik a magyarok körében is, ahol méltón emlékezhetünk történelmi nagyjainkról, szkíta-hun-magyar rokonságunkról és gazdag múlttal rendelkező kultúránkról. Reméljük, hogy eljön az idő, amikor mind ezért nem kell majd a határon túlra zarándokolnunk, mert egyszer hazánkban is lesz egy hely, ahol méltóan emlékezhetünk Atillára, a hunok-magyarok nagykirályára.

Jegyzet

¹ Atilla: a névnek az eredeti, kiejtést tükröző írásváltozata

Mihail Nogin: Kriemhilda találkozása Atillával (Tulln, 2005, Orgoványi Anikó fényképfelvétele)

Ambrus Margit

(Sepsiszentgyörgy, 1918. november 25. –
†Esztergom, 2015. augusztus 26.)

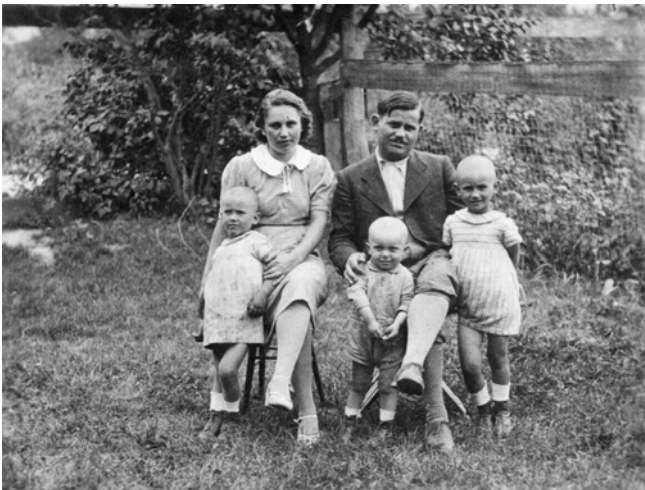
Élet a XX. század első évtizedeiben Székelyföldön

(Visszaemlékezésem nagylánykoromra, udvarló-
imra – 1933–1935. 5. rész)

Előzmény (Az előző számban közölt 4. rész összefoglalója) *Bepillantást nyertünk a zabolai évek mindennapjaiba. A szerző megismertetett bennünket a szemben lakó erdőfőtanácsos család viszonyaival, annak házasságon kívül született leánygyermekének életmódjával és udvarlójával. A családapa egészségi állapota rosszabbra fordult. Megkezdődött a Szárhegyre történő hazaköltözés lelki és valóságos előkészítése. Megismertük a szárhegyi éveket, az ottani viszonyokat, barátokat, barátnőket. A költözés viszontagságai után meghalt az édesapa, ezzel a kislányból nagylány lett.*

Réven, Mária nővéremnél

Mária nővéremék Botfalváról a partiumi Révre költöztek. Férje, Laci, elcserélte a botfalvi nagyobb és jól jövedelmező postahivatalt a kisebb,

Ambrus Mária, Olariu Vasile és a gyerekek: Olariu Victoria, ifj. Olariu Vasile és Olariu Cornelia, készült 1937–1939 között

és kevesebb munkával járó révi postára. Itt vettek egy szép házat. Ez a nagy kertes ház valamikor a patikusé volt, ott állt régen a patika is. Előtte nagy diófák, virágoskert, a konyhakertben szép gyümölcsös volt. Édesanyámmal együtt – már 15 évesen – 1933-ban látogattuk meg őket új lakóhelyükön.

Nővéremet akkoriban már nem Marcsának, hanem Máriának szólítottuk. A második gyer-

mekét váró Máriának és az egyéves Cornéliának – akit Nellinek szólítottunk – kellett a segítség. Közeledett a szülés ideje, azért hívtott bennünket, hogy ne legyen egyedül a rá váró feladatok megoldásában.

Mária második gyermeke, Tuli

Nehéz szülés volt, Mária egész éjjel szenvedett. Reggelre született meg Victoria,² akit Tulinak becéztünk. Mi Lacival ébren maradtunk, és a másik szobában izgultunk. Laci fogadkozott, hogy „sohán világ” nem kell több gyermek. De aztán lett még kettő, Olariu Vasile (Cunci)³ és Olariu Aurelia (Baby).⁴

Laci elment a hivatalba, én főztem neki egy olyan sós tésztát, hogy nem győzött inni utána.

Állnak: Olariu Victoria (Tuli), ifj. Olariu Vasile (Cunci), Olariu Cornelia (Nelli); ülnek: Ambrus Mária, Olariu Aurelia (Baby), Olariu Vasile (Laci), készült 1956-ban

Akkor az volt a hiedelem, hogy a kismamának nem szabad legalább fél napig elaludni, mert akkor nem ébred fel. Ezért főzés közben mindig szaladtam be hozzá, nehogy elaludjon. Másnap reggel aztán elaludtunk mind a ketten. A babakocsi Mária ágya mellett állt, benne Tuli, a kis pólyás. Nagy trallalázásra riadtam fel. Látom, Nelli ül az ágy szélén, pelenkát libegtet, és dalol hozzá, a kisbaba meg sehol. Mária is felijedt, hol a baba! Nézem a kocsit, hát Nelli kirázta a pólyájából, a baba meg fennakadva a kocsi kerekén feküdt pucéron, és aludt. Amíg el nem kezdett beszélni, retgettünk, hol ütötte meg magát, nem lesz-e néma vagy egyéb baja. De az Isten megóvta.

Mária trombórist kapott. Feküdnie kellett. Így magamra maradtam a betegen fekvő anyával és a gyermekkel. Főztem, kenyeret sütöttem, elláttam a fekvő beteget, fűrésztöttem a gyermekeket. Nelli aranyos, de nagyon csintalan kislány lett. Megtette, hogy miután megfűrésztöttem, és a kicsivel foglalkoztam, kiment és befeküdt a kutya vájta gödörbe. Na, kezdettem újra a fűrésztését.

A keresztlő

Tuli keresztlőjére készültünk. Máriának megmozdulni sem volt szabad az ágyban. Mariska nénit, a bejárónőt hívták segíteni, de a háziaszszony én voltam. Az udvaron volt egy alsó épület, abban volt a kemence. Mellette meg egy helyiségben szalma vagy széna volt, nem tudom pontosan. Ott pucoltam a tyúkokat. Nem vittem el a tollat, és az valami módon belekeveredett a szalmába. Tulit Laci nagybátyja, az élesdi polgármester keresztelte. Felesége, egy román dáma volt a keresztmama. Autójuk volt, azzal jöttek. Laci nagy izgalomban volt. A keresztlő lezajlott rendje módja szerint. Az ebédhez a verandán volt megterítve. Laci odaültette az asztalhoz az egyéves forma Nellit, és körülnézett, mit lehetne még tenni az ünnepélyesség emelésére. Volt Nellinek egy kis világoskék kalapja, tőlem kapta annak idején. Laci beszaladt, és azt még Nelli fejére húzta. Még most is jót derülök ezen a történeten.

Megmentettem Mária életét

A keresztlőt követő napon megyek be Máriához, hát látom, hogy Mária, akinek mozdulni sem volt szabad a trombóza miatt, ül az ágyon, Laci pedig Máriára szegezi az Apámtól kapott hatlövetű pisztolyt. Pillanat műve volt, nekiugrottam Lacinak, ki akartam venni kezéből a pisztolyt. Dulakodás közben az ablak fele húztam. A ház a főútvonalon volt, az állomás felé vezető út mellett. Az ablakból láttam, hogy arra jön egy ismerős. Azt mondtam Lacinak, hogy segítségért kiáltok, ha nem teszi le a pisztolyt. Ő abban a pillanatban észhez tért, én meg elvesztettem az eszméletem.

Később tudtam meg, hogy miattam veszték össze. Laci méltatlankodott, hogy a szalmába került a toll. Mária azt mondta: „Ilyenen akadsz fenn? Ahelyett, hogy hálás lennél annak a kislánynak, amiért vállalja ezt a nehéz feladatot.” Szóváltás közben Mária felült, Laci megijedt, tudva, hogy nem szabad mozdulnia. Azzal akarta megelőzni a bajt, hogy lelövi Máriát és magát is.

Sok bajt okozott ez a pisztoly, ha Édesapám tudta volna, nem adja neki. Volt még Apámnak két kardja is eldugva, fekete-sárga bojtjal, osztrák szín. De aztán féltek dugdosni, és egy ismerős kováccsal késeket csináltattak belőle. Négy darab készült a kardokból. Minden lány kapott egyet. Az enyém Isten tudja hová lett a háború után.

Különben szerette Laci mindnyájunkat, csak amikor előntötte a düh, abban a percben nem tudta, mit csinál. Úgy tartotta, hogy ő a legjobb a világon, és Mária a rossz, mert nem szereti őt. Mindig azt mondogatta nekem tört magyarsággal: „Meglátod Mancsi, téged minden nap meg fog verni az urad, mert te jó vagy, és aki jó, az rosszat kap.” Hála Istennek nem vált be a jóslata, úgy látszik, mégsem vagyok olyan jó.

Társaságom Réven

Barátnőim. Két barátnőm volt itt. Az egyik Márta, a gyógyszerész lánya, a másik Tubi, aki a Réven él, ám budapesti gimnáziumba járó, Zemlényi Zolinak volt a húga.

Amikor minden dolgom elvégeztem, Mártával elmentünk hegyet mászni. Volt a sziklákön egy kis erkélyszerű rész. Ezt tündérvárnak nevezték. Azt mondták, hogy ez valamikor rablók búvóhelye volt. Oda másztunk fel, és beszélgettünk az élet furcsaságairól. Estéknént olvasni is volt időm, a könyveket a gyógyszerészéktől hordtam. Télen ródlizni jártunk az egyetlen magyar tanítónővel, meg a fiúkkal.

A révi fiatal emberek többsége román volt. A posta volt a találkozóhelyük. Volt közöttük tanító, jegyzőgyakornok, vasúti forgalmista, egyetemista, diák. Ebből a társaságból mindig akadt olyan partnerem, aki szívesen kísért haza.

Ennek az irántam való felfokozott érdeklődésnek vége szakadt akkor, amikor Laci szabadságon volt a katonaságtól, és vele a posta előtt diskurálgattak, lányokról meg erről-arról. Azt mondta nekik, hogy „ez a kislány az én sógor-nőm, ne is álmodozzatok róla, mert én felelek érte”.

Udvarlóim. A társaságban volt egy félig román egyetemista, Tibinek hívták. Szerelmes voltam bele, ő azonban egy idő után átpártolt Cikához, a Szebenből jött román postagyakornok kislányhoz. Nekem igen rosszul esett ez az átpártolás, de Tibi azt mondta, Mancika kicsi baba. Hát igen, Cika, akitől egész jól megtanultam románul, nem volt tabu.

A társasághoz tartozó Zemlényi Zoli megbukott az érettségén, azt mondták azért, mert szerelmes volt belém, és nem a tanuláson járt az esze. Nyáron készült a pótvizsgára, de ha lehetett, mindig felénk hozta az útja. Egyszer aztán levágatta a haját kopaszra, akkor azt mondtam, míg a haja ki nem nő, ne jöjjön hozzánk. Akkor

Márta, a révi barátnő (1938)

elment valami vidéki barátjához, és csak azután jött vissza, amikor már volt valamennyi haja.

Még egy emlékem van Zoliról. Egyszer lóháton jött, imponálni akart nekem. Tudta, hogy szeretem a lovakat. Felültem a ló hátára, de mert régen nem lovagoltam, lazán fogtam a kantárt. A ló egyből bevitt a diófák alá. Vékony nyári ruha volt rajtam, és a háta végighasadt.

Az első komoly kérvényem. Az ismeretségi körbe tartozott egy zsidó család. Berta nevű lányuk, akit jópofa öreglánynak tartottam, utazó ügynökként az élesdi fatelepen dolgozott. Azért nem ment férjhez, mert a vőlegénye elesett a háborúban. Abban az időben még nem volt általános a nők cigarettázása. Kemény dohányos lehetett, ami a hangján is érződött. Stílusa is szokatlan volt. Nem változta meg a szavait, de jól állt neki, amit mondott. Mi egyetlen szót soha nem mondtunk, ott-hon sem hallottunk, sem káromkodást, sem más ilyesmit a szüleinktől. Emiatt is érdekes volt számomra Berta beszédmodora. Szeretett engem. Télen egy alkalommal szánon ment Élesdre, és elvitt a rokonaihoz, ahol nagyon finom libamájat ettem. Ekkor találkoztam 28 éves bátyjával, Raducziner Józseffel, aki ezt követően kezdett hozzánk járni. Elkezdett kísérgetni.

Művelt, szép fiatalember volt, de én idegenkedtem tőle. Idős is volt hozzám, meg túl komoly, habár Mária nővérem pártolta az udvarlását. Meg is kérte a kezem. Azt mondta, elvisz Palesztinába, akkor volt valami kivándorlás, a románok nem szerették a zsidókat – különösen a vasgárdisták, akiknek nagy része egyetemista volt. Rendeztek néha olyan napot Bukarestben, amikor a zsidó kereskedők lehúzták a redőnyöket, mert mindent betörték az ellenük tüntető egyetemisták. Ha megláttak egy-egy véletlenül az utcán tartózkodó szakállast, megtépték. Vidéken, falvakban ilyen nem fordult elő, csak nagy városokban. Mesélte, hogy amikor Pesten járt iskolába, ott is nagy volt a zsidóellenesség. Őt ez nagyon meglepte, mert addig soha eszébe sem jutott az, hogy nem olyan magyar, mint a többi.

Azért is akart úgy feleségül venni, hogy elvisz Magyarországról Palesztinába. Az anyja kóser zsidó volt, és náluk az a szokás járta, ha a fiúnak van egy férjhez adandó húga, azt az új asszony hozományából házassítják ki.

Mária nővérem azt mondta, egy lány akkor menjen, ha kéri. Nekem azonban akkor még nem akaródzott férjhez menni. Raducziner Jóskaéhoz pláne nem, mert nem éreztem semmi vonzalmat iránta. Mária éjszákán át vitatkozott Laci-val, aki ellenezte lehetséges házasságunkat. Mária azt mondta, művelt a fiú. Laci azzal érvelt, hogy aki zsidó, nem is lehet művelt.

Jóska levélben kérte meg a kezem Édesanyámtól. Ez időtől Laci sógorom nem merte teljesen megtiltani, hogy kérjem odajöjjön, de azt mondta, csak a konyhába jöhet be. És bejött! Ott ült le velem beszélgetni! Ezért még jobban kiábrándultam belőle.

Elvártam volna, hogy ne alázkodjék meg, és engem se alázzon meg azzal, hogy a konyhában üldögéljek vele.

Közben megjött édesanyám válaszevele. Azt írta, hogy a házasság ellen nincs semmi kifogása, de még kislány vagyok, várja meg, amíg húszéves leszek, és akkor, ha én is úgy akarom, elvethet feleségül, de addig várjon. Fellelegeztem, nem kell férjhez mennem. Mentem a templomba hálát adni Istennek. Hazafelé menet jött velem szemben kérőm a válaszáért. Azt mondtam neki, Édesanyám nem egyezett bele, így ne is akarjon velem járni. Ő másnap elutazott Váradra, és amíg Réven voltam, nem jött haza.

Sok évvel később, 1942 körül meglátogattam Mária nővéremet, aki csak annyit mondott, jól jártál akkor, amikor nem mentél férjhez zsidó fiúhoz. Ekkor én már 24 éves voltam, egykori kérőm is megnősült már. Felesége Bertával együtt eljött hozzánk, mert azt mondta, szeretné látni azt a lányt, akit a férje annyira szeretett. Később elvitték mindkettőjüket. Mária utóbb azt mesélte, hogy egyedül Jóska tért haza.

Ahogy Mária annyira felgyógyult, hogy a két kicsi leány gondozását el tudta látni, egy év eltelt

Czibalmos Józsefné Ambrus Julianna (Juci) és ifj. Czibalmos József (Józsika) a cukorgyár bejáratánál 1935 körül

te után, 1934-ben elindultam haza, Szárhegyre. Egész napon át utaztam Marosvásárhelyig. A vonaton megismerkedtem egy fiúval, aki azt mondta, hogy török, ez nagyon imponált nekem.

Marosvásárhelyen megpihentem Juci nővéreméknél, ahol tüszős mandulagyulladás kaptam. Magas lázam volt, elkülönítettek. Ők akkor már nem a városban, hanem a cukorgyárnál laktak, ahol háromszobás lakásuk volt. Engem az ebédlőben különítettek el, nehogy kiszikukra, Józsikára ragasszam a betegséget. Juci járt be hozzám, ő ápolt. Meggyógyultam, vettünk nekem egy szép mogyorószínű kabátot. Hazautaztam Szárhegyre. Alig vártam már, hogy hosszú távollét után lássam Édesanyámat, meg az ismerősöket.

Rövidíteni akartam az állomástól hazáig vezető utat. Átugrottam a házunk előtti árkon. A szemem sarkába beleszűrődött egy letört ág vége. Napokig nem tudtam kimozdulni otthonról, mert megkékült a szemem alja, és feldagadt az egész arcom. Hát ilyenekért neveztek engem szeleburdinak.

Szárhegyi, marosvásárhelyi tengődésünk

Hazaérkezve Szárhegyre arra gondoltam, van varrógépünk, jó lesz, ha megtanulom a varrást. Édesanyámnak kevés özvegyi nyugdíja volt, gondoltam, varrni tanulok, és az így szerzett jövedelemmel kiegészítve Édesanyám nyugdíját, elégedélünk valahogy. Egy kolozsvári varrónő éppen varrótanfolyamot hirdetett Szárhegyen. Beiratkoztam. Három hét elteltével már a szabásminták készítését tanultuk, rajzokat készítetünk. Egyik reggel aztán hiába mentünk a tanfolyamra, vezetője az éjszaka folyamán otthagytott csapat-paport, és elment. Így tanulásom félbeszakadt. Ezt követően úgy határozott a család, hogy hazajön Bözsi Kovásznáról, és elköltözzünk Marosvásárhelyre. Péter bátyám akkor már nem Kézdivásárhelyen, hanem ott járt iskolába, és Juci nővéremék is ott laktak. Így együtt lesz a család.

Marosvásárhelyre költözünk. A Köves-domb városrészen kibéreltünk egy lakást. Ez nagyon aranyos volt. Az utcai részen volt egy kis kiugrás, amit toronyszobának nevezünk, mert úgy képezték ki a tetejét. Nagyon jól éreztem itt magam Édesanyámmal és Bözsi nővéremmel. Péter bátyám az internátusban maradt. Utolsó éves volt, így tanulmányai befejezésig csak vendégként járt haza. Aztán ő is odaköltözött hozzánk.

Bözsi vett egy kötőgépet, amivel babaruha garnitúrákat kötött, én meg varrtam.

Vasárnaponként Jucihoz voltunk hivatalosak ebédre. Ilyenkor férje, Jóska, rendszerint vadászni ment, mi a szalonban elnyúlva a fote-

lokban hallgattuk a rádiót, olvastunk, beszélgettünk. A rádió akkoriban még kuriózumnak számított. Még csak kevés házban volt ilyen készülék.

Én még Fűrésztelepen ismerkedtem meg a rádióval, akkor, amikor az első, kezdetleges telepese rádiók megjelentek. A főtanácsos néni meghívott, amikor mesedélután volt a rádióban. A fülhallgatót a fejünkre helyezte, úgy hallgattuk Péter bátyámmal együtt, mint valami mennyei szózatot. Juciéknál már fülhallgató nélkül lehetett hallgatni. Nagy élvezetet nyújtott számunkra.

Elköltöztünk a Köves-dombról, mert a háziaknak kellett a lakás. Bent a városban kaptunk másikat. Ez nem igazán felelt meg számunkra, de úgy gondoltuk, hogy kibéreljük, és ott lakunk, amíg jobbat nem találunk.

Vasárnaponként jártuk a várost, lakást kerestünk. Időközben találkoztam a szárhegyi kántor feleségével. Mint korábban már írtam, lányának, Jutkának, Péter udvarolt akkor, amikor még Szárhegyen laktunk. Elmondta, hogy Jutka varrni tanult Gyergyószentmiklóson, de Szárhegyen nem tud mit kezdeni a tudományával, mert már ott a kelleténél több a varrónő. Javasoltam, küldje fel hozzánk, Vásárhelyen biztosan jobban érvényesül. El is jött, így nálunk lakott. Cigaretázott, és ezért édesanyámnak nem nagyon tetszett. Azt mondta, rászoktatja Pétert is, aki akkor nem dohányzott. Jutka, vesztére, egyszer olyan kijelentést tett, hogy „aki nem dohányzik, az nem is férfi”. Öccsével, aki akkor Vásárhelyen járt a képzőbe, és vasárnap délutánonként gyakran eljött hozzánk, rengeteg cigarettát szívtak. Egyszer hazafelé menve leültünk a parkban. Én is elszívtam egy cigarettát, nem az első volt, gyermekkorunkban eleget gyakoroltuk, de akkor nem tudom mi történt velem, rosszul lettem tőle. Aztán még a szagát sem bírtam elviselni.

Czimbalmos sógorom nagybátyjának a húga – egy negyven év körüli nő – volt a Tanítóképző gondnoknője. Az iskolában volt neki egy szobája. Oda jártam esténként Bözsivel és Jutkával, römmizni. Időközben Kovács Bélát, a szárhegyi káplánt is Vásárhelyre helyezték. Ők Jutkával még Szárhegyről ismerték egymást. Amíg fel nem szentelték, Tusinak, Jutka testvérenek udvarolt. Kovács Béla a vásárhelyi Legényegylet vezetője lett. Azt mondta egyszer, hogy az egyletben minden este tánc van, menjünk el. Kérdeztük, kik járnak oda, tudta a mércénket, ami alatt senkivel nem állunk szóba. Egyik este elmentünk. Béla odahívott három fiút, bemutatta őket: ő az elnök, ő a titkár és ő a jegyző. Ők voltak az egylet vezetőségének első emberei.

Utólag jól mulattunk azon, ahogy beugratott Béla tisztelendő.

Segédlevél megszerzése és minden- napjaim a férfiing- és fehérnemű-készítő varrodában

Kellett a pénz, kerestük a munkalehetőséget. A városban járva, az egyik ház ablakában meglátunk egy hirdetést, amely szerint varrolányokat keresnek. Bementünk szerencsét próbálni Bözsivel. Gondoltuk, adnak ki varrnivalót, azzal aztán Édesanyám segítségével, kevéske tudományommal valahogy elboldogulok. De a főnök azt mondta, a munkát nem adja ki, hanem felvesz. Menjek be reggel. Látva, hogy összenézünk testvéremmel, azt hitte, hogy derogál a varrodába járás, és azért gondolkozunk. De hát én férfiinget soha nem varrtam, pláne villanygépen nem! Reggel bementem szerencsét próbálni. Mentségemre szolgált, hogy mondhattam, számomra szokatlan a villanygép, mint hogy az is volt. Azt mondta a főnök, aki egyben utazó ügynöke is volt a cégnek, hogy most egy hétre elutazik, ha addig belejövök, és nekem úgy tetszik, maradhatok. A mellettem levő lány, akit Koszta Böskének hívtak, észrevette, hogy az ing alkatrészeinek hovatarozásáról fogalmam sincs. Odasúgta, hogy egyheti fizetésemért megmutat mindent. Így is lett, a többi, körülbelül tíz lány, nem vette észre. Azt azonban elfelejtette megmondani, hogy meg kell nézni, melyik ujjat hova varjuk, mert ha eltévesztjük, előkerül az ingujja slicce. Én meg mind a tizenkettőt fordítva varrtam be. Láttam, hogy sok minden függ a vasalóné, úgy hívták Pira néni, jó szándékától. Szeretett olvasni, vittem neki könyveket. Barátságába fogadott. Hétfőn reggel megjött Dávid, a főnök is, akkor ő volt a szabász. Később, amikor többen lettünk, a cég külön szabászt, könyvelőt is alkalmazott. Én izgalomban mindig legelsőnek mentem be, nehogy elkésem. Most is így volt, Dávid már szabott, Pira néni is bent volt. Odahívott magához, és azt súgta, baj van. A mandzsetta kívül van, ezt vasalással sehogy sem tudja eltüntetni. A főnök észrevette a suttogást, és odajött. Megkérdezte, hogy mi baj van. Amikor bevallottuk, azt mondta, „sebaj, ha van gépe, vigye haza, bontsa ki és igazítsa meg”. Biztosan észrevette, hogy nem tudok varrni, de úgy látszik, imponált neki a bátorságom és a nagy akarásom.

Egyszer leépítés volt a cégnél. Sok lányt elküldtek, nem a tizből, mert akkor már húszan voltunk. Köztük volt segítőm, Koszta Böske is. Ő soha nem árult el, odaadtam neki a megegyezett bért, és el volt felejtve a dolog.

Később jött egy rendelés arról, hogy aki nem rendelkezik segédlevéllel, azt nem lehet alkalmazni. Dávid kihívott, kérte, hozzam be a papírjaimat. Ijedten mondtam, nincs, mert egy kolozsvári nőtől tanultam, de az nem

Fehérnemű-készítő segédlevél (1943)

adott bizonyítványt. Akkor azt mondta, nem baj. Bejelent mint tanulót. Marad minden a régi, tanonciskolába sem kell járnom, és három év múlva felszabadulok, megkapom a papírjaimat.

Rajtam kívül dolgozott még egy lány, Várhegyi Vilma, Vilike, aki tanult ugyan varrni, de neki sem volt papírja. Ő is megúszta. Vele, meg egy zsidó lánnyal, Blankával barátkoztam. A többi haragudott, amiért nem velük barátkoztam. Különösen rossz szemmel néztek rám az után, hogy a főnök példaként állított eléjük. Azt mondta, látszik rajtam, hogy úrilány vagyok, mert nem sustorgok munka közben, pontos, szorgalmas vagyok.

Itt több éven át dolgoztam. Kemény munka volt. Drukkoltam, nehogy elküldjenek. Szó nélkül dolgoztam, reggel 6-tól délután 2-ig vagy háromig, nem emlékszem pontosan. Ebédszünet nem volt. Akkor már szalagrendszerben dolgoztunk. Először az ingek összeállítására volt a feladatunk, aztán vállzó lettem, később a nyakrész bevarrását is rám bízták. Munka után Bözsinek segitettem. Édesanyámmal együtt gépeltük össze a babaruha-garnitúrákat, bojtoltuk a kis sapkákat. Amikor nagyon elfáradtam, felmentem a Somos-tetőre egy könyvvel, néztem a fákat, emberekkel ha-

sonlítottam össze őket alakjuk, alkatuk szerint. Akkor még bátran járkálhatott az ember egyedül az erdőben, nem kellett félni a garázdáktól.

Bözsi nővérem csak kötötte, kötötte a gépén a megrendelt babaruha-garnitúrákat, aztán szállította azokat az üzletnek.

Várhegyi Vilmával, róla már írtam, barátkoztam. Ő református volt, de amikor bátyja katolikus pap lett, Vilma is átkeresztelkedett. Volt egy testvére, aki viszont református maradt.

Előfordult, hogy fizetés nélküli szabadságra küldtek, akkor ott-hon vállaltam munkát, ismerősöknek varrtam.

Péter bátyám tanító lett, és a román világban bevonult katonának

Amikor elvégezte a képzőt, kinevezték a barátok iskolájába tanítónak. Az volt akkoriban Marosvásárhelyen a legrangosabb felekezeti iskola. Aztán mindjárt behívták katonának. Helyettest kellett állítania maga helyett, ez még a magyarok bejövetele előtt volt. Helyettese Szász Dezső, egy katolikus pap fia volt. Ennek a papnak, a pletyka szerint, két gyermeke volt. A püspökség felszólította, küldje el a házvezetőnőt, aki a gyermekeket szülte. Erre nem volt hajlandó. A hívek sem éltek ellene panasszal. Ők, úgy látszik, emberségesek voltak, így megmaradhatott papnak, a házvezetőnő felnevelhette gyermekeit. A fiúból, Dezsőből, tanító, a lányból tanítónő lett. Dezső igen szegény gyerek volt. Még télkabátra sem telt neki. Albérletben lakott, nálunk kosztolt. Reggel, amikor hideg vízben lezuhanyozott, azt mondta, „úgy jöttem, mint egy gumilabda, olyan frissen, pattogósan”.

Jegyzetek

¹ Rév (Körös-rév, románul Vadu Crișului, korábban Vad) falu Romániában, Bihar megyében, az Élesdi járásban, Nagyvárad és Kolozsvár között, Nagyváradtól vonaton 34, országúton 43 km-re.

² Olariu Victoria (Tuli), Rév, 1933 – Torda. Férje dr. Papiu Eugen (Genu), román, eredetileg görögkatolikus, majd ortodox pap Tordán.

Várhegyi Vilma (Vilike)

³ Olariu Vasile (Laci, Cunci), Körös-rév. Felesége Teréz (Teri).

⁴ Olariu Aurélia (Baby), Rév. Férje Chiroean Nelu.

Sajtó alá rendezte, és jegyzetekkel ellátta a szerző jogutódja, dr. Bárdos István. A következő (6.) rész eseményei: Marosvásárhelyi éveiről írva, rövid, csattanós történetek segítségével emlékezik meg reménybeli kériőről, szerelmeiről és félreértésekből adódó szakításairól. Bátyjára még a nősülés, rá meg nővére a férjhezmenetel bonyodalmai várnak. A Révről hazatért Ambrus Margitnak Péter bátyja két osztálytársa is udvarol. A baj az volt, hogy a család neki az általa nem szeretettet szánta. Nővérét

pedig a másikkhoz, az ő szerelméhez szerették volna hozzáadni. A család addig intrikál, míg mindkét lány hoppon marad. Mancsi nővérenek, Bözsinek korábban sem volt szerencséje udvarlóival. Így aztán előbb a munkába menekül, majd a Szociális Testvérek Társaságába lépve apáca lesz. Ambrus Péter, a báty, szerencsésebb volt, mert a római pápától nyert hozzájárulást követően első unokatestvérét, a jómódú borszéki Lengyel Gerő lányát, Olgát vehette feleségül. A két hajadon közül az egyik a stafirungját, a másik az apácarendbe való belépéshez szükséges holmikat gyűjtögette. Rövid, de érzékletes képet fest a visszacsatolás kiváltotta érzelmi hullámmásokról, a románok Dél-Erdélybe, a magyarok Dél-Erdélyből Észak-Erdélybe telepítéséről. Ez a népvándorlás súlyosan érintette Marcsa nővérenek családját. Marcsa román férje, Vasile, annak ellenére kényszerült Dél-Erdélybe, hogy gyermekeit magyarnak nevelte. Így Mancsi ismét segítő családtag lesz Réven, a postáról román férje miatt elbocsátott és gyermekeivel egyedül maradt nővérénél. Itt ismét megjelennek régebbi udvarlók, de akadnak újabbak is, kis híján házasság lesz. 1943-ban hazatér Marosvásárhelyre, ahol irodai munkát kap. Újabb kérők jelentkeznek. Jegygyűrűjébe fekete követ tetet, mondván, nem megy férjhez, nincs szerencséje hozzá.

Ambrus Péter tanítványaival (Marosvásárhely, barátok iskolája, 1935 körül)

A közszolgáló városi lap szervezeti keretei

(Adalékok az EVID történetéhez – 4. rész)

Esztergom város képviselő-testületét természetesen meg kell illessék a továbbiakban is mindazok a jogok, amelyeket a sajtótörvény számára, mint lapgazda számára (lapalapító, laptulajdonos), tételesen felsorolva biztosít. Ugyancsak a törvény alapján (7. § 2. bek.) gondoskodnia kell a lap működésének feltételeiről. Minden feltételről! Vagy pedig: részkötelesség = részjog. A sajtótörvény ugyan ezt nem ismeri, de az élet alkothat „szokásjogokat” is. Ez nem lenne új elem a lap történetében: mindkét alapításnál a lapgazda ezt el is fogadta. A jogok és kötelességek megosztását több formában is elképzelhetőnek tartjuk. A képviselő-testület, mint lapgazda, jogosítványa lenne a lap stratégiájának meghatározása, a Szerkesztőségi Tanács összetételének jóváhagyása és az önkormányzati támogatás összegének meghatározása. A lapgazda többi jogosultságát a Szerkesztőségi Tanács veszi át, a jogosultság arányában pedig a kötelezettségeket.

A Szerkesztőségi Tanácsot olyan testületnek képzeljük el, amelyben a városban legálisan működő valamennyi politikai szervezet és bejegyzett egyesület egy-egy taggal képviseltetné magát. Ugyancsak egy-egy hely illetné meg a vonzáskörzet azon községeit, amelyek a lap közszolgáltatásaira igényt tartanak, költségeihez hozzájárulnak. A hozzájárulás mértéke az adott községek által igényelt lapfelülethez arányul. A Tanács jogai: főszerkesztő megbízása, a megbízás visszavonása; kiadó megbízása, a megbízás visszavonása; a szerkesztőbizottság összetételének meghatározása főszerkesztői javaslat alapján, az összetétel megváltoztatása; a rovatvezetők megbízásának megerősítése, a megbízás visszavonása; a szerkesztőbizottság éves kerettervének jóváhagyása, módosítása. A Tanács kötelességei: a

lap működéséhez szükséges tárgyi és pénzügyi feltételek megteremtése a kiadóval kötött szerződés alapján; egyéb, ami a sajtótörvényben a lapalapító számára előírt. A kiadó jogait és kötelességeit a Szerkesztőségi Tanács külön szerződésben rögzíti. A Tanács negyedévenként ülésezik, elnöke a város polgármestere, illetve az általa esetileg megbízott személy.

A főszerkesztő jogait és kötelességeit részben a sajtótörvény, részben a Tanács szabályozza. A lap harmadik alapításának dokumentumában (az 53/1992/IV. 9. számú képviselő-testületi határozatban) a szerkesztőbizottság a már eddig elért meglehetősen széles autonómiáját hivatalos formában is rögzítették. Mivel ezt az alapdokumentumot az 1995-ös határozat nem kívánta felülvizsgálni, logikusan kikövetkeztethető: az 1991. március 29-i szerkesztőbizottsági és kiadói közös alapokmány érvényben marad. Érvényben kell maradnia tehát a szerkesztőbizottság azon jogának is, hogy a főszerkesztő megbízásában egyetértése szükséges. Mivel az általunk javasolt Tanács munkáltatói joggal nem rendelkezhet (a megbízást, illetve a megbízás visszavonását csak a kiadón keresztül érvényesítheti), a szerkesztőbizottság egyetértési jogát a kiadóval is köteles egyeztetni.

A lap operatív szintjén működő belső szabályozást részletbe menően rögzíteni szükséges. Szövegjavaslatunk a következő.

Magyarország és Esztergom címere a Mária Valéria hídon
(Ruda Gábor fényképfelvétele)

Vidéke polgári hetilap olyan politikai, gazdasági és világnézeti csoportosulástól független, demokratikus sajtóorgánium, amely – híven hagyományaihoz – a pluralista szerkezetű sajtónyilvánosságot vallja megvalósíthatónak. Tevékenységét a Magyar Köztársaság Alkotmánya és a hatályos törvények előírásával összhangban fejt ki. Mint a

sajtónyilvánosság helyi eszköze, feladatának tekintti a hatalomgyakorlás társadalmi ellenőrzését, a legkülönbözőbb csoportérdekek közvetítését, az alkotmányos keretek között működő mozgalmak, szervezetek, állampolgári kezdeményezések bemutatását, a társadalmi-gazdasági haladást elősegítő vélemények közzétételét.

Szervezeti megfogalmazások

A szerkesztőbizottság élén a főszerkesztő áll. Akadályoztatása esetén teljes jogkörrel a főmunkatárs irányítja a lap szerkesztésével, kivitelezésével összefüggő valamennyi tevékenységet. Az Esztergom és Vidéke rovatokból építkezik. A rovatok önálló egységek, amelyek szerkesztéséért, a kéziratok időben történő, nyomdakész leadásáért a rovatvezetők felelnek. A lap nem rovatosított felületével a főszerkesztő rendelkezik, az általa közlésre javasolt írásokat azonban a szerkesztőbizottság – bármely tagjának javaslatára – köteles megvitatni, és a közlésről vagy a közlés elutasításáról dönteni. A döntés szavazással (kézfelemeléssel) történik. Az egyszerű többség szavazata a döntő. A döntést jegyzőkönyvezni kell.

Külső szakembereket, a szerkesztők munkáját segíteni akaró olvasókat bármely belső tag – előzetes egyeztetés után – a szerkesztőbizottság ülésére meghívhat. Pártok, társadalmi szervezetek, önkormányzati képviselők, intézményvezetők meghívását – bármely tag kezdeményezésére – a főszerkesztő írásban (levélben) köteles megtenni. Ezeket a találkozókat, véleménycseréket tanácskozásként kell felfogni. A tanácskozáson elhangzó javaslatokat orientatív jellegűnek kell tekinteni, a szerkesztőbizottságot semmilyen irányban nem kötelezhetik el. Az elhangzott javaslatok, ötletek megvalósításáról azonban, a bizottság bármely tagja javaslatára, dönteni lehet.

A működést szabályozó tervezetünkben fontosnak most azt tartjuk, s azt a részt idézzük, amely a műhely (szerkesztőbizottság) és a kiadó szervezeti kapcsolódását szabályozná. A kiadó jogai:

Munkáltatói jog, amely magában foglalja a főszerkesztő, a főmunkatárs, valamint a rovatvezetők megbízását. A megbízás írásos formában történik, fogalmazásban: felkérés. A felkérés elfogadását követően a kiadó írásos megállapodást köt a felkérttel. A főszerkesztő és a főmunkatárs tiszteire való felkérési jogot a kiadó csak a szer-

kesztőbizottság teljes létszámának titkos szavazatával történő igen-nem jellegű véleménynyilvánítás alapján gyakorolhatja. Egyszerű többség dönt.

A személy(ek)re szóló javaslattevés joga a kiadóé. A rovatvezetők felkérésére a főszerkesztő és a főmunkatárs javaslata alapján kerül sor. A tisztségben lévő rovatvezetők, többségi szavazattal, a felkérendő személye ellen kifogást jelenthetnek be. A kifogás elbírálására a kiadó, a főszerkesztő és a főmunkatárs együttesen jogosult. Döntésükért egyetemlegesen felelősek.

Felmentés. A szerkesztőbizottság bármely tagja bármikor felmondhat, és megbízatása bármikor visszavonható. A felmondás egy hónappal korábbi szándékbejelentéssel történik. Ezt mind a szerkesztőbizottság, mind a kiadó ellenvélemény és vita nélkül köteles elfogadni.

A megbízatás visszavonása. A főszerkesztő és a főmunkatárs esetében a kiadó vagy a szerkesztőbizottság legalább két tagja kezdeményezheti, illetve közösen is megfogalmazhatja indoklását. Ezt írásban teszi. A kiadó ez esetben bizalmi szavazást kér a szerkesztőbizottság teljes létszáma jelenlétében. A szavazás titkos, eredménye megfellebbezhetetlen. A szavazólapon a kérdést így kell megfogalmazni: egyetért-e XY ...-i tiszteiből való felmentésével? Egyszerű többség dönt. A rovatvezetők felmentését a kiadó, a főszerkesztő és a főmunkatárs külön-külön, de együttesen is kezdeményezheti. A szavazás a szerkesztőbizottság tagjainak többsége jelenlétében rendelhető el. A fentihez hasonló kérdésre hasonló módon leadott szavazatok egyszerű többsége dönt.

Szlovákia és Párkány címere a Mária Valéria hídon, a párkányi oldalon (Ruda Gábor fényképfelvétele)

Sajtó alá rendezte Filemon Béla. A szerző 1996-tól volt az Esztergom és Vidéke 1986-tól 2007-ig kiadott új sorozatának főszerkesztője. A 2007 januárjában megjelent három (ebből az 1-2. dupla) számban már nincs senki főszerkesztőként feltüntetve. A következő számban folytatjuk Bencze Csaba Attila feljegyzéseinek közlését.

A. Bak Péter

Művészcsaládok V.

Bényi László (1909–2004) festőművész, művészeti író és családja: Supka Magdolna, Bényi Eszter

Bényi László dr. (Rákosliget, 1909. december 18. – Budapest, 2004. április 8.) festőművész, művészeti író, gyermekeveit Rákosligeten töltötte a családi házban. Szülei, nagyszülei, rokonai iparosok voltak, vidéki értelmiségiek, akikben megvolt a kellő kulturális érdeklődés és a művészet szeretete. Sok időt töltött vidéken, a rokonoknál Rátóton és Kiskunlacházán, ahonnan

Bényi László a lakásában

édesapja is származott. Alapvető képzőművészeti érdeklődése édesanyjához köthető, Feszt Jolánhoz, aki maga is ügyesen rajzolt, festett. Édesapjától a kitartó szorgalmat és a fáradhatatlan munkabírást örökölte. Rákosligeti élményekből táplálkozva már a kezdetek kezdetén a természeti táj, falurészek, lombos fák vonzották – erről tanúskodnak korai diófacrajzai. Rákosligeten a család megkeresésére Sárkány Lóránd (1904–1973) festőművész, grafikus, rajztanár irányítása alá került, s a kezdeti képzést is tőle kapta. A középiskolát a kőbányai Szent László Magyar Királyi Állami Főgimnáziumban végezte, ahol kiteljesedett képzőművészeti érdeklődése és tudása Grabowiczky Leon (1881–1968) művésztanár irányítása mellett.

A megélhetés miatt polgári foglalkozást választ, s a jogi egyetem elvégzése után, 1931–1933 között vitéz Aba-Novák Vilmos (1894–1941) sza-

badiskolájában tanult. Mestere igen tehetséges növendéknek tartotta.

1933-ban lépett először nyilvánosság elé a „Fiatalok a Múcsarnokban” című tárlaton. 1936-ig a Magyar Képzőművészeti Főiskolán ösztöndíjasként folytatta tanulmányait, közben 1931–1933 között ösztöndíjas gyakornokként működött Réti István (1872–1945) festőművész mellett. Az 1930-as évek elejétől kezdve rendszeresen megfordult a Szolnoki Művésztelepen. Részt vett vitéz Aba-Novák Vilmossal és Chiovini Ferencsel (1899–1981) együtt a jászszentandrási, hatalmas méretű freskó készítésében is. Az 1940-es évektől a Dunakanyarban, főként Zebegényben és Nagymaroson dolgozott. Számos országban járt tanulmányúton, 1935-ben Olaszországban és Líbiában, 1939-ben Jugoszláviában. A háborús éveket Budapesten töltötte egy papírárugyár alkalmazottjaként. 1945 után aktívan részt vett a Fészek Klub, a kecskeméti és a bajai művésztelepek újrászervezésében. Alapító tagja volt a Rippl-Rónai Társaságnak, majd egy ideig titkára is.

1948-tól a Vallás- és Közoktatási Minisztérium művészeti, majd muzeológiai főosztályán dolgozott, ezt követően pedig a Múzeumok és Műemlékek Országos Központjának osztályvezetője lett.

Foglalkozott kiállítások szervezésével is. Bényi László rendezte többek közt Munkácsy Mihály (1844–1900), Rudnay Gyula, (1878–1957), Székely Bertalan (1835–1910), Zichy Mihály (1827–1906) gyűjteményes kiállításait. Dolgozott a Magyar Nemzeti Galéria munkatársaként is. 1958-ban megbízást kapott a Brüsszeli Világkiállítás magyar képzőművészeti pavilonjának rendezésére. Erős hazai bírálatok közepette mégis kiállított számos jelentős, Csontváry Kosztká Mihály Tivadar (1853–1919) által alkotott művet, amellyel elérte, hogy a nemzetközi figyelem kereszttüzebe kerülő, itthon elfeledett, és kevésbé becsült festő végre elinduljon az őt megillető szakmai elismerés felé. Bényi László azon kevesek közé tartozott, aki már igen korán felismerte Csontváry jelentőségét, kutatásainak eredményeként írott tanulmányát a Magyar Művészet folyóirat 1936-ban közölte is.

Bényi László főleg tájképeket, az alföldi tanyavilágot, csendéleteket, figurális jeleneteket festett. Festészete merő lobogás, belső feszültség, kontrasztkeresés. Ecsetkezése lendületes, előszere-ttel alkalmazta a zsírosan vastag, széles ecsetvonásokat. A képein fellelhető szingazdagság eleven, mégis mértéktartó. Az alföldi iskola hagyományait követte élete végéig. Különösen Koszta József (1861–1935) és Rudnay Gyula művészete volt rá nagy hatással. Az 1960-as évektől a Balaton környéki tájak szerelmese lett, számtalan művén örökölte meg a Balaton szépségét.

Bényi László: Gémeskút (olaj)

Bényi László mondta magáról: „Festésre mindig a természet hangolt. Képeimet spontánul váltották ki az évszakok színei, ezeknek nyílása és múlása éppen úgy foglalkoztatott, mint emborsorsok feletti tünődéseim és megrendüléseim.”

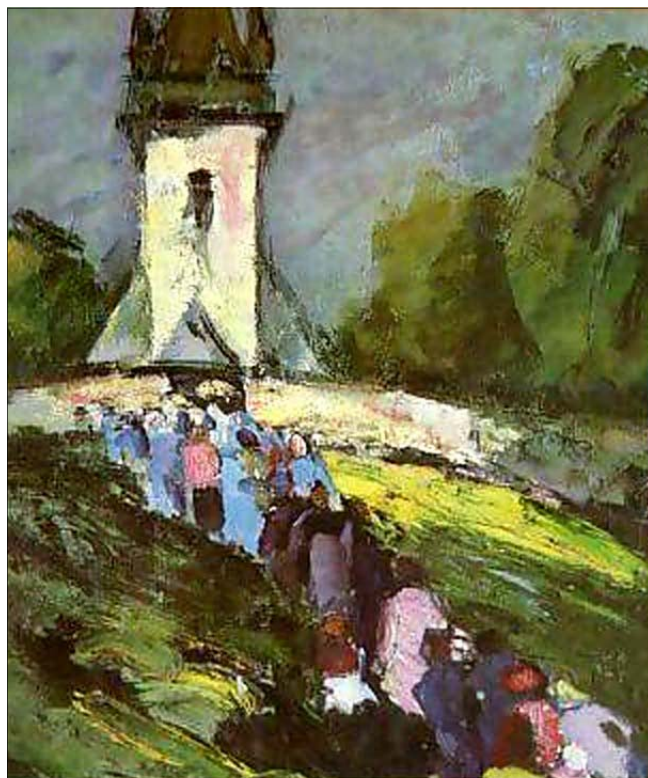
Bényi jól megnézi a motívumot, szinte látni véljük, miként járja körbe, hogy képpé szerkeszse. A tudatosság nem megy a spontán lelkesezés rovására, a tájképek frissek, élénkek, s mellett mégsem futó pillanatfelvételek. Valamennyi képén érződik az alapos elmélyedés, a hosszú érlelődés és a szakmai felkészülés. Látszik, hogy festői élményei belülről fakadnak, nem határidők kényszerítik a kivitelre.

Egyéni kiállításai (válogatás): 1939 – Városi Múzeum, Muraszombat; 1942 – Műbarát, Budapest; 1948 – Művész Galéria (Szandai Sándorral), Budapest; 1955 – Csók István Galéria (Nagy Gyulával), Budapest; 1961 – Kulturális Kapcsolatok Intézete, Szófia; 1963 – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest; Rippl-Rónai Múzeum, Kaposvár; 1965 – Fényes Adolf Terem, Budapest; Móra Ferenc Múzeum, Szeged; 1966 – Katona József Múzeum, Kecskemét; 1968 – Aba-Novák Terem, Szolnok; 1974 – Hermann-Ehlers Akademia, Kiel (NSZK); 1980 – Thermál Hotel (Bényi Eszterrel), Hévíz; Szinyei Terem, Szekszárd; 1984 – Balatoni Múzeum (Marton László-

val), Keszthely; 1986 – Vármúzeum, Simontornya; 1991 – Formosa Art B. Ltd, Taipei (Tajvan)

Csoportos kiállításai (válogatás): 1933 – Fiatalok a Múcsarnokban, Budapest; 1943 – Nemzeti Szalon, Budapest; 1948 – Rippl-Rónai Társaság Kiállítása, Ernst Múzeum, Budapest; 1957 – Tavaszi Tárlat, Múcsarnok; 1968 – Nemzetközi Képzőművészeti Kiállítás, Juvisy (Franciaország); 1969 – Continental Fine Art Galeri, New York (USA); 1975 – Gekkoso, Ginza Chou-Ku Galeri, Tokió (Japán); 1977 – A 75 éves Szolnoki Művésztelep Jubileumi Kiállítása, Damjanich János Múzeum, Szolnok; 1980 – Kortárs Festészet V. Szicíliai Fesztiválja, Cefalu; 1989 – A Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének Téli Tárlata, Múcsarnok

Díjai, kitüntetései: 1936 – Szinyei Merse Pál Társaság díja; 1956 – Munka Érdemrend; 1968 – Nemzetközi Képzőművészeti Kiállítás – bronzérem, Juvisy (Franciaország); 1969 – Paris-Sud Nemzetközi Képzőművészeti Kiállítás – ezüstérem; 1980 – Kortárs Festészet V. Szicíliai Fesztiválja – I. díj, Cefalu; 2000 – Rákosmente Díszpolgára; 2002 – Magyar Köztársaság aranykoszorúval díszített Csillagrendje

MAI
MAGYAR
MŰVÉSZET

BÉNYI
LÁSZLÓ

Nagy Zoltán: Bényi László. Mai magyar művészet. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest, 1982.

Írásai (válogatás):

Látogatás Koszta Józsefnél (Szivárvány, 1948)
Zichy Mihály album (Supka Magdolnával), Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest, 1953.
Endre Béla, Szabad Művészet folyóirat, 1954.
Koszta József, Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, 1959.
Az Alföld a festészetben, Műcsarnok katalógus, 1959.
Rudnay Gyula, Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, 1961.
Száz éve született Rudnay Gyula, Élet és Tudomány, 1978.
Paál László, Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, 1977, 1979, 1983 (album)

„E képek a rácsodálkozások, felfedezések kegyelmi pillanatainak letéteményesei. Olyan érett művész alkotásai, kit nem hagy tétlenkedni a mulandó dolgok megörökítésének kényszere. Aki a maga sajátos területén a legjobbat és legtisztábbat adja hagyakozóan utókorának.” (Jékely Zoltán)

Újbudán, a Bartók Béla út 78. számú ház falán, ahol Bényi László festőművész élt és alkotott, 2005. október 18-án emléktáblát avattak fel.

Supka Magdolna dr. (Rákosliget, 1914. augusztus 3. – Budapest, 2005. november 10.) művészettörténész, Bényi László felesége. Édesanyja Gere Gizella, aki komoly rajztehetség volt, de nem csinált karriert, mivel a családnak szentelte életét.

Édesapja, dr. Supka Géza (1883–1956) régész, műtörténész, író, újságíró, akadémikus, a Világ című napilap és a Literatura folyóirat főszerkesztője. Hazánkban a Könyvnap kezdeményezője, elindítója (1927). Testvére dr. Supka Ervin régész. Első férje Féja Géza író volt, nevelt fia Féja Endre. Második férje dr. Bényi László festőművész, művészettörténész.

Supka Magdolna, közismerten Supka Manna, a Veres Pálné Gimnáziumba járt. Ezzel egy időben egy ötvösműhelyben tanonc volt, mivel apja fontosnak tartotta, hogy valamilyen kétkézi munkához is értsen. Ezután a Pázmány Péter Tudományegyetem művészettörténet–német–olasz szakát végezte el. Fiatalon színészetet is tanult, szerepelt is többször, de ez irányú karrierje – részben a háború miatt – félbeszakadt. Egész életét aktívan töltötte, folyamatosan másokat – leggyakrabban mellőzött és el-

feledett művészeket – segített, nem egyszer harcolt is értük. Sokat fáradozott Aba-Novák Vilmos, Csohány Kálmán, Gadányi Jenő, Kohán György, Perei Zoltán, Pirk János, Rékassy Csaba, Szabó Vladimir, Szalay Lajos, Tenk László, Tóth Menyhért, Wagner Nándor és Zichy Mihály életművének feltárásával, megismertetésével, műveiknek értékelésével, művészettörténeti helyének és jelentőségének kijelölésével. Elsősorban a grafikusok pártfogója volt.

1984-ben a kortárs magyar grafikusok a budapesti Fészek Galériában rendezték a „Manna néninek szeretettel” című kiállítást. Így aztán rengeteg barátja és tisztelője van, a fiatalok között is. Azon kevesek közé tartozott (magamat is beleértve), akik papír nélkül, szabadon beszélnek kiállítási megnyitók alkalmával. Élete utolsó szakaszában nagyon sok kiállítást nyitott meg, és előadásokat tartott rendezvényeken. Hihetetlen név- és eseményemóriája volt, ami átölelte egész pályáját az ifjúkortól az öregkorig. S ha egészsége gyengült is az évek múlásával, egy-egy kiállítás megnyitó kedvéért erőt tudott venni magán, hogy el tudja végezni a feladatot. Így volt ez röviddel halála előtt is, Sopronban és a budapesti

Supka Magdolna

Csók István Galériában megnyitott egy-egy kiállítást. Utolsó napjaiban, a kórházban, még egy megjelenés előtt álló munkájának mondatait formázta, s barátait vidította.

Supka Magdolna 1938-ban a Pázmány Péter Tudományegyetemen művészettörténeti doktrátust szerez. 1971-ben a művészettörténet kandidátusa lesz. 1943–1954 között a Székesfővárosi Múzeumok, majd a Budapesti Történeti Múzeum muzeológusa. 1954–1957 között a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Dokumentációs Központ munkatársa. 1957-től a Magyar Nemzeti Galéria tudományos főmunkatársa. 1960-tól az Association Internationale des Critique d'Art (Műkritikusok Nemzetközi Szövetsége, AICA), 1994-től a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) tagja.

Bényi Eszter a műve előtt

Díjai, kitüntetései: 1981 – Magyar Népköztársaság Művészeti Alapjának Művészeti Írói Nagydíja; 1984 – Munka Érdemrend arany fokozata; 1994 – Széchenyi-díj, tudományos életművéért és művészetszervezői munkásságáért; 1998 – Magyar Képzőművészeti Főiskola Díszdoktora; 2000 – Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje; Madách-díj; 2005 – Magyar Köztársaság Elnökének Érdemérme; 2005 – Újbuda 75 Emlékplakett

Supka Magdolna kutatási területe a XX. századi és kortárs magyar művészet. Pályafutása során rendkívül sokat tett a kortárs grafika megismertetéséért, a magyar grafika aranykorának megteremtéséért. Művészettörténeti jelentőségű kiállítások kezdeményezője, szervezője és rendezője, monográfiák, tanulmányok, katalógusok írója.

Főbb művei:

A magyar úrhímezés (Budapest, 1938)
Zichy Mihály (Bényi Lászlóval közösen, Budapest, 1953)
Aba-Novák Vilmos (Budapest, 1966)
Életrajzok a Magyar Nemzeti Galériában (Budapest, 1974)
Szabó Vladimír (Budapest, 1974)
Pirk János (Budapest, 1988)
Tóth Menyhért (Budapest, 1991)

Kohán György (Budapest, 1994)

Fontosabb katalógusai:

Aba-Novák Vilmos (Magyar Nemzeti Galéria, 1962)

Gadányi Jenő emlékkiállítása (Magyar Nemzeti Galéria, 1967)

XX. Országos Grafikai Biennále (Miskolc, 2000)

Manna nem okoskodott, nem talált ki trendeket, hitt a művészetben, a művészekben, és végtelemül becsülte azt a teremtőerőt, ami művé nemesedett kezük által. Figyelme elvárásá, kötelességgé, ihletté, tetté vált az emberekben.

Szerette a Művészetet!

Bényi Eszter (Budapest, 1951. október 7.) textilművész, Bényi László és Supka Magdolna lánya, nem készült művésznek.

Titokban rajzolgatott, ám az örökölt kezűesség azért feltűnt, így került Basilides Sándor (1901–1980) festő, grafikus, gobelintervezőhöz, majd megismerte Szenes Zsuzsa (1931–2001) textiltervezőt. A művész munkái és személyisége annyira vonzották, hogy végül mégiscsak ez irányba lépett tovább.

Művészeti tanulmányait 1972–1977 között végezte a Magyar Iparművészeti Főiskolán. Mesterei: Szilvitzky Margit (1931–), Eigel István (1922–), Pleszniv Károly (1930–1984). A szövés ősi, nehéz, munkaigényes technikájával itt ismerkedett meg igazán, de az alkotás, a munka számára sosem jelentett gyötrelmes folyamatot. Ma is bármit meg lehet szőni, a lényeges az, hogy az ember az anyag, a fonal tulajdonságait vegye figyelembe – mesélt Bényi Eszter. 1997-ben elnyerte a győri GRABO Kft. Pályázatának I. díját. 1983–1996 között a szombathelyi Lakástextil Vállalat tervezője. 1992-től a Millart Csoport tagja.

Bényi Eszter szívesen választ témát az épített és a természeti környezetből. A téma gyakran ürügy egy másfajta építkezésre.

A felületeket eltolja, mozaikossá alakítja, ám ebben a geometriában is felsejlenek eredendő élményei. Gyári szőnyegtervei is e tanulságok felhasználásával születnek. Köztéri munkája a Ballantine's Clubban látható.

Egyéni kiállításai (válogatás): 1980 – Thermál Hotel (Bényi Lászlóval), Hévíz; 1982 – Városi Kórház, Cegléd; 1985 – Művelődési Ház (Buday Ágotával), Szolnok; 1986 – Kuny Domonkos Múzeum (Kovács Péterrel), Tata; 1991 – Associazione Culturale Italo-Ungherese (Kovács Péterrel), Bologna; 1992 – Magyar Intézet, Helsinki; 1996 – CWAG Büro Irodaház (Kiss Kati-val); 1997 – Tóparti Galéria, Révfülpös; 2001 – Fonal-rajz, Karinty Szalon, Budapest; 2003 –

Bocskai Galéria, Budapest; 2008 – Újbuda Galéria; Pásztói Múzeum; 2009 – Újpest Galéria; 2010 – Moldvai Győző Galéria, Hatvan; 2015 – Józsefvárosi Galéria, Budapest

Csoportos kiállításai (válogatás): 1983 – Országos Iparművészeti Kiállítás, Múcsarnok; 1984 – Fiatal Iparművészek Stúdiója Kiállítás, Ernst Múzeum, Budapest; 1985 – Magyar Gobelin 1945–1985, Múcsarnok; 1988 – Tavasz Tárlat, Múcsarnok; 1989 – Téli Tárlat, Múcsarnok; 1991 – Ferenczy Család, Vigadó Galéria, Budapest; 1992, 1995, 1997 – Millart Csoport kiállításai: Nagycenk, Kecskemét, Nyíregyháza, Csepel Galéria, Budapest; 1997 – Pelso'97, Keszthely
„Bényi Eszter kárpit-világában egyaránt magabiztosan rögzül az ábrázolási hagyományokhoz szervesen kapcsolódó, festőien csapongó fenséges tájak világa, valamint izgalmas képi rendet teremt az egy-egy motívum megsokszorozása, ismétlése által megszülető, ritmikus kompozíció.” (Wehner Tibor)

Régi családi levelezések sorai, bibliai idézetek és tao tanítások jelennek meg az utóbbi évek során készített gobelinjein.

A rajtuk lévő jelek, formák, tájrészletek egyszerre keltenek vágyat az utazás iránt, hogy az ember lássa, felfedezze ezeket a nyugalmas, ihlető helyeket, s egyben marasztalnak is, mert e szöttesek között jó megpihenni.

Örömmre szolgál, hogy a művészeket személyesen is megismerhettem. Bényi Eszterrel a Molnár-C. Pál Múterem-Múzeumban találkoztam legutóbb, a Rudnay Gyula emlékkiállításon. Édesanyjával, Supka Mannával, a Szolnoki Művésztelepen egy kiállításmegnyitó után tartott kötetlen beszélgetésen, míg édesapjával, Bényi Laci bácsival, a műtermében, éppen munka közben találkoztam utoljára. Akkora karos festőpalettája volt, mint Kosztának. Örökre megmaradnak bennem ezek az emlékek. Szellemi táplálékaik részét képezik.

Forrás: Fitz Péter (főszerk.): *Kortárs Művészeti Lexikon* 1–3. Enciklopédia Kiadó, Budapest, 1999–2001.

Bényi Eszter: Álom (részlet)

Wernke Bernát

látogatás

.....örvénylő áldás
kopog, a bejáratra –
rájuk szárnyalón,
nyújtózó
öltésekkel
várón
vajon meglesz-e,
eljön-e, a
sok reménnyel fűtött
halmazat, szívet
melegítő
karolatokra... mikor
kóstoló bort kínál
küszöbön állva, egy lányka...
vállára bomló haja illatát, az
estbe himbálva... mikor
öblös fergetegek lépnek
hosszúba, az érkezők
arcára

sodortatva, és ahogy
a bontakozó gyúlasok lassan
feszesbe lépnek, fészkelődő
hullámaiktól lépve...

legalább mára, hogy
legyen ez a nap, a mélyből
ömlő, erre hunyorítások
duzzadása, már most
felejthetetlen
boltozódásban

sutba kísérnek

lépkedőből emelkedőbe
esett tekintete, s dobódott
rám verdesőbe, mintha
valamit mondani akarna,
kifolyatva... a
titkokat, mik ha jönnek... s
szárnyra kelve, ide-ide
égve, éregetnek... szörnyületbe
kergetve..., majd sutba kísérnek –
engem mindig követve... ó, ti
sejtelmes, tudomásomon kívüli
szunnyatagok... már átzuhogtátok
a múltat... hát, ott is
maradjatok...

indázatként leheltenve

...akár végtelen
szaporázat, húzódna
arra, hol puha dallamok
áldozódnak, örökké
lebegő vérükkel
kapaszkodóba...
feljebb-feljebb huppantatva
magukat, ebben az ide-
tért, lenge
tarkulatban... és
hahotájukat indázatként
leheltenve, sodródna
szívverésekbe, sarjadó
ringatagban, az áprilisi
fényből ki,
kitapogatva

boltozódó patakként

hát erre tért végre, a
pillanat... de nem, mint
őszi délben, nyírfákról
visszatükröző, kapaszkodó
napsugarak... hanem párás
borzongásokat hozva...
rajtunk magasba
haladtatva, hervatag
csordulatokat, boltozódó
patakként ráncolódó
homlokunkra

hajlékoltatva... hát
rám halmozódón, most a
parkban, nebulóim erre
tartanak... ó, ti pajkos,
máglyás-pisláklatok, hát
ma végtelenbe
simogassatok... és a
messzibe tüneztessetek –
el innen, a kerülgető
nyirkos őszből

kikerültetve,
gyermeki szemeitekkel
örökre...

A. Bak Péter

25 éves az Esztergomi Művészek Céhe

Balla András esztergomi fotóművész, 1991. március 25-én kelt körlevelében találkozóra hívta mindazokat a rendszeresen kiállító művészeket, akik magukat esztergominak vallják, és szívesen tevékenykednek a város kulturális, művészeti életéért. Előfeltétel: tagság valamely országos művészeti szövetségben vagy a Művészeti Alapban. A találkozóra 1991. április 11-én 16 órakor került sor a Keresztény Múzeumban, ahol előkészítő megbeszélést folytattak a Céh megalakításáról. Balla András, 1991. május 26-i körlevelében ismét összehívta a leendő tagságot, 1991. szeptember 13-án 18 órára a Szabadidő Központba.

Andráskó István, Barcsai Tibor, Furlán Ferenc, Kaposi Endre, Kollár György, Végvári I. János, Wieszt József festőművészek, Földes Vilmos, Morvay László, Szentessy László, Vertel József grafikusművészek, Kókay Krisztina textilművész, Bárdos Annamária keramikumművész, Székely Ildikó ötvösművész, Balla András, Mudrák Attila, Vass Kálmán fotóművészek, és Mucsi András művészettörténész részvételével megalakult az Esztergomi Képző- Ipar- és Fotóművészek Céhe, rövid nevén Esztergomi Művészek Céhe. *A Céh első elnöke Mucsi András, alelnöke Andráskó István, titkára Kaposi Endre lett.*

A szervezet céljának és feladatának tekintette az egyéni és csoportos kiállítások rendezését, tagjai érdekképviseletét, Esztergom és vidéke művészeti kultúrájának gyarapítását, a város esztétikai értékeinek megőrzését, azok hozzáférhetővé tételét, népszerűsítését.

Kinyilvánította továbbá, hogy illetékesnek tekinti a szervezetet abban, hogy testületként a város önkormányzatának rendelkezésére álljon, és segítse azt a vizuális művészeti ágakkal kapcsolatos döntések meghozatalában.

A Céh tagja lehet minden képző-ipar és fotóművész, aki Esztergomban vagy vonzáskörzetében lakik, ott dolgozik, illetőleg műteremmel rendelkezik, vagy egyéb módon kötődik a városhoz, s aki – azonosulva a Céh céljaival – kész tudása és képességei szerint azok megvalósulásában rendszeresen tevékenyen közreműködni.

A bíróság 1991. december 30-án bejegyezte az Esztergomi Művészek Céhét.

A Céh elnökei (mettől-meddig): Mucsi András művészettörténész (1991–1994), Andráskó Ist-

ván festőművész (1994–2001), Wieszt József grafikusművész (2002–2006), Bánhidya László tanár (2007–2011), Kaposi Endre képzőművész (2012–2016), Bánhidya László, Esztergom alpolgármestere (2017-től).

„Amikor 1991-ben megalakult a Céh, az alapító tagok közül bizonyára senki sem gondolkodott azon, hogy hány évig is működik majd ez az egyesület. Örültünk, mert úgy éreztük, hogy valami fontos dolgot műveltünk, hogy magunknak és a városnak egyaránt hasznos döntést hoztunk. (...) Aztán persze csakhamar kiderült, hogy nem mindenki gondolta ezt így. Az indulás lelkes időszakát csakhamar felváltotta az egyre romló működési feltételekhez való igazodás kényszere, a mellőzöttség keserű érzése. De talpon maradtunk, és most – negyed század elmúltával – ismét ünnepelhetünk. Ünnepelhetünk, mert teljesítettük az alapítás idején megfogalmazott céljainkat és vállalt feladatainkat. Privát támogató-

Sárvári kiállítás, 2015. 02. 01.

inknak köszönhetően a sanyarú körülmények közepette is évről-évre megrendeztük »idegenbeli« és »hazai« tárlatainkat, s – bár ezt senki sem kérte tőlünk – erőnkhez mérten részt vállaltunk a város szellemi értékeinek védelmében és gyarapításában. Az elmúlt huszonöt év alatt persze maga a művészet, és annak a társadalomban betöltött szerepe is sokat változott, s – bár ez korántsem könnyű – igyekeztünk alkalmazkodni az új kihívásokhoz. Figyelemmel kísérjük a fiatal generáció újszerű, sokszor meglepő művészi megnyilatkozásait, és az évek múlásával egyre inkább lazultak a Céhen belüli műfaji korlátok. Ma már tagjaink bátran vállalkoznak arra, hogy eredeti szakmai »besorolásukból« kilépve, többféle technikában és kifejezési módban is megszólaljanak. Talán ennek is köszönhető az, hogy tárlataink az évek során Esztergom kulturális életének egyre fontosabb eseményeivé váltak...” (Kaposi Endre leköszönő elnök)

A Céh volt tagjai (mettől-meddig): András István (Budapest, 1935 – Esztergom, 2013) festőművész, 1991–2013; Balla András, ABALLA (Pocking-tábor, Németország, 1945) fotóművész, 1991–2009; Balla Gergely (Esztergom, 1974) grafikus, fotóművész, 2002–2013; Barcsai Tibor (Pécs, 1937) grafikusművész, 1991–2009; Bárdos Annamária, Nikolicsné (Dorog, 1945) keramikumművész, 1991–2004; Bérczi Miklós (Esztergom, 1969) restaurátorművész, 2002–2011; Bozsó András (Veszprém, 1960) fotóművész, 1995–1996; Brassai Gabriella (Esztergom, 1972) festőművész, 1998–2013; Földes Vilmos (Esztergom, 1942) grafikusművész, karikaturista, 1991–1994; Furlán Ferenc (Dorog, 1935 – Dorog, 1998) grafikus, festőművész, 1991–1998; Gerstner István dr. (Esztergom 1939 – Párkány 2016) festőművész, 2004–2016; Kántor János (Salgótarján, 1947) festő- és grafikusművész, 1993–2009; Kerekes Gábor (Oberhart, Németország 1945) fotóművész, fotóriporter, 1995–1999; Kollár György (Esztergom, 1950 – Esztergom, 1992) festőművész, 1991–1992; Kontár János, Kiskontár (Esztergom, 1977) festő, grafikusművész, 2005–2011; Kund Ferenc építész, 1999–2002; Lóvei Krisztina képzőművész, restaurátor, 1999–2000; Morvay László (Esztergom, 1947 – Budapest, 2004) festő-, grafikus- és tűzzománcművész, 1991–1994; Mucsi András (Szentés, 1939 – Esztergom, 1994) művészettörténész, 1991–1994; Nemes László (Drégelypalánk, 1944) fafaragó-művész, 2002–2013; Sinka Teréz (Esztergom, 1965) belsőépítész, 1999–2013; Sipeki Gyula (Esztergom, 1945 – Esztergom, 2013) fotóművész, 2003–2013; Szabó István (Földeák, 1927) festőművész, 1993–1994; Székely Ildikó (Esztergom, 1944) ötvös-művész, szobrász, 1991–1997; Tamási Péter (Bergen-Belsen, 1946) fotográfus, képzőművész, 1993–2011; Tímár Zsuzsa keramikumművész, 1995–2002; Török László (Budapest, 1948) fotóművész, 1996–1998; Turányi Sándor (Esztergom, 1957 – Esztergom, 2011) restaurátorművész, 1996–2011; U. Szőke István festőművész, 1996–1997; Vass Kálmán Pál, KOLO (Demecser, 1956 – Budapest, 2014) fotóművész, 1991–1992; Végvári I. János (Dunaszekcső, 1927 – Esztergom, 1994) festőművész, 1991–1994; Vigovszky István (Kolozsvár, 1930) fotóművész, 1995–1997; Vertel József (Dömös, 1922 – Budapest, 1993) bélyegtervező, grafikusművész, 1991–1993; Wieszt József (Dorog, 1951 – Dorog, 2007) grafikus- és festőművész, 1991–2007.

A Céh jelenlegi tagjai: A. Bak Péter (Baja, 1950) festőművész, művészeti író, festményszakértő, 2014-től tag; András István Péter (Esztergom, 1981) festőművész, 2012-től tag; Bangó Miklós

(Esztergom, 1945) festőművész, művésztanár, 1997-től tag; Bánhidy László (Eger, 1952) művésztanár, alpolgármester, 2006-től tag; dr. Bárdos István (Battonya, 1945) művelődéstörténész, 2007-től tag; Bugyács Sándor (Párkány, 1951) grafikus, festőművész, illusztrátor, 2004-től tag; Ferencz Dániel (Veszprém, 1987) fotográfus, festőművész, grafikus, 2014-től tag; Ferenczi Gábor (Debrecen, 1969) festőművész, 2014-től tag; Franta Dezső (Szentendre, 1957) restaurátorművész, keramikus, 1992-től tag; Funk Péter (Budapest, 1965) restaurátorművész, objektművész, 2002-től tag; Galyasi Géza Attila (Komló, 1976) fotóművész, 2008-től tag; Istvánffy Miklós (Esztergom, 1974) művészettörténész, 2006-től tag; Kaposi Endre, KABA (Zalaegerszeg, 1939) főiskolai tanár, képzőművész, fotóművészeti szakíró, 1991-től tag; Kókay Krisztina (Esztergom, 1943) textilművész, grafikus, 1991-től tag; Kovács Melinda (Esztergom, 1969) fotóművész, 1992-től tag; Lábik János (Párkány, 1933) festőművész, 2003-től tag; Major Ákos (Dorog, 1961) fotóművész, 1994-től tag; Mudrák Attila (Esztergom, 1958) fotóművész, 1991-től tag; Nagy János (Rákosszentmihály, 1935) szobrász- és éremművész, 2010-től tag; Nagy László (Budapest, 1942) festőművész, 2000-től tag; Radócz Balázs (Budapest, 1975) fotóművész, 2006-től tag; Szabó Judit (Esztergom, 1953) textilrestaurátor-művész, 1992-től tag; Szabó Zoltán Sándor, ZOART (Székesfehérvár, 1956) festőművész, karikaturista, 2008-től tag; Szekeres János (Esztergom, 1950) fotóművész, 1999-től tag; Szentessy László (Esztergom, 1938) grafikusművész, 1991-től tag; Szilágyi László (Győr, 1951) fotóművész, 1991-től tag; Szunyogh László (Tatabánya, 1956) érem- és szobrászművész, 1996-től tag; Végvári Éva (Budapest, 1955) művésztanár, festőművész, 20014-től tag; Vincze László (Szamoskér, 1934) festőművész, 2006-től tag; Zichó Gabriella (Szöny, 1965) festőművész, grafikus, művésztanár, 2015-től tag.

Bartók 1 Galéria, 2016. 08. 04.

A Céh pártoló tagjai: Gáspár Ibolya művészettörténész, dr. Huber István ügyvéd, Kaján Imre múzeumigazgató, Kollárné Józsan Hilda művelődésszervező, Soós Kadocsa galériatulajdonos, Speck Jánosné könyvelő, Szabó Károly mérnök, Széll Kálmán, Tóth Krisztina könyvelő.

Wehner Tibor megnyitja a jubileumi kiállítást, Esztergom, Duna Múzeum, 2016. 12. 02.

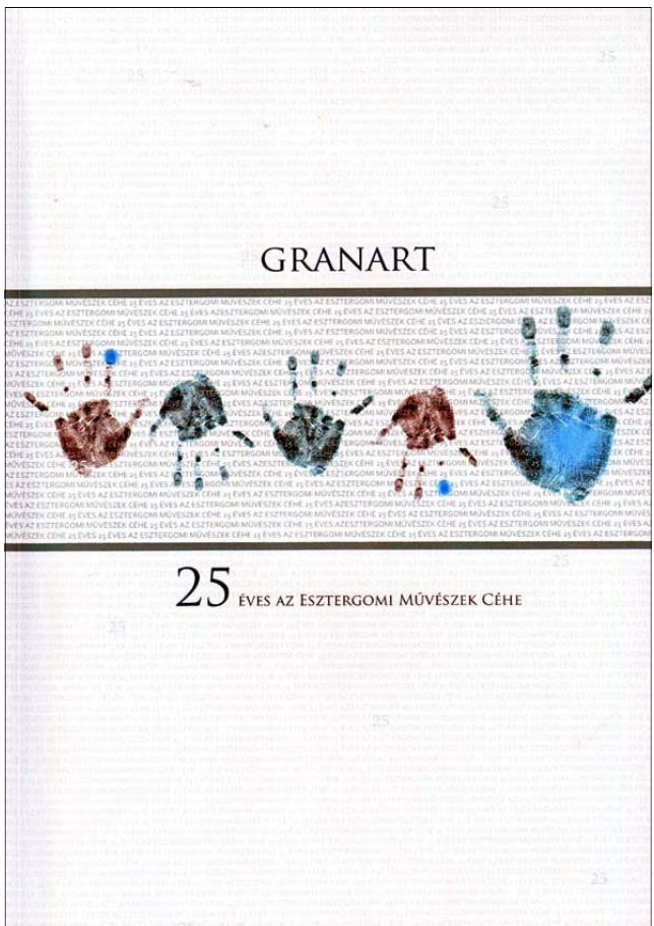
Az Esztergomi Művészek Céhe bemutatkozó kiállításán – az 1956-os magyar forradalomra és szabadságharcra is emlékezve –, 1991. október 23-án tizenhét alapító Céh-tag, képző-, ipar-, és fotóművész vett részt, személyenként három alkotással. A kiállítást Mucsi András művészettörténész, a Céh elnöke nyitotta meg a következő gondolatokkal:

„Mostoha időkben, a nyakunkba szakadt szabadság egyre drágább súlyával terhelten minden alkotó és alkotni képes emberre a helytállás és a fokozott felelősség köteleme hárul. Állami támogatások nélkül is, minden alkotóművésznek látható módon munkájával kell bizonyítani jelenlétét és hűségét városa iránt, mely mindeddig – és e pillanatokban mindegy, hogy mekkora – helyet, otthont és élményt adó teret nyújtott a benne élő művészeknek.

Ezt ismerte fel a céhbe tömörült művészek esztergomi csoportja...”

A Céh kiállításai: 1991: Szabadidő Központ (Esztergom), 1992: Sugár Galéria, Céh Galéria, Rondella Galéria, Szabadidőközpont (Esztergom), 1993: Espoo (Finnország), Duna Múzeum (Esztergom), 1994: Rondella Galéria (Esztergom), Duna Menti Múzeum (Révkomárom), 1995: Féja Géza Községi Ház (Esztergom-Kertváros), 1996: Espoo (Finnország), Duna Múzeum (Esztergom), 1997: Duna Múzeum (Esztergom), 1998: Céh Galéria, Duna Múzeum, Féja Géza Községi Ház (Esztergom-Kertváros), Kuny Domokos Múzeum (Tata), Bartók Béla Művelődési Ház (Ács), 1999: Xantus János Múzeum (Győr), Féja Géza Községi Ház (Esztergom), 2000: Mátyás Ki-

rály Művelődési Ház (Visegrád), Duna Múzeum (Esztergom), 2001: Céh Galéria (Szentendre), Rondella Galéria (Esztergom), 2002: Régi Megyeháza, Duna Múzeum (Esztergom), Barátság Háza (Székesfehérvár), 2003: Régi Megyeháza, Céh Galéria, Duna Múzeum (Esztergom), Városi Galéria (Párkány), 2004: Régi Megyeháza, Céh Galéria, Duna Múzeum (Esztergom), Nemzeti Színház (Budapest), 2005: Régi Megyeháza, Céh Galéria, Duna Múzeum (Esztergom), Magyar Intézet (Szófia), 2006: Céh Galéria, Duna Múzeum (Esztergom), 2007: Céh Galéria, Bajor Ágost Művelődési Ház, Duna Múzeum (Esztergom), Városi Galéria (Párkány), Magyar Galéria (Pozsony), 2008: Sugár Galéria, Duna Múzeum (Esztergom), Kossuth Klub (Budapest), 2009: CSEMADOK Galéria (Révkomárom), Gerenday Községi Ház (Lábatlan), Duna Múzeum (Esztergom), 2010: Dorogi Galéria (Dorog), Duna Múzeum (Esztergom), 2011: Balassa Bálint Gazdasági Szakközépiskola és Szakiskola (Esztergom), 2012: Kernstok Galéria (Nyergesújfalu), Duna Múzeum (Esztergom), 2013: Vértés Agorája (Tatabánya), Duna Múzeum (Esztergom), 2014: Kis-Duna part, Duna Múzeum (Esztergom), Művelődési Ház (Kismaros), 2015: Nádasy-vár–Galeria Arcis

Dr. Bárdos István: 25 éves az Esztergomi Művészek Céhe (2016)

A leköszönő elnökség: Kaposi Endre, Istvánffy Miklós, Szabó Judit, 2016. 12. 06.

(Sárvár), Duna Múzeum (Esztergom), 2016; Bartók 1 Galéria (Budapest), Duna Múzeum, 25 éves jubileumi kiállítás (Esztergom).

A Céh kiadványai: Ötéves az Esztergomi Művészek Céhe (1991–1996), jubileumi katalógus (1996); Esztergomi Művészek Céhe (1991–1997), dokumentumgyűjtemény (1998); Tízéves az Esztergomi Képzőművészek Céhe (1991–2001), CD ROM katalógus (2001); Tizenöt éves az Esztergomi Művészek Céhe (1991–2006), katalógus (2006); Esztergomi polgárok a Babits szoborért, árverési katalógus (2007); A húszéves Esztergomi Művészek Céhe (1991–2011), jubileumi katalógus (2011); 25 éves az Esztergomi Művészek Céhe (1911–2016), jubileumi nagykatalógus (2016).

A Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete (MAOE) Választmányában Ferenczi Gábor festőművész képviseli Esztergom és térsége, míg A. Bak Péter festőművész, művészeti író képviseli Komárom-Esztergom megye többi településének képzőművészeit.

Az Esztergomi Művészek Céhe 25 Éves Jubileumi Kiállítására a Duna Múzeum Európai Közép Galériájában (Esztergom) került sor 2016. december 2–30. között. A tárlatot megnyitotta és a jubileumi kataló-

gust bemutatta Wehner Tibor művészettörténész.

A zsűfólásig megtelt kiállítóteremben 27 alkotó 55 művét rendezte el szakszerűen Kovács Melinda. Az A/4-es méretű színes katalógus szerzője dr. Bárdos István. Lektorálta: Istvánffy Miklós. A kiadványterv, képszerkesztés Kovács Melinda Balogh Rudolf-díjas fotóművész munkáját dicséri. Tördelőszerkesztő Steindl Nóra volt. A kiadvány az esztergomi Spori Print Vincze nyomdában készült, kiváló minőségben. Támogatta: Esztergom Város Önkormányzata.

Az egyesületet jelenleg festők, grafikusok, fotó- és iparművészek, restaurátorok, elméleti szakemberek alkotják, akik tevékeny és elkötelezett hívei a város kulturális felvirágoztatásának. Felelős művészi, szakmai munkánk révén a meglévő értékek megőrzése, és újak alkotása a célunk. Az Esztergomi Művészek Céhe a város vezető művészeinek közössége kíván maradni a jövőben is.

Forrás: Dr. Bárdos István: 35 éves az Esztergomi Művészek Céhe, katalógus, Esztergom, 2016.

Az új elnökség megválasztása, 2016. 12. 06.

Nagy Tibor

Ez az én '56-om

Az elmúlt 2016-os év, az 1956-os forradalom és szabadságharc hatvanadik évfordulója, emlékévé volt. Emlékezve és magamban is lezárva az 1956. október 23-án, kedden, Budapesten és az azt követő napokban, években, helyeken velem történeteket, az alábbi anyagot készítettem. Az anyag nagy időt ölel át, sok helyszínnel. Azon a napon, 1956. október 23-án, kedden, a 11 óra 30 perckor Esztergom-ból induló vonattal utaztam Budapestre Esztergom-tábor állomásról az érettségi utáni szakmunkásképző iskola délutáni műszakjára. Beérkezve a Wesselényi utcában lévő iskolába, zsongás, mozgás, szervezkedés fogadott. Nem tudtam mire vélni. Az ebédlőben az ebédet még elfogyasztottam sokadmagammal. Munkásruhába átöltözni nem lehetett, és a műhelybe már nem engedtek be. Az iskola egységesen kivonult a Rákóczi útra, ahol csatlakozott a Kossuth Lajos utca irányába tartó felvonulókhoz. A tömegben szétszóródott az egységes osztály, idegenekkel vonultam. A tömeggel végül a Parlament előtti térre jutottam. Ekkor már alkonyodott, sötétedett.

Én nem vártam meg a tömeg által skandalva követelt Nagy Imre-beszédet. Kiváltam a tömegből, és gyalog elmentem a 6-os villamoshoz, amely még járt, a körútra. Az akkor még létező Nemzeti Színháznál, „ott, ahol a hatos megáll”, átszálltam a 67-es villamosra, és Zuglóba, az Erzsébet királyné utca 97/c. számú házba utaztam, a rokonomhoz. Itt laktam szeptember elejétől, az iskolakezdéstől. Másnap, szerdán, újra iskolanap volt, a tanrend szerint 8 órától elméleti oktatás. A közlekedés leállt. Gyalog mentem Zuglóból a Wesselényi utcai iskolába. Oktatás nem volt. Az iskola bezárt. Ezt követően a Nyugati pályaudvarra mentem azzal a céllal, hogy hazautazok. Vasúti közlekedés sem volt. Vissza Zuglóba, gyalog. Ez megisméltódott csütörtökön és pénteken délelőtt is. A Nyugati pályaudvar várótermében éltem át egy lövöldözést, ami a körúton történt. A pályaudvarra is belőttek. Voltak sérültek, de szerencsére én nem sérültem meg.

A gyaloglásaim alatt több helyre eljutottam. Többek között a pártházhoz, ahol munkagépek, markolók dolgoztak, mondván, a mélyben elzárt emberek vannak, ki kell őket szabadítani. A Keleti pályaudvar környékén több halottat láttam az utcán. A Sztálin-szobornál akkor jártam, amikor már a szobor a földön feküdt, és vágták, fűrészelték, kalapáccsal tördelték. Pénteken a Nyugati pályaudvaron megtudtam, hogy 16 órakor indul vonat Angyalföld állomásról Esztergomba. A vasúti sínek mellett gyalog „kimentem” Angyalföldre. Elértem a

vonatot. Sima hazaérkezés volt Esztergom-táborba, a vasútállomásra, ugyanis ott laktunk. Szüleim és a húgom kitörő örömmel fogadtak. Minden apró részletről be kellett számolnom, ami velem történt a fővárosban, és be kellett számolni az ottani eseményekről, természetesen a rokonok után is érdeklődtek. Tőlük tudtam meg az aznapi, Sötétkapunál történeteket.

'56-os halottaink a kertvárosi temetőben

Nagyon kevesen tudják, rajtam kívül, hogy a városrész temetőjében három helybéli alussza örök álmát, akik tevőlegesen részt vettek 1956 történelmet formáló napjainak eseményeiben. Az ő élettörténetüket kutattam, mint helytörténész. Kertváros temetőjében nyugszik Albecker Rudolf (1935–1956) alhadnagy. Sírhelye: III-as parcella, I. sor, 3. sírhely. A sír védett. Esztergom-tábori (Kertváros), négygyermekes család harmadik gyermeke, 1935. március 13-án született Budapesten. Általános iskolai osztályait Esztergom-táborban végezte. Szobafestőszakmunkásbizonyítványát 1953-ban szerezte. A Tokodi Üvegyárban dolgozott, amikor 1955. november 12-én behívták sorkatonai szolgálatra Esztergomba. Piliscsabára, a 8. piliscsabai gépesített ezredhez 1955. december 13-án helyezték át. 1956 tavaszán három hónapos gépkocsivezetői iskolába küldték Sárbogárdra. Az iskola befejezése után visszakerült az ezredhez, Piliscsabára. 1956. október 23-án este az alakulatának kötelékében Budapestre vezényelték karhatalmi feladatok ellátására. Parancsnokuk Solymosi János alezredes, laktanyaparancsnok, aki Bata honvédelmi miniszter utasítására riadóztatott egy harcokcsi- és egy lövészszázalóaljat. Elindultak Budapestre, az alezredestől a parancsnokságot az ürömi téglagyárnál átvette Hegyi vezérőrnagy. Közölte: „valószínűleg a Rádióhoz megyünk, mert ott hatalmas tömeg gyülekezik, és be akarnak olvasni valamilyen pontokat a rádióban, amit meg kell akadályozni.” Ahogy odaértek a Rádióhoz, Hegyi vezérőrnagy civilekkel történt beszélgetés után gépkocsival eltávozott a helyszínről. A parancsnokság visszaszállt Solymosi alezredesre. Kiadta a parancsot: népre nem lövünk! Átálltak a felkelők oldalára. A Rádió épületéből lövések sorozata zúdult a kinti tömegre és a katonákra. A Rádió környéki harcokban, illetve az ekkor elszenvedett sebesülésekben a piliscsabai ezred állományából Albecker Rudolf honvéd (21 éves), Bajkai János honvéd (22 éves), Kőszegi Imre szakaszvezető (26 éves), Králl János őrvezető (22 éves) és Szabó Kázmér honvéd (22 éves) vesztették életüket.

Albecker Rudolf 1956. október 24-én éjjel fél háromkor sebesült meg először, haslövés érte. Ek-

kor segítettek rajta, bekötötték, és továbbra is maradt az autójánál. Négy óraker újabb találat érte, tarkóján kapott sebet. Nem sokkal ezután meghalt. Szülei 1956. október 26-án értesültek a tragédiáról. Rainer Miklós egészségügyi tiszthelyettes (az ismert esztergomi dr. Rainer főorvos fia) tudatta a családdal. Albecker Rudolfot először a Szentkirály utcai kórház udvarán hantolták el. 1956. november 10-én a Kerepesi temetőben temették el. 1956. november 28-án a rákoskeresztúri temető 18. parcella 2. sor 6. sírhelyébe helyezték át. Az, hogy most mégis Kertváros temetőjében nyugszik, köszönhető egy 1957. január 23-án leszerelt sorkatonának, nevezetesen Maros Fábiánnak, aki szintén Esztergom-tábori lakos volt. Jól ismerte Albecker Rudolfot, közel laktak egymáshoz.

Ő Kecskeméten, a repülősofknél töltötte hároméves sorkatonai szolgálatát. Leszerelési szabadságon, a civil ruháért volt itthon 1956. október 23-án. A szabadság letelte után vonattal ment Budapestre. A vonatot az Északi összekötő vasúti híd előtt megállította két szovjet harckocsi. A vonat utasainak egy része a vágányok mellett gyalog ment be a Nyugati pályaudvarra. Két napot vett igénybe, míg gyalog és „stoppos” teherautókkal kijutott Maros Fábián Monorierdőig. Innét indult vonat Kecskemétre. Közben az alakulat katonáit „szélnék” eresztették novemberben. Hazajött. 1957. januárjában visszament leszerelni, ami január 23-án megtörtént. Már civilként, a leszereléskor hazafelé tartva, bement az óbudai temetőbe. A temetői személyzettől kérte, hadd nézhesse meg az elesett katonák listáját. A rákoskeresztúri temetőbe irányították. Itt a temetés előtt készült halotti fényképről felismerni vélte Albecker Rudolfot. A fénykép hátoldalán a parcella és a sír száma volt olvasható. A fényképet elhozta a családnak, ők egyértelműen felismerték. Édesapja és Ferenc bátyja exhumáltatta, ők voltak jelen a kihantolásnál. Egyszerű fakoporsóban, katonaruhában volt, alatta saját civil ingjében. Ez is az azonosítást segítette. Mindez 1957. február 24-én történt. Február 26-án örök nyugalomra helyezték Esztergom-tábor temetőjében. A jelzett sírhelyen látható sötét színű márvány síremlékét a honvédség állította. Posztumusz alhadnaggyá léptették elő. Göncz Árpád köztársasági elnök a Hazáért és Szabadságért Emlékéremmel tüntette ki. A bevéselt felirat: „Albecker Rudolf 1935–1956 alhadnagy a Néphadsereg hősi halottja.”

Történetét az „Ismeretlen hősök, piliscsabai fiúk” című könyvből ismertem meg. A könyv az Újhold Kiadó gondozásában 2004-ben jelent meg. Az anyag gyűjtésében, a dokumentumok kutatásában, a nyomdai műveletek rendezésében dr. Deli Árpád, Piliscsaba akkori alpolgármestere volt az irányító. A legnagyobb kutatómunkát a Piliscsabáért Egyesület és tagjai végezték a Magyar Rádió támogatásával. A Piliscsabáért Egye-

sület emléket állított az 1956-os forradalomban áldozatul esett öt piliscsabai katonának, közöttük Albecker Rudolfnak is, akik életüket adták a szabadságunkért. 2004. október 22-én Budapesten, a Magyar Rádió Bródy Sándor utcai homlokzatán dr. Seregély István egri érsek, a Magyar Katolikus Püspöki Kar elnöke, felszentelte az emléktáblát, amely az öt piliscsabai fiúnak állít emléket. Az avatón beszédet mondott Wittner Mária szabadságharcos, egykori halálraítélt.

Az 1956. október 26-ai, Sötétkapunál történt vérengzés áldozatai között Esztergom-tábori (kertvárosi) is volt. Bugárdi József 28 éves, kétkézi munkás, fiatal házaspár. Ő is benne volt a város főteréről induló autóbuszban, illetve a tetején, amelyre tüzet nyitottak a hadosztály parancsnokságáról. A tizennégy halott között ő is életét vesztette. Több nap várakozás után kiadták a holttestet. A család temettette el. Lánya akkor volt egyéves. Tőle tudom a következőket. A 2000-ben kiadott Fakász Tibor: Esztergom 1956-os históriája című munkájában édesapja neve a 26-os és a 45-ös oldalon szerepel. Az utóbbi oldalon hibásan. A nevében szereplő „u” betű helyett „o” van. Sírja Kertváros temetőjében található. Sírhelye: III. parcella, I. sor, 1–2. sírhely. A síremlékén a felirat: „Bugárdi József 1928. 04. 18. – 1956. 10. 26.” A Sötétkapunál lévő márvány emléktáblán neve a második helyen olvasható. Itt már helyesen szerepel a neve. Szinte jelképes, a forradalom és szabadságharc első napjaiban vesztették mindketten fiatal életüket, egymástól távol. A temetőben találkoztak, sírjuk egymás mellett van. Albecker Rudolf Budapesten, a Rádió utcánál, Bugárdi József Esztergomban, a Sötétkapunál adta fiatal életét a történelem viharában.

A kertvárosi Dely József, nyugalmazott honvéd alezredes, tagja volt annak a tisztikülönítménynek – parancsnokuk Pálincás-Pallavicini Antal őrnagy –, akik végrehajtották 1956 őszén Mindszenty József bíboros, hercegprímás Felsőpetényben, az Almásy-kastélybeli házi fogságából történő kiszabadítását. Majd a rétsági laktanyába szállítását, ahol a bíboros, hercegprímás az első szabad éjszakáját töltötte. Ezután Dely József 1956 novemberében részt vett a rétsági laktanya személyi állományának és harci technikájának a szovjet hadsereg elleni körkörös védelme felállításában. Ezekért a „ténykedésekért” Dely Józsefet 1957 februárjában két és fél éves börtönbüntetésre, katonai rangjának és katonai jogainak megfosztására ítélték. Az ítéletet az utolsó napig letöltötte különböző börtönökben. Szabadulása után a polgári életben, a dorogi bányaiüzemknél tudott elhelyezkedni gépkocsi-előadóként. Onnét vonult nyugállományba.

Dely József rehabilitációja, előléptetése, katonai jogai visszahelyezése a rendszerváltás után

történt meg. Kertvárosi családi házában élt. Innét ápolta a történelmi emlékeket, szervezte, tartotta a kapcsolatot a volt tisztekkel, bajtársakkal. Innét járt el a megemlékezésekre, koszorúzásokra, bajtársi összejövetelekre. Büszkén viselte a főtiszti egyenruháját. Az évek során már csak egyedül maradt, mind elhaláloztak mellőle a tiszti különítmény tagjai. (A parancsnokot, Pálinkás-Pallavicini Antalt 1957. 12. 10-én kivégezték). Gyermekei, unokái az ország más részein boldogultak. Életének utolsó éveit Esztergomban, a ferencesek otthonában töltötte. Ott hunyt el négy héttel 90. születésnapja előtt. Temetése 2015. január 15-én, csütörtökön 10 órakor, hűvös időben, ám ragyogó napsütésben, Kertváros temetőjében ferences rendi szertartással, katonai tiszteletadással, díszőrséggel, zenekarral, kitüntetéseknek díszpárnán történt bemutatásával történt. Dely József (an.: Agócs Mária, 1925. 01. 27. – 2014. 12. 26.) sírhelye: VI. parcella, 11-es sor, 8–9-es sír. A katonazenekar a Himnusz hangjaival tisztelgett a temetés kezdetén, majd gyászzenével kísérte az egyházi szertartást. Az urna elföldelése alatt háromszoros díszsortűz dördült. A temetést a zenekar a Szózat és a Szilencium eljátszásával zárta. Dely József nyugalmazott alezredesnek megadatott a rehabilitáció.

Jobb oldalon Szokolik Sándor, a többiek az őt elkísérő osztálytársak a kesztölci ünnepségen (a szerző fényképfelvétele)

Még az én '56-omhoz tartoznak a következő sorok. A rokonaim közül az unokaöcsém Páparól 15 évesen távozott nyugatra. Reggel elment iskolába, mint minden nap. Másodikos középiskolás diák volt. Édesanyja, testvérbátyja és a rokonok már csak Ausztriából kaptak róla hírt. Kanadában telepedett le. Most is ott él családjával. Kapcsolatom interneten keresztül van vele. A középiskolás, érettségizett osztálytársaim közül hárman távoztak 1956 végén nyugatra. A negyedik osztálytárs a '70-es években disszidált Esztergomból (akkor még így mondták) Nyugat-Németországba, már mint végzett gyermekor-

vos. Az '56-osok közül a kesztölci Levicsek Károly Svédországban, a szintén kesztölci Szokolik Sándor Ausztráliában, a piliscsévi Madarász Gyula pedig Kaliforniában telepedett le. Az élőkkel interneten tartom a kapcsolatot. Az érettségi találkozóinkra a 30.-tól kezdődően mindegyikre „hazahoztam” őket. Tavaly volt a 60. érettségi találkozó. Erre Levicsek Károly már nem tudott eljönni. Elhalálozott. Emlékezetes vele kapcsolatban az 1986-os találkozó. Tőle tudtunk meg olyan részleteket az év áprilisában, Csernobilban történt atomkatasztrófáról, amelyek a magyar híradásokban nem jelentek meg.

A tavalyi érettségi találkozó is emlékezetes számomra. Én már az év elején tudtam, hogy a Magyar Nemzeti Levéltár Komárom – Esztergom Megyei Levéltára konferenciát szervez az 1956-os év 60. évfordulójához kapcsolódóan a Szent Adalbert Központban. Azt is tudtam, hogy az Ausztráliában élő volt osztálytársam, Szokolik Sándor az 1956-os naplóját Magyarországon az utókorra akarja hagyományozni. Nem tudta ki nek. Kért, segítsék. Itt jön össze a két esemény. Én az érettségi találkozó időpontját úgy szerveztem, hogy a két esemény „találkozzon”. Felkerestem dr. Wencz Balázst, a levéltár igazgatóját, az egyik szervezőt. Mindezt elmondtam neki. Megadtam a volt osztálytársam internetes elérhetőségét. Innentől kezdve már a kettőjük „ügye” volt a konferencián való szereplés. Katalizátorként én megtettem a tőlem elvárható szervezést. A végeredmény az lett, hogy a konferencián Szokolik Sándor kb. 50 perces előadást tartott családjá történetéről, kesztölci emlékeiről, különösen az 1956-os történekekről a településen, a „Kesztölci Köztársaságról” és az ötödik kontinensre érkezéséről. Az előadása végén az Esztergomban működő Komárom-Esztergom Megyei Levéltárnak ajándékozta az 1956-os naplóját. A napló a Kesztolecről történő indulással kezdődik és 1957-tel fejeződik be, amikor Ausztráliába érkeztek. A napló magyar nyelvű. Szokolik Sándor részt vett szülőfaluja, Kesztolec által 2016. október 23-án este, az ottani kultúrházban tartott évfordulós megemlékezésen és a szabadtéri koszorúzáson. A kultúrházban rövid visszaemlékezése után a település polgármesterének – Vöröskői Istvánnak – átadta naplójának hiteles másolatát, és nagyapja I. világháborús naplóját, amely szlovák nyelven íródott. A magyarra fordítást ő maga végezte. A polgármester örömmel vette át az írásokat, és bejelentette, a dokumentumokat a könyvtárban helyezik el. Itt mindenki hozzá tud férni. Ennek előzetes szervezésében nem vettem részt. Csak személyesen voltam jelen, rajtam kívül még három volt gimnáziumi osztálytárssal. Azok jelenlétét én szerveztem. Ezzel zárul az én '56-om.

Hagymás István

Pipacslelés

Elhangzott Mayer Erzsébet: *Íme, a Nőember – kulturális nőtani ismeretek* című könyvének (Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, Pilisvörösvár, 2016) bemutatóján a budapesti Marczibányi Téri Művelődési Központban, 2016. november 25-én

Üres parton
üres csónak.

Nefejejcsek
locsolódnak.

Tág a világ
mint az álom.

Mégis elfér
egy virágon.

Az egyesek által Ezüst Eliz néven számon tartott Mayer Erzsébet világa nemcsak Weöres Sándor *Pára* című versének nefejejcse, virága, de Olescher Tamás *Pipacsában* is ott tágul, sűrül, lüktet...

A Nőember – akiben már nemcsak a Hold ezüstje, hanem a Nap aranya is ragyog – búcsúszójában (értsd: bú csúszó) jelzi, hogy elolvastatta velünk könyvét, és – mint maga is idézi és mi is ide idézzük-időzzük – „most magyarázatot fűzünk hozzá. E tevékenység során észrevesszük, hogy maga a könyv is olyan könyvek magyarázata, könyvvé átalakítása, melyekre hivatkozik. Azáltal, hogy papírra vetjük, a mi értelmezésünk is írásmű rangjára emelkedik. Ha kiadják, azaz közléseztetik, maga is kiválthat észrevételeket, amelyek azután ismét...”

Eddig az idézet idézete, s hogy ne időzzünk feleslegesen, ha nem megy hátulról, hát kezdhetjük előlről (a bú-csúsztatást), legyen a kezdet a folytatás:

Pipacslány

Az anyám is tudja,
nagyanyám is tudta:

lányok ülnek a vetésben,
fejükön a szoknya.

Erzsébet, akinek Isten az esküvése, nevéhez híven, az Istenre, az Istennel esküszik, amikor a pipacshoz nyúl és kitarja azt, miközben a (vad) máktündér fejről a szirmokat lehajtja, és a szoknya már nem a fejeket takarja, hanem a virágot

Mayer Erzsébet

Íme, a Nőember

– kulturális nőtani ismeretek –

rejt. A pipacs feje – gubója, magháza – ezen a réven kiszabadul, megszabadul, felszabadul (elszabadul) a szoknya fogságából, és a születőfélben lévő pipacsbabában lassan felismerhetővé kezdenek válni Weöres Sándor és Bódy Gábor *Psychéjének* mélysötét világosságai, Beethoven hal(l)hatatlan *Elize* [azaz Elise nevű ihletője], A. Tóth Sándor szent-dekoratív báb-zárványa, annak ígéretes rózsás, pipacsos, magos, kenyeres öle, amelynek Wagner is hangot adott...

A *kulturális nőtani ismeretek* Nőembere nemcsak a pipacstündérek megszületésénél bábkodik, de a vadvirág bimbajából világra segíti az (ős)apát is, a pipacspapot, aki lehet miniszter, püspök vagy éppen bíboros. A pipacsbimbó kinyílása előtt a zöld csészelevelekből palástot sző, a szirmleveleket pedig papi szoknyává, reverendává szabja-varrja, majd egy elfelejtett gubóból megformázza, életre kelti a pap-baba fejét is... Igen, a bodollói, Sarlós Boldogasszony nevű templom (Sarlós Boldogasszony = Mária látogatása Erzsébetnél) esperes-plébánosa, Gábor Bertalan áll előttünk, annak rendje és módja szerint, teljes papi ruházatban, az éppen elkészült új oltár előtt. A szárnyas hársfaoltár pillangószárnyait Király Tamás faragta pipacsba, a Vizitációt Kiss Virág öltöztette pipacsszínekbe. A lélek művészeit a törvényes véletlen, másik néven: Mayer Erzsébet egészítette ki egymással, s az oltár két szárnyát, mint egy pipacsbimbót, már egy VirágKirályVirág nyílatta ki...

Az Erzsébetek festőműhelyében tett látogatásai során írónk írásai mögött áll ugyan, mint ahogy az Erzsébetek is a képek mögött, már csak az a kérdés, ki van a képek előtt, ki nézi, írja, olvassa a képeket? Erzsébet... A kettő egy...

Ha Lovász Erzsébet Kossal-Kosokkal kezdi a képet, akkor Mayer Erzsébet Halakkal búcsúztatja énünk darabkáit, hogy a vég és a kezdet egybeessék: fejhez a láb, hogy tetőtől talpig kerrek lehessen a teljesség, és a két Erzsébettel, a Pásztorral és a Halással sikeres a megváltás...

Ha Zsombori Erzsébet virágokba rejtve ad számot a matriarchátus idejéről, akkor Mayer Erzsébet Weöres Sándor már idézett virág világnyelvén fejti meg a rejtvényt...

Ha Mészáros Erzsébet meseillusztrációinak játékos tünderei elbíznák magukat jótésükben, akkor Mayer Erzsébet a rend kedvéért Weöres Sándortól kér kölcsön (kis)fiúkat, hogy minden(ki) a helyére kerüljön:

1.

Ha majd hatéves leszek
Ibit elveszem feleségül
mercedes kocsit vezetek
Ibi nem ülhet bele
otthon a hele.

2.

|KARESZ HÜJE|
|GYÖNGYI HÜJE|
csak én vagyok okos
énnekem a segembe is felyem van.

Igen, a fiúk a mákvirágok. Ez a fi virág-világ úgy és akkor teljes, ha a fej a seggben foglal helyet. Van erre egy találó kifejezésünk: seggfej...

Ezekből a mákvirágokból nevelt seggfejek gyalázták meg és tették kopárrá az anyaföldet az írás szerint. Ez a gyalázat szülte a *Grbavica – Szerelmem, Szarajevó* című filmet, amelyet Jasmila Zbanic rendezett. A film a győzelem fedezetéről, a nőknél elkövetett szexuális erőszakról ad hírt, ezt adja tovább az írás, és aki hallja, adja át...

Ugyanez az ősgyalázat készítette az észtfinn írónt, Sofi Oksant a *Tisztogatás* című regény megírására, amely a legyőzöttek történelmi tapasztalatait önti szóba és írásba. A gyalázatnak a testi-lelki fájdalomából merít megrázó ihletet Polcz Alaine, aki a férjet, az orosz katonát (szovjet katona lenne a pontosabb kifejezés), a papot járja végig, vagyis mindazokat, akik rajta is átmentek. Ezeknek az (át)meneteknek a visszhangjait hallhatjuk felerősítve a *Nőemberben*.

Herta Müller, a mélyből kiáltó asszonyok szólistája, Mayer Erzsébet Herta Müller szószólója... Ezen a T. S. Eliot *Átokföldjénél* is kopárabb földön már semmi sem nő, senki sem Nő, nem ember...

Hacsak nem a pipacs, amellyel a háborús áldozatok emléknapiját ünneplik. Az első világháborúban a hosszú, elhúzódó harcok során a harcterek lepusztultak, sík, kopár területekké váltak, ahol semmi sem maradt meg, kivéve az igénytelen pipacsot. A harcmezőket már a háború idején is pipacsok borították, úgy, hogy körbenőtték az elesettek sírhalmait. Tudni vélik, hogy a virág az elesettek véréből hajtott ki...

Miért van az, hogy a magyar, első világháborús katonadalok sohasem a győzelmet éneklék meg, hanem a nők (anyák, szeretők) és a katonák vesztét siratják...?

Ellőtték a jobb karomat, folyik piros vérem,
nincsen nékem édesanyám, ki bekösse nékem.
Gyere kisangyalom, kösd be sebeimet,
s gyógyítsd meg a bánatos szívemet.

Gyere kisangyalom, kösd be sebeimet,
s gyógyítsd meg a bánatos szívemet.

Odakünn a Kárpátokban dörögnek az ágyúk.
Szegény magyar honvédeknek elfagyott a lábuk.
Nincsen, aki megsajnálja, csak az a sok
árva gyerek odahaza várja.

Nincsen, aki megsajnálja, csak az a sok
árva gyerek odahaza várja.
(...)

De a háborúk nemcsak a katonákat sodorták messze a hazájuktól, babájuktól, családjuktól, anyjuktól, maguk az édesanyák is idegenek lettek, maradtak saját földjeiken. A békét a győztesek diktálják, de a győzelem nem mindig fényes, maga a fény sem mindig fényes.

Mayer Erzsébetnél például az égi szikra kifejezetten sápadt (lásd: *Az égi szikra sápadt fénye. Fejezetek a vakság és a sötétség kultúrtörténetéből* című könyvét, Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, Pilisvörösvár, 2014). Zágorec-Csuka Judit viszont *A fény győzelméről* ír levélregényt (szintén MBKKE, 2015), amelyet napraforgóba csomagol. A *Nőember* ezzel szemben pipacsba borul.

A pipacs – vagy ha úgy tetszik, vadmák – az érzékenység vadvirága, amely az extravagancia, a vigasz, a képzelőerő, a kreativitás, de a múlt szépség, a feslettség, valamint a gyorsan múló, heves fellángolás magjait is ígéri. Ígéret szép szó...

S vajon mit ígérnek az Annák, a Jókaiak, a Sudarak, a nagy anyák, a nagymamák, az ősanyák? Az írások szerint:

Önzést, bénultságot, kisajátító ragaszkodást, amit szeretetnek szoktak nevezni, anyósok közötti viszályt, mentális gyötlenkedést...

Szegény Sudár Anna, (fény)Sugár Anna...

Csak a betűket, neveket kell felcserélni a papíron, hogy megváltozzék a dolgok előjele. Igen, a vizitáció, ez a megoldás: Mayer Erzsébet látogatása az Anyánál, vizitációja az Annáknál, az *Íme, a Nőember* című, pipacsos-könyvben, amely nem más, mint egy kis pipacs-zseb-szárnyas oltár. Nyitnikék, ez segít, gyógyít, mint a pipacs, ami gyógynövény: nyugtat!

De azért nem árt vigyázni ezzel a pipaccsal, mert még bepipul, és veszedelmes (nemi) viszonyok okává-okozójává válik.

A pipacsot egykor, egyesek afrodiziákumként fogyasztották, máskor, mások fogamzásgátlás, sőt magzatelhajtás céljából vették magukhoz.

Talán nem véletlen, hogy a pipacsság éppen *A kígyó árnyéka* című Rakovszky Zsuzsa-regény kapcsán kerül a *Nőember* gyújtópontjába, aranymetszetébe. A regény és a pipacsírás boszorkánykonyhájában ezúttal férfiak keverik a vérfertőzés kotyvalékait, akik történetesen hivatásos patikusok, „profi” apák, saját lányaik urai, szeretői, férjei egy személyben, árnyékuktól, az áspiskigyótól felindult ösztönlények. Ebben a konstellációban a lányoknak egy, és csakis egy leosztott szerep juthat osztályrészül (az idézet idézete):

„...a pipacs valójában ama leány elváltoztatott alakban, akit a holtak birodalmának fejedelme elragadott s magával vitt a föld alá feleségnek, de anyja könyörgésére és Szűz Mária közbenjárására Isten megparancsolta az alvilág urának, hogy minden évben eressze vissza anyjához egy rövid időre... Kétség sem fér hozzá, hogy egyetlen más virág sem lehet a holtak közül vissza-visszatérő leány, csakis a pipacs. Azért hullatja el olyan hirtelen a szirmát, s azért fekete a közepe, hogy a holtak birodalmára emlékeztessen.” (52. oldal)

De tartogat még titkokat a pipacsbimbó is.

A kis- és nagylányok, nagy-kislányok, a lánybimbók májustól júliusig, a pipacsvirágzaskor régebben gyakran játszották a „Sör-e, bor-e, pálinka-e...?” játékot. Pipacsbimbókat gyűjtöttek a búzatáblák széléről (a pipacs a gabona gyomja), körülülték, és hol egyikük, hol másikuk kérdezte: „Sör-e, bor-e, pálinka-e, rózsaszínű pántlika-e?” A válaszadónak ki kellett találnia, hogy a kezében tartott pipacsbimbóban milyen színű a nyílatlan virág. A fehér szín volt a pálinka, az jelentette a fejletlen virágkezdeményt, a rózsaszín a sör, a már nem fejletlen, de még nem érett virág a bimbóban, a vörös az érett, rejtett „borvirág”. Aki eltalálta a színt, színét, az megehetette a bimbóból kihámozott pipacsszirmot, és átvehette a játék kérdezőjének szerepét. A nagyobbak tudták, hogy a teltebb bimbók az érettebbek, ezek állnak legközelebb a kinyíláshoz, a virágba boruláshoz, a piros színhez, a vörösbor-

hoz. Ezen a réven pipacsukra letek, színt vallottak, maguk is egylényegűvé váltak a virág vörös, érett szíromleveleivel, havi véres szűzhártyájukkal. Kijárt nekik a vörös pipacsbor, amit ha elfogyasztottak, talán kicsit el is bódultak a virágital vadmakonyától.

Ezekről a bódult, megbűvölt, se nem kicsi, se nem nagy kislányokról mesélnek a *Nőemberben* a mű-tündérmesék írói, akik egyszersmind a pedofília tudós szakértői is. Csodaországban, Tükörországból utaztatják kis hősnőiket, miközben civilként a viktoriánus Anglia prűdül-éretlen férfiaként visszaélnék a kislányok cseppet sem aszexuális ártatlanságával. (Lewis Carroll nem csak istenítette a gyerekeket – 56-os oldal.)

56-hoz kötődik Vladimir Nabokov híres-hírheft *Lolitájának* angol nyelvű megjelenése is, amit már csak a magyar forradalom bukása miatt sem jó újraolvasni annak az embernek, aki történetesen Nő és még magyar is...

Nagyon fáj:

A Lolita név a Lola becéző alakja, ez utóbbi a spanyol eredetű Dolores becézője. Szűz Máriát, a Fájdalmas Anyát (Mater Dolorosa) rejti. (Spanyolul: Maria de los Dolores.) Azokat a leánygyerekeket nevezték régebben ezen a néven, akik szeptember 15-én, a Hétfájdalmú Szűz (Mária) napján születtek. A regény *Lolitájának* becserkészése, levadászása, rabszolgasorba való taszítása, a rajta elkövetett perverz erőszak és végül a számára halálos gyermekszülés legalább olyan fájdalmas lehetett, mint egy embermagyarnak a szabadságharc leverése...

Így jutottunk 56-ról 65-re, a Victim oldalra, Császár László verséhez, a Stockholm-szindróma kórlapjához: Az áldozat azonosul az agresszorral...

A pipacs a nevét onnan kapta, hogy szíromlevelei pattogó, csattogó, paccsoló, pipacsoló hangot adnak, ha például játék közben a (leány)gyerekek a tenyerük közt vagy az ajkukon pattogatják vagy felfújják és a kezükhöz csapva elcsattantják. A pipacs tehát nemcsak hangutánzó szó, de maga is hangadó, hangszer a Nőember ajkain, amelyet Wagnerhez lehet hangolni. A Wagner-operákat és a férfivágynak nem teljességi törvényét már a Nőemberben lakozó férfi, a jungi animus demonstrálja. Mayer Erzsébet a 6. fejezetben (nota bene!, a hat latinul: sex) nemet vált, miközben tovább igenli a Nőt. Férfiszemmel, férfiszívvel Wagner, Szabó István, Bartók Béla, Babits Mihály, Bergman, Shakespeare, Hamlet, Goethe, Mínuusz stb. bőrébe bújva pipacsolja el a vergődő férfilelek panaszdalát. Ebben a fejezetben tűnik fel a Nőember mellett a jóléti társadalom mutatós, irigylésre méltó hagyományembere [ennél a szónál az előadó magára mutatott] is. Tükör által homályosan? Vagy víz által tisztán?

A 7. fejezet komplementer, az elemzett szerzők: Esterházy Péter, Weöres Sándor, Lányi András (micsoda név!) ezúttal maguk bújnak női hóseik bőrébe, a változatosság kedvéért. Ezen a ponton a hagymaemberek kissé elbizonytalanodnak, nem látják ugyanis a pipától a pipacsot, csak a pí(p » 3,14)-füstöt érzékelik, és jóléti társadalom ide, az irigylésre méltó lét oda-visszafelé, kezdik mormolni a varázsszót: pipacsapi-csa-pi, csapicsapicsapicsapicsapicsapi csapicsapicsapicsapicsapicsapicsapi...

Hát, hová túntél?

Aztán a következő fejezetben a görög mitológiából kerül elő Dióné, Thetisz, Rheia, Themisz, Mnemosyné, Déméter, Héra, Danaé, Európé, Szemelé, Alkméné, Létó, Asteria, Ió, Jünx, Léda, Nemezisz, Kallisztó, Antiópé, Lamia, Maia, Éosz, Láodameia képében csak azért, hogy Zeusz, az alfahím, aki férfibőrben jelenik meg (csak az arcán nincs bőr), szóval, hogy Zeusz arcátlanul valamennyit magáévá tehesse, ahogy ez egy főfériistenhez illik. A felsoroltak közül sokan Zeusz rokonai (anya, testvér, lány, feleség stb.).

Hát ez a helyzet, ez a nagy helyzet Európa gyökereivel, és ezen a ponton szintén csak a szócséplés marad: zeuszszuezzeuszszuezzeuszszuezzeuszszuezz...

Zeusz odafelé görög főisten, alfahím, ahogy az írás tartja, de visszafelé Suez, csatorna, például szülőcsatorna (1956-ban az egyszerű szovjet katonák azt hitték, a Szezi-csatornához mennek „felszabadítani”).

Móricz Erzsébet útjelző táblái mutatják a ki-és a bemenő forgalom irányát...

A borzongással tudomásul vett, ellenszenves Zeusz egészen odáig megy a megmerevedésben, hogy Szurcsik József festőműhelyében kövületté válik, majd a további metamorfózis (saját öntörvényei) során tartását-gerincét veszti.

Szurcsik József és a Nőember egy cipőben járnak: alattvalók.

Ósei, utódai Lovász Erzsébet Kosainak-Halainak...

Lassan, de biztosan záródni látszódnak a zodiákus-Nőember szirmai.

A Kos a zodiákus-Nőember feje, a Hal a talpa.

A világ, Weöres Sándor Csónakja, Locsolódó Nefelegcse és a Nőember pipacsa, Szurcsik József Halbölcső-koporsójában halélélhal és együtt ring Kelle Antal élő-faszínú sakkjával, A. Tóth Sándor bábjával, amelyből majd újra kiröppen Mayer Erzsébet körpályára írott pipacspillangója, hogy újra pipacsot lellessünk, megleljük saját pipacsunkat.

Csányi Barbara

A lépcsőn ülve

Egy kutya ült a lábam mellé, engem nézett, bólintott.

Szemében a bánat gazdára talált, mert tudta, egyedül vagyok.

Újjaim közt végigszaladt selymes bundája, arcomon félmosoly,

s mikor megköszöntem volna, már ott sem volt.

Úr

Lelkem mint egy kis bolygó kering egy sötét rendszerben.

Idegen napok vonzásában futja köreit, s ha néha-néha közelebb ér, szívébe szúrják ólom sugaraikat.

Oly hatalmas az úr, félek.

Félek, hogy a tükörcsillagok nem hazudnak több mosolyt az arcomra,

és a csendből kiszűrődő mély dobogás is megszűnik holnapra.

Csillagtalan

Alkonyodik a szívem felett, minden csend és nyugalom,

pára szállt a lelkemre, egyedül vagyok.

Elfogytak az imáim, nincsenek már láncaim, egyedül vagyok.

Elfogott egy gondolat, hogy eltemessem a gondokat

szemhéjam börtöne alá.

Csillagtalan az égbolt, és nem ragyog, és nem ragyog,

mert tudja, egyedül vagyok.

Mayer Erzsébet

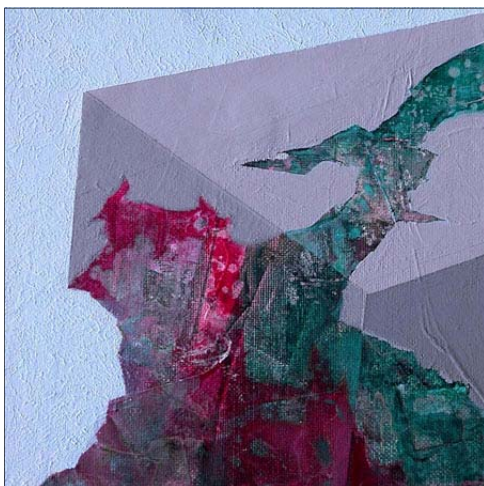
Az átalakulóban lévő állandóság – Fülöp Zoltán képeiről

2002 óta hazánkban rendszeresen megünnepeljük a Magyar Festészet Napját október 18-án. Ez alkalomból került sor idén a budapesti Vízivárosi Galériában a MINIKÉPEK kiállításra, ahol 100 meghívott festő egy-egy 20 x 20 cm-es vászonra készített alkotással képviseltette magát. Zöld Anikó festőművész kezdeményezése évek óta nagy népszerűségnek örvend, részben mert az érdeklődő befogadó áttekintést kaphat a kortárs magyar festészetéről, hiszen együtt láthatja a különböző generációhoz tartozó, a különböző stílust és alkotói szemléletet képviselő festők munkáját, részint mert a kisméretű kép festése kihívást jelent a résztvevő művészeknek.

Egy száz képből álló kiállítást áttekinteni nem könnyű feladat. A Vízivárosi Galéria falain jól *festettek* együtt. Fülöp Zoltán Fúzió című képe előtt mégis megálltam, és hosszasan elidőztem. Megfogott a kép kompozíciós fegyelmé, a kidolgozás aprólékosága és a mű sűrű gondolatisága. Bizonyoság mindezt arra, hogy nagyon komolyan vette a miniképek lehetőségeit. Érthető, hiszen ezek valóban megváltoztatják a festmény kommunikációs helyzetét. Például a befogadói magatartást, mivel a nézőnek közel kell hajolnia a látvány befogadásához. De komoly elvárásokat támaszt a festővel szemben is, hiszen erőteljesebben kell figyelnie az apróbb részletek kidolgozására, amik a nagyobb méreteken a színek, formák s azok térbeli elhelyezése okán nem mindig kapnak megfelelő hangsúlyt. A miniképek ráadásul könnyen leleplezik a művész esetleges hanyagságát vagy szellemi lazaságát, személyisége hiányosságait.

Fülöp Zoltán civilben mérnökember, így nem áll távol tőle a megfontolt konstrukció és az aprólékosan, fegyelmezetten kivitelezett téma. Egyszerre ismeri és érti a vonalzó szigorát, a szabályos mértani testek egyértelműségét. A mérnöki világban a „mű” és a valóságba átültetett, lemásolt változata fedésben vannak. Az alkotó számára ezzel ellentétben átléphetők a vo-

nalzók diktálta határok, miáltal beléphet a művészetek teremtett világába, ahol a személyes élmény, a megélt tapasztalás és a világhoz való érzelmi viszony is jelen van a műben. Fülöp Zoltán alkotásai azt bizonyítják, hogy ez a kétféle világlátás termékenyítően kapcsolódik össze. Az egymást kiegészítő hatásukat a metamorfózis fejezi ki leginkább. Az amorf formák a szabályosba, a rendbe törekszenek és viszont, de szüntelen kölcsönhatásban vannak egymással. Képeinek festői gazdagsága többek között abból fakad, hogy ezt az áttűnést, átfordulást több szinten is érzékeli, érzékelteti ugyanazon a képen, így növelve a tartam gazdagságát. Mindezek által a kultúrtörténet ősrétegébe visz bennünket a művész, ahol a káosz és a rend alakváltozásai, áttűnései zajlanak, s ahol Demiurgosz, a kivitelező *mérnökember* a diabolikus lebontó erőkkel harcol szüntelen. Hivatkozhatnánk a Tragédia Ádámjára és Luciferjére is, akik ugyan némi kereszt-

Fülöp Zoltán Fúzió

tény interpretációval töltik be a szintetizáló és a diabolizáló folyamatok összekapcsolódását, de ennek a két, egymást feltételező erőnek a megnyilvánulásai. Madách zsenialitását még az is bizonyítja, hogy a Tragédia háttérében minduntalan szerepelteti Évát, Ádám asszonyi részét, vagyis a racionálisan gondolkodó, céltudatos, nagyratörő férfi mellett megjelenik annak érző, irracionális párja is. Mondhatnám úgy is: a szabályost minduntalan kikezdő amorf alakzat.

Ahogy bevezető soraimban említettem, Fülöp Zoltán a Vízivárosi Galériában FÚZIÓ című képevel képviselte magát. Miniképén a fuzionáló folyamat több vonatkozásában is megjelenik. S mivel a szüntelen átalakulás átível a mindenkori aktuális időn, a képet akár aktuális helyzetképként is értelmezhetjük. Legszembetűnőbb a szabályos mértani testek és az amorf formák közötti fúzió, mintegy jelezve, hogy az első a racionális ész terméke, míg a második az irracionális intuíció és érzelem megnyilvánulása, ami kívül esik az első hatáskörén. Ugyanez az egymásnak feszülés érzékelhető a vörös és a zöld szín között, melyek közül egyik sem áll nyeresre, hanem egymásba alakulnak. Olyan ez a kép, mintha Laoce bölcsességéhez készült volna illusztrációnak. Ugyanis a dolgok nem alá-fölérendeltségi viszonyban helyezkednek el, hanem komplementerei egymásnak, így lesz a növekedés és a fogyás, a kiegészülés és a hiányosság, a most és az örök egymás párja. Ami sík, az felfogható egy

térbeli idom vetületeként is. S mindez a kölcsönhatás igaz a kultúrára, a civilizációra, a vallásra és a nemzetekre is, hiszen mindezek ugyanannak a folyamatnak az ellentétes irányú megnyilvánulásai, vagyis egymást formáló erők.

Az **ÁTRENDEZŐDÉS** (80 x 60 cm) című kép mérete alapján nem sorolható a miniképek közé, viszont a benne megjelenített tartalom szerint nagyon közel áll a Fúzióhoz. Megtört, helyükből kimozdított formákat látunk. A kölcsönhatás ereje az egymáshoz, egymásra, egymásba torlódó testek új alakzatában szinte félelemkeltően jelenik meg. A síklapok mintegy emlékként magukon őrzik repedezett mélységüket és málló domborulatukat, elvesztett egykori helyüket, de az új átrendeződés miatt jelenleg helytelenek és amorfok. Ilyen lehetett Hamlet kizökkenő ideje. A kép számomra azt is sugallja, hogy a helyreállítás, az új megszületése kínosan kínzó folyamat lesz.

Fülöp Zoltán ehhez a világréze keléshez hosszú utat járt be. Azok közé az emberek közé tartozik, akik képesek az állandó növekedés, szellemi gyarapodás érdekében tanulni. S képes felismerni a másokban lévő tudást, értéket, amihez tisztelettel viszonyul. Éppen emiatt tartósak és mélyek emberi, szakmai kapcsolatai, merthogy ezek sincsenek meg egymás nélkül. Álljon itt bizonyoságként a művész vallomása a megtett útról, s különösképpen arról, hogy a szakmaiság és az emberiség összetartozása milyen mély tiszteletet vált ki benne. „Tóth Tibortól az alapokat sajátítottam el, a modell utáni rajzolás, a látvány utáni festést, ezen felül az alázatot... Aztán megismertem csíkszeredai Zsigmond Marci barátomat, aki hosszas beszélgetéseink során bevezetett a modern festészet bugyraiba. Ezzel vette kezdetét irányváltásom... A Bauhaus módszerét követő Kiss János Mesteremtől a látvány átlényegítését, az absztrahálást tanultam meg. Nagyszerű, gyakran filozofikus okfejtései gondolkodásmódomra tettek nagy hatást... Utolsó Mesterem Bakonyi Mihály volt. A következetesen felépített tanítását lépcsőről lépcsőre követve nyertem tagfelvételt a Magyar Alkotók Országos Egyesületébe (MAOE),

Fülöp Zoltán: Átrendeződés

a Magyar Festők Társaságába és a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetségébe (MKISZ). Kikötésre, tiszteletre tanított.”

A fentiek alapján tisztába jöhetünk Fülöp Zoltán ars poeticájával. Mindent, amit a mesterektől tanult, legyen szó vonalvezetéséről, absztrahálásról, kompozíciós rendről, azt egyénivé tette személyes élményvilágának megfelelően. A látvány csak akkor érték számára, ha tartalmat hordoz, a mesterségbeli tudás csak akkor érték, ha szellemiséggel párosul, s ha festménnyé formálásuk pedig a befogadó számára a többféle értelmezést is felkínálja.

Fülöp Zoltán éppen, mert mély tartalmak hordására törekszik a festészet eszközeivel, a közelmúlt történelmi eseményeit is képes absztrakcióval elénk tárni, biztosítva ezzel a múlt és jelen közti idő folytonosságát. **TŰZFÉSZEK** (80 x 60 cm) képével az '56-os forradalom barikádepítőire emlékez-

Fülöp Zoltán: Tűzfészek

zük. A kép címe előrevetíti a tűz és a barikád fontosságát. A kifejezőerő itt is a színekben és az amorf formákban tükröződik. A kép előterében látható barikádot itt egy éppen felrobbanó Molotov-koktél fénye „festi” vörösre. A széthulló formák mögött ott sejthetjük a pesti utcákat, a lakótömböket, börtönrácsokat, amelyek a forradalmat követő megtorlás egyik eszközére utalnak. Ezek a piszkosfehér sávok ugyanakkor át / ki / elvezető utat is sugallhatnak. Felismerhető egy kereszt alakja is, nem véletlenül, hiszen a festő tiszteleg és emlékezik az utca-

harcokban elesett forradalmárookra. A színek valóban is beszédesek: a halálos vörös mellett az életet fojtó szürkéken át a zöldek mégis valami életerőt hordoznak még akkor is, ha elmosódtak.

A Miniképek eközben a Vízivárosi Galériából az V. kerületi Hereditás Galériába kerültek Fülöp Zoltán képével együtt, növelve azoknak a jelentős kiállításoknak a számát, ahol közös élménnyé válhat az átalakuló állandóság általa kifejezett vizuális élménye.

A művekről a művész készítette a fényképfelvételeket.

Eseménynaptár

2017. február 3. (péntek) 18.00, Laskai Osvát Antikvárium (2500 Esztergom, IV. Béla kir. u. 6.). Kovács László és Görföl Jenő *Biblia pauperum. Középkori faliképek* című könyvét bemutatja a két szerző (történelemtanár, ill. a Csemadok országos titkára).

2017. február 10. (péntek) 18.00, Szent Adalbert Központ (2500 Esztergom, Szent István tér 10.). *Esztergom és környéke kincsei*, helytörténeti előadás-sorozat a Laskai Osvát Antikvárium szervezésében. *Egy világbirodalom végvidékén – A római límes emlékei a Dunakanyarban*. Gróf Péter régész-muzeológus, az MNM visegrádi Mátyás Király Múzeuma munkatársának előadása.

2017. február 17. (péntek) 18.00, Laskai Osvát Antikvárium (2500 Esztergom, IV. Béla kir. u. 6.). Hrubos-Takács Róbert: *A Tatai Patara* című könyvét vetített képes előadás keretében a szerzővel beszélgetve ajánlja az érdeklődők figyelmébe dr. Négyesi Lajos hadtörténész.

2017. február 24. (péntek) 18.00, Szent Adalbert Központ (2500 Esztergom, Szent István tér 10.). *Az Esztergom és környéke kincsei* című előadás-sorozat keretében *Dorog – A Dorogi Füzetektől a gyermekkutatók helytörténeti könyvsorozatáig*. Kovács Lajos, Dorog Város Barátainak Egyesületi elnöke és Molnár Villó diákkutató előadása.

A Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület programjai

2017. február 18. (szombat) 10.00, Helischer József Városi Könyvtár, Esztergom, EVID 2016/3 bemutató szerzők és szerkesztők részvételével. Kiemelt szerző: Czírok Ferenc író, költő, képzőművész.

2017. február 21. (kedd) 17.00, Magyar Írószövetség Könyvtára (Budapest) Zágorec-Csuka Judit *Ismeretlen vadászmezők* című verseskötetét és *A fény győzelme* című levél-regényét bemutatja és a szerzővel beszélget Zadravec Szekeres Ilona magyartanár, versmondó, közreműködik Bači Jasna és Szőke Zita versmondó.

2017. febr. 24. – márc. 17. Kernstok Galéria, (2536 Nyergesújfalu, Kossuth L. u. 104–106.) Kovács Géza sepsiszentgyörgyi szobrászművész kisplasztikai kiállítása. Megnyitja 16.00-kor Feledy Balázs művészeti író. **A programot az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára létrehozott Emlékbizottság támogatja.** A művészről bővebben: www.kovacsgeza.com

1956
2016

A MAGYAR
SZABADSÁG
ÉVE

2017. március 1. 17.30, Róth Miksa Emlékház (Budapest), Pribojszky Mátyás *Citerával, tollal* című életút- és könyvbemutatója. Házigazda Geröly Tibor, a Művészetbarátok Egyesületének elnöke, közreműködik Petrozsényi Eszter színművész.

2017. március 6–31. OTP Bank Galéria (1131 Budapest, Babér u. 9.) csoportos tűzzománc-kiállítás Hernádi Paula, Rácz Gábor és Zsuffa Péter zománcművészek részvételével. Megnyitja Rácz Gábor iparművész. **Támogató: 1956-os Emlékbizottság**

2017. március 9. 14.00, Mansfeld Péter Galéria, Budapest, AGORA dokumentumkiállítás. Az AGORA nemzetközi képzőművészeti szimpózium, Gyórfy Sándor grafikus- és festőművész vezetésével. A kiállítás az elmúlt 25 év több mint 300 részvevője közül a kiemelkedő alkotók munkáiból készül. Megnyitja Gyórfy Sándor.

2017. március 14–29. TÁR-LAK Szalon, Esztergom, A. Bak Péter festőművész kiállítása, megnyitja a kiállító művész. Közreműködik Wernke Bernát költő.

2017. március 24. – május 4. Sugár Galéria, Esztergom, Kovács Géza szobrászművész kisplasztikai kiállítása. **Támogató: 1956-os Emlékbizottság**

2017. április 6., 18.00, Városi Könyvtár, Lenti, Zágorec-Csuka Judit *Ismeretlen vadászmezők* című verseskötetét és *A fény győzelme* című levél-regényét bemutatja és a szerzővel beszélget Zadravec Szekeres Ilona magyartanár, versmondó, közreműködik Bači Jasna és Szőke Zita versmondó.

2017. április 25. – május 20. Balassi Bálint Megyei Könyvtár Bóna Kovács Károly Galéria, Salgótarján, csoportos tűzzománc-kiállítás

(Összeállította Ruda Gábor)

Konyhakalendárium

Banán az asztalon

A Magyar Konyha című folyóirat az 1999-es év elejétől az amerikai Chiquita déligyümölcsstermelő és -forgalmazó cég megbízásából pályázatot hirdetett. Havonta más-más déligyümölcs bemutatásával recepteket kértek ételek-italokdesszertek készítéséhez. Pályáztam és a 3. szám nyertese lettem. (Lásd Magyar Konyha 1999/3. 15. old.) Most ezekből a receptekből közlünk néhányat.

Levesek. *Tarka téli gyümölcsleves.* Hozzávalók: 4 szem aszalt szilva, 4 szem aszalt füge, 3 db alma, 2 db banán, 1 db narancs, héja nélkül, 1 evőkanál mazsola, 2 evőkanál vaj, ízlés szerint cukor, só, csipetnyi citromsav, csipetnyi tört fekete bors vagy Cayenne-bors. A habaráshoz 2 dl sovány tejfő és 1 púpos evőkanál, málna ízű fagyalt desszertpor vagy eper ízű pudingpor és 2 dl hideg víz. Az aszalt gyümölcsöket előző este megmosuk, langyos vízzel leöntjük és ázni hagyjuk. Másnap, főzés előtt az almát megtisztítjuk, apró kockákra vágjuk és a vajon a cukorral, citromsavval, sóval időnként megkeverve, 10 percig pároljuk, és 2 dl meleg vízzel feleresztjük. Hozzáöntjük az aszalt gyümölcsöket az áztatóléval együtt, és forraljuk. Amikor már minden jó puha, beleszeleteljük a narancsot és a banánt. Ízlésünk szerint cukorozzuk. Elkészítjük a habarást, és azzal is összeforraljuk. Forrón tálaljuk. Jó tanács: ha gyermekek is esznek belőle, az ő adagjukat kiszedjük, és csak ezután tesszük a felnőttek levesébe a borsos ízesítést. A leves fő jellege, hogy kicsit sósabb, kicsit csípős az íze.

Banános baromfimáj. Hozzávalók: 40 dkg baromfi-(csirke- vagy pulyka)máj. A pácléhez: 1/2 dl fehérbor, fél citrom leve, 1 kis fej vöröshagyma, csipetnyi majoránna, 1 babérlevél, pár szem fekete bors, csipet só. A sütéshez kb. 5 dkg főzőmargarin vagy baromfiszír, 2 db érett, sárga banán és pár csepp citromlé. A páclevet elkészítjük és a tisztított, vastag csíkokra vágott májat belerakjuk. Lefödve 1 napig hűtőben tartjuk. Közvetlenül a tálalás előtt a zsiradékon 3-4 percig sütjük a májdarabokat, hozzáteszünk 4 evőkanál páclevet, a pürévé szétnyomott banánt, pár csepp citromlevet. Óvatosan kevergetve összeforrósítjuk és azonnal tálaljuk. Körete: fehér kenyér vagy petrezselymes rizs vagy pirított, petrezselymes házi tarhonya. Második fogásnak vagy vacsorának kínáljuk.

Édesség. *Banánkockák.* Hozzávalók az alaphoz: 5 tojásból készült vizes piskóta vagy boltban vásárolt, téglatestes piskóta, amit víz-

szintesen kettévágunk. A töltelék krémhez: 1 zacskó banán-pudingpor, 4 dl tej, 2 db érett, sárga banán, 10 dkg Ráma-krémmargarin. A fődéshez kb. 3 banán, 1 zacskó tejszínhabpótló por, a felferéshez másfél dl tej. A díszítéshez: mag nélküli meggybefőttszemek és fél tábla fekete csokoládé. A vizes piskótát a szokásos módon elkészítjük, és magas falú, zománcos tepsiben sütjük, benne hagyjuk és hidegre hűtjük. A bolti piskótából a két lapot a tepsibe fektetjük. A pudingot a tejjel és cukorral az előírás szerint elkészítjük, és teljesen hidegre hűtjük, majd a 3 banánt és a Ráma margarint beleszeleteljük egy tálba, és mixerrel habos krémmé keverjük. Rákenjük a piskótára a krémet, rászeletelünk 3 banánt, és a felfert tejszínhabbal beborítjuk. Nagyon éles, vizezett késsel egyforma kockákra vágjuk, minden kocka közepét 1 szem meggyel díszítjük, és reszelt csokoládéval megszórjuk. Ünnepi alkalomkor kész, kerek piskótalapból banántortának is nevezhetjük, és a meggy szemeket a széléhez, a tortaszeletnek megfelelően körberakjuk.

Téli banánsaláta. Hozzávalók: 4 db érett, sárga banán, 1 doboz őszibarackbefőtt. Az öntet-höz 1 dl befőttlé, 1 evőkanál citromlé; egy zacskó tejszínhabporból és másfél dl tejből felfert tejszínhab, csipetnyi fahéj. A szóráshoz 4 csapós evőkanál fekete kenyér-morzsa, 2 csapós evőkanál kristálycukor. A banánt és az őszibarackot felkockázzuk, mély kompótos tálban elkeverjük a befőttlével és citromlével. A tejszínhabot felferjük, a fahéjjal ízesítjük, és rárakjuk a gyümölcsre. A fekete kenyér-morzst a cukorral együtt állandó kevergetés mellett száraz palacsintasütőben karamellesre pirítjuk. Ha teljesen kihűlt, a tejszínhabra szórjuk. Fóliával lefedve, pár órára hűtőszekrényben pihentetjük. Nyáron narancssárga belű sárgadinnyéből és érett banánból készítjük, mézzel és musttal (muskotályos borral) ízesítjük. Mentalevelekkel díszítjük.

Banános bébikóktél. Összemixelünk 1 tojássárgáját, 2 dl alma-, őszibarack- vagy ananászlevet, egy evőkanál citromlevet, 1 érett sárga, puha banánt, 1 evőkanál porcukrot. Nagylukú téstaszűrőn átszűrjük, és talpas poharakba töltjük. Szobahőmérsékleten tálaljuk.

Gyorsan sült banánok. Hozzávalók: vaj, még zöldes, nem teljesen érett banán, főzőtejszín, porcukor. Palacsintasütőt vagy serpenyőt vastagon kikenünk vajjal, srégre szeletelt, 1 cm vastag banánszeletekkel kirakjuk, csepegtetünk rá főzőtejszint és beszórjuk porcukorral. Lefedve, pár perc alatt készre sütjük. Melegen és hidegen is finom. *Jaksits Ilona* barátnőm a meghámozott banánokat egészben, vajon, mindkét oldalán megsüti és a végeken egy-egy fagyaltgömbbel ízesítve tálalja.

Jó étvágyat kívánunk!

Támogatók

Nemzeti Kulturális Alap www.nka.hu
Spori Print Vincze Kft. és magánszemélyek

A 2016/4 szám szerzői

A. Bak Péter festőművész, művészeti író, Lábatlan
Ambrus Margit háztartásbeli (Sepsiszentgyörgy,
1918 – †Esztergom, 2015)
Bárdos István, dr., művelődéstörténész, Esztergom
Bencze Cs. Attila levéltáros, újságíró, volt
főszerkesztő, Székelyföld–Esztergom
Csányi Barbara, Esztergom
Filemon Béla főszerkesztő, Esztergom
Hagymás István, dr., író, fotóművész, pszichiáter,
Lendva (Szlovénia)
Horváth Gáborné, dr., szerkesztő, Esztergom
Horváth Ödön költő, műfordító, Kismaros
H. Túri Klára költő, Tata
Jaksits Ilona okleveles építőmérnök, közgazdász,
Budapest
Kaiser László író, költő, szerkesztő, Budapest
Kissné dr. Kovács Adrienne etnográfus, magyartanár,
irodalomtörténész, szakíró, Budapest
Matúš Mészáros szerkesztő, Pozsony (Szlovákia)
Mayer Erzsébet bölcsész, egyetemi oktató, Budapest
Mezey László Miklós író, kritikus,
irodalomtörténész, szerkesztő, Budapest
Nagy Tibor újságíró, Esztergom-Kertváros
Orgoványi Anikó festőművész, költő, Pomáz–Szentendre
Ruda Gábor oktatáskutató, Pilisvörösvár
Szulényi Mária Valéria író, Párkány (Szlovákia)
Vércse Miklós író, műfordító, Párkány (Szlovákia)
Wernke Bernát költő, Esztergom

Esztergom és Vidéke Társadalmi és Kulturális
Folyóirat; www.evid.hu

Kiadó: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület
2085 Pilisvörösvár, Szt. János u. 8.
E-mail: muravidek@freemail.hu
www.muravidek.eu, www.evid.hu

Felelős kiadó: Ruda Gábor
Főszerkesztő: Filemon Béla
Szerkesztők: Horváth Gáborné, Németh Gabriella,
Szűcs Katalin, Tátyi Tibor
Korrektúra, szöveggondozás: Tátyi Tibor

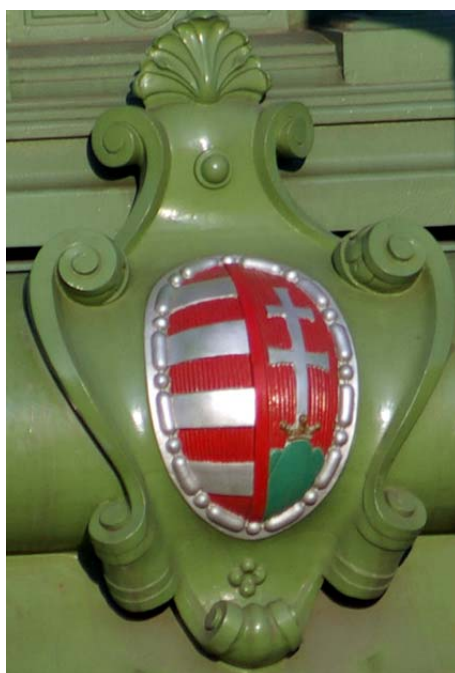
A címlapon. a 30–31. oldalon és még több helyen
Jaksits Ilona Szabadság híd-fényképfelvételei
láthatók

Grafikai tervezés és borítóterv: Németh Csongor
Nyomdai előkészítés: ANGRÁF Bt., Budapest
Nyomdai munkák: Spori Print Vincze Kft.,
Esztergom

Megjelenési gyakoriság: negyedévente
Példányszám: 150

Példányonkénti ár: 450 Ft (1,50 €)
Éves előfizetési díj: 1600 Ft (5,20 €)

HU ISSN 0864-7054 (nyomtatott)
HU ISSN 2416-1675 (online, PDF)

Jaksits Ilona fényképfelvétele

Besztergomi VIII. évfolyam 2. szám. Szerda, 1886. január 6-án

ESZTERGOM és VIDÉKE

Városi és megyei érdeklők közlönye.

MEGJELENÉS: Szerda: ANNA-UTCA 317. Kedd: ANNA-UTCA 317. Péntek: ANNA-UTCA 317. Szombat: ANNA-UTCA 317. Vasárnap: ANNA-UTCA 317.

ELŐFIZETÉS: Hónap: 10 Ft. Félév: 50 Ft. Éves: 100 Ft. Külföldre: 120 Ft.

ELŐFIZETÉSEK: Magyarországon: Budapest, Anna-utca 317. Magyarországon kívül: Bécs, Károlyi utca 10. Bécs, Károlyi utca 10. Bécs, Károlyi utca 10.

ELŐFIZETÉSEK: Magyarországon: Budapest, Anna-utca 317. Magyarországon kívül: Bécs, Károlyi utca 10. Bécs, Károlyi utca 10. Bécs, Károlyi utca 10.

ESZTERGOM és VIDÉKE

MAGYARHETI ÉVFOLYAM I. SZÁM
Besztergely, Kálváriaút, Szerda, 20.
Megjelenés minden szerdán és szombaton.

Keresztény politikai és társadalmi lap.

SZERDA, 1961. JANUÁR 10 I.
Előfizetés: 1 l. hó: 1 pengő 20 Fillér.
Szerdén 10 Fillér, szombaton 10 Fillér.

ESZTERGOM és VIDÉKE

1987 JANUÁR

KULTURÁLIS TÁJÉKOZTATÓ

ESZTERGOM és VIDÉKE

1988 NOVEMBER

Műsorfüzet - KULTURÁLIS TÁJÉKOZTATÓ

A VI. Esztergomi Fotóbiennálé

ESZTERGOM és VIDÉKE

1989 JANUÁR I. SZÁM

Művelődési, helyismereti, idegenforgalmi tudóstó

Meghitt karácsonyi ünnepek!
Bort, búsát, békéséget
hozzon az új év népiünknek, egész magyar nemzetünknek!

ESZTERGOM és VIDÉKE

1988. Karácsonyi havahat

Művelődési, helyismereti, idegenforgalmi tudóstó

ESZTERGOM és VIDÉKE

Társadalom • Politika • Művelődés • Helyismeret • Idegenforgalom

1991. JANUÁR 25. • 3. SZÁM • ÁRA: 19,50 Ft

ESZTERGOM és VIDÉKE

2000. február - 2001. január
ESZTERGOMI KÜLÖNLKIADÁS
ÁRA: 150 Ft

ESZTERGOM és VIDÉKE

* POLGÁRI HETILAP *

A Szent Korona Esztergomban

ESZTERGOM és VIDÉKE

AUGUSZTUSI ÜNNEPÜNK FÉNYEI

A Veleid, Uram rockoperátora és a Szent István Napok rendezvényeiről - a 4-5. oldalon!

2000. június 15. - 24. sz. * POLGÁRI HETILAP * ÁRA: 50 Ft

ESZTERGOM és VIDÉKE

ORÓKNAPTÁR
HABORUK ÉS BÉKÉK KÖZÖTT
1883 - 1983

ESZTERGOM és VIDÉKE

POLGÁRI HETILAP

ESZTERGOM és VIDÉKE

POLGÁRI HETILAP

Esztergom és Vidéke

Városi tulajdonba került a Fürdő Szálló épülete

Uj szakk, mégis ismerős

ESZTERGOM és VIDÉKE

Szuzukiban már gyártják a Swift

Esztergom és Vidéke

Mediterrán vendégfogadó épül a Primás-szigeten

Felhívás